

T.C

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ARAPÇA-TÜRKÇE ARDIL ÇEVİRİ VE
UYGULAMALARDA KARŞILAŞILAN ZORLUKLAR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tahyr CHARYYEV

ARAP DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ANKARA,2024

T.C

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ARAPÇA-TÜRKÇE ARDIL ÇEVİRİ VE
UYGULAMALARDA KARŞILAŞILAN
ZORLUKLAR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tahyr CHARYYEV

ARAP DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

DANIŞMAN: PROF. DR. OSMAN DÜZGÜN

ANKARA,2024

ONAY

Tahyr CHARYYEV tarafından hazırlanan “ARAPÇA-TÜRKÇE ARDIL ÇEVİRİ VE UYGULAMALARDA KARŞILAŞILAN ZORLUKLAR“ adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arap Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi		Kurumu	İmza
Prof. Dr. Osman DÜZGÜN		AYBÜ/İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi/ Mütercim ve Tercümanlık (Arapça) ABD	
Kabul ☒	Red ☐		
Dr. Öğr. Üyesi Arife ERAY		HBYÜ/Edebiyat Fakültesi/ Mütercim ve Tercümanlık (Arapça) ABD	
Kabul ☒	Red ☐		
Dr. Öğr. Üyesi Sevsen ABUHANNOUD BÜYÜK		AYBÜ/İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi/ Mütercim ve Tercümanlık (Arapça) ABD	
Kabul ☒	Red ☐		

Tez Savunma Tarihi: /11/2024

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arap Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Doç. Dr. Muhammet Enes KALA

BEYAN

Bu yüksek lisans çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışın olmadığını, bu tez çalışmasındaki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

Tarih: 31.10.2024

Tahyr CHARYYEV

TEŞEKKÜR

Hazırlık sınıfından itibaren lisans hayatım boyunca her zaman beni yönlendiren, hiçbir desteğini esirgemeyen ve tüm yoğunluğuna rağmen çalışmamı okuyarak görüşlerini paylaşan kıymetli danışmanım, saygıdeğer hocam Prof. Dr. Osman Düzgün'e can-ı gönülden teşekkür ederim. Ayrıca yüksek lisans eğitimim süresince üzerimde emeği olan tüm hocalarıma, özellikle Mehmet Sadık Gür hocama sabrı, destekleri ve katkılarından ötürü teşekkür gönül borcumdur. Burada adını zikredemediğim tüm dostlara şükranlarımı sunarım. Son olarak lisans eğitimim sürecinde maddi ve manevi olarak yanımda olan tüm aile fertlerime gönülden teşekkür ederim.

ÖZET

Bu çalışma, sözlü çeviri türlerinden biri olan ardıl çeviri alanında Arapça-Türkçe dil çifti özelinde karşılaşılan bazı zorlukları ele almayı amaçlamaktadır. Sözlü çeviri, iletişimde dil engellerini aşmak için önemli bir araçtır ve bugün küreselleşen dünyada giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Ancak, sözlü çeviri, çevirmenin birçok zorluklarla karşılaştığı karmaşık bir süreçtir. Arapça ve Türkçe arasındaki dilsel ve kültürel farklar gibi unsurlar ardıl çeviride zorluklar teşkil etmektedir.

Bu çalışmanın birinci bölümünde, ardıl ve eşzamanlı çeviri türlerinin alt türleri değinilmiştir. İrtibat çevirisi, ikili görüşme çevirisi, refakat çevirisi ve telefonla sözlü görüşme gibi ardıl çevirinin alt türleri hakkında genel bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde, sözlü çeviriye genel bir bakış sunulmuş ve bu çeviri türünün farklı kullanım alanları, süreçleri ve Türkiye’deki durumu ele alınmıştır. Ardıl çeviri sürecinin temel bir unsuru olan not alma teknikleri de bu bölümde ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise Arapçadan Türkçeye ardıl çeviri yaparken karşılaşılan zorluklar ele alınmıştır. Bu zorluklar arasında lehçe kullanımı, deyim ve kalıp ifadeler, eksik veya tamamlanmayan cümle yapıları, nahiv kuralları, sayılar ve rakamsal ifadeler gibi zorluklar yer almaktadır. Bu çalışmada çevirmenlerin zorluklarla başa çıkabilmesi için gerekli bilgi ve becerilere değinilmiştir.

Betimsel yöntem kullanılan bu çalışmada, veri toplama aracı olarak, araştırmanın amacına uygun bir şekilde hazırlanmış anket formu kullanılmıştır. Anket, Arapça Mütercim Tercümanlık bölümünde öğrenim gören öğrencilerin ve sahada çalışan tercümanların ardıl çeviri sürecinde karşılaştıkları zorlukları ve bu zorluklar karşısında kullandıkları stratejileri belirlemeye yönelik sorular içermektedir. Anket verilerinden elde edilen sonuçlar değerlendirilerek bu araştırma, sonuç ve önerilerle tamamlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Arapça-Türkçe Sözlü Çeviri, Ardıl Çeviri, Çeviri Süreci, Çeviri Zorlukları

ABSTRACT

This study aims to address some of the challenges encountered in the field of consecutive interpreting, specifically within the Arabic-Turkish language pair. Interpreting is a crucial tool for overcoming language barriers in communication, and it is becoming increasingly important in today's globalized world. However, interpreting is a complex process in which interpreters face numerous challenges. Elements such as the linguistic and cultural differences between Arabic and Turkish pose difficulties in consecutive interpreting.

In the first part of this study, the subtypes of consecutive and simultaneous interpreting are discussed. General information is provided about the subtypes of consecutive interpreting, such as liaison interpreting, bilateral interpreting, escort interpreting, and telephone interpreting. The second part offers an overview of interpreting, discussing the different areas of use, processes, and the current situation of this practice in Turkey. Note-taking techniques, which are a fundamental component of the consecutive interpreting process, are also examined in detail in this section. The third part addresses the challenges encountered when performing consecutive interpreting from Arabic into Turkish. These challenges include the use of dialects, idiomatic expressions, incomplete or unfinished sentence structures, syntax rules, numbers, and numerical expressions. This study also touches upon the knowledge and skills necessary for interpreters to cope with these difficulties. In this context, the study can be considered an important resource for improving the quality of Arabic-Turkish consecutive interpreting and contributing to the professional development of interpreters.

In this study, which employed the descriptive method, the survey and interview techniques were used. As a data collection tool, a questionnaire was prepared in accordance with the aim of the research. The survey includes questions aimed at identifying the challenges faced by students studying in the Arabic Translation and Interpretation department and interpreters working in the field during the consecutive interpretation process, as well as the strategies they use to overcome these challenges. The results obtained from the survey data were evaluated, and the study was completed with conclusions and recommendations.

Keywords: Arabic-Turkish Oral Interpretation, Consecutive Interpretation, Interpretation Process, Translation Challenges.

İÇİNDEKİLER

ONAY	i
BEYAN.....	ii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar	ix
KISALTMALAR.....	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SÖZLÜ ÇEVİRİ TÜRLERİ.....	8
1.1. Ardıl Çeviri Türleri	9
1.1.1. İrtibat Çevirisi.....	11
1.1.2. İkili Görüşme Çevirisi	11
1.1.3. Refakat Çevirisi	12
1.1.4. Telefonla Sözlü Çeviri	12
1.2. Eşzamanlı Çeviri.....	13
1.2.1. Kabin İçi Eşzamanlı Çeviri.....	15
1.2.2. Fısıldayarak Çeviri.....	15
1.2.3. Yazılı Metinden Sözlü Çeviri.....	17
1.2.4. Sözlü ve Yazılı Çeviri Arasındaki Farklar	18

İKİNCİ BÖLÜM

ARDIL ÇEVİRİ.....	22
2.1. Ardıl Çeviri Süreci.....	23
2.2. Ardıl Çeviri Esnasında Not Alma.....	25
2.3. Ardıl Çeviri Yapan Tercümanda Bulunması Gereken Beceriler.....	35
2.4. Ardıl Çeviri Eğitiminde Temel Yöntem ve Teknikler	37
2.5. Türkiye’de Arapça Sözlü Çeviri.....	40
2.6. Türkiye’de Arapça Sözlü Çeviri Eğitimi	41
2.7. Türkiye’de Sahada Çalışan Arapça Çevirmenler.....	45

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAPÇA-TÜRKÇE ARDIL ÇEVİRİDE BAZI ZORLUKLAR	47
3.1. Arapça ve Türkçe Arasında Dil Yapısından Kaynaklanan Sorunlar.....	48

3.1.1. Nahiv Kuralları.....	51
3.1.2. Eksik veya Tam Olmayan Cümle Yapıları	52
3.1.3. Deyim ve Diğer Kalıp İfadeler.....	54
3.1.4. Yalancı Dostlar ve Aldatıcı Benzerlik.....	55
3.1.5. Sayılar	56
3.1.6. Arap Dilinin Zengin Söz Varlığı	57
3.1.7. Eğitimde Kullanılan Dil Yapısı ve Sahadaki Dilin Üslup Farkları.....	58
3.2. Lehçe Kullanımı	60
3.3. Konuşmacının Telaffuzu	62
3.4. İletiyi Almada ve Aktarmada Yaşanan Zorluklar (Ortam Zorlukları)	63
3.5. Uzun Süreli Çeviride Çevirmenin Yorgunluk Hissetmesi	64
3.6. Alana Ait Özel Terimler	66
3.7. Yoğun Bilgi İçeren Konuşmalar	69
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
ANKET ÇALIŞMASI	72
SONUÇ	89
KAYNAKÇA	92
EK -1 ANKET SORULARI	95

TABLÖLAR

Tablo 1. Ardıl Çevirinin Avantajları ve Dezavantajları.

Tablo 2. Eylemsel Semboller.

Tablo 3. Zaman Sembolleri.

Tablo 4. Üslup Sembolleri.

Tablo 5. Kalite ve Miktar Sembolleri.

Tablo 6. Genel Semboller.

Tablo 7. Sözlü Ve Yazılı Çevirinin Bazı Farkları.

Tablo 8. Toplum Çevirmenliğinde Hizmet Alanları.

Tablo 9. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Arapça Mütercim Ve Tercümanlık Lisans Programının Ardıl Çeviri I Dersinin Ders Müfredatları.

Tablo 10. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Arapça Mütercim Ve Tercümanlık Lisans Programının Ardıl Çeviri II Dersinin Ders Müfredatları.

Tablo 11. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Arapça Mütercim Ve Tercümanlık Lisans Programının Ardıl Çeviri III Dersinin Ders Müfredatları.

Tablo 12. Çoğul ve Tekil İsimler.

Tablo 13. Arapçadan Türkçeye Yerleşen Bazı Kelimeler

Tablo 14. Suriye Ve Ürdün Lehçesi Örnekleri

Tablo 15. Lehçede Hemzenin Okunuşu.

Tablo 16. Benzer Harflerin Birbirinin Yerine Kullanılması.

Tablo 17. Harf Eklenmesi ve Eksiltilmesi

Tablo 18. Bankacılık Terimleri.

Tablo 19. Ekonomi Terimleri.

Tablo 20. Tıbbi Terimler.

Tablo 21. Politika Terimleri.

Tablo 22. Askeri Terimler.

Tablo 23. Anket Soruları Ve Yanıtları

KISALTMALAR

Tr. : Türkçe

Ar. : Arapça

vs. : Vesaire

vd. : Ve devamı /Ve diğerleri

GİRİŞ

Sözlü çeviri, insanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahip olup, insanoğlunun farklı diller konuşmaya başlamasıyla ortaya çıkan bir ihtiyaç olarak değerlendirilebilir. Farklı dil gruplarının ve medeniyetlerin bir araya gelmesiyle birlikte sözlü çeviri, dil engellerini aşmanın bir aracı olarak önemli bir rol üstlenmiştir. Bu bağlamda, insanlar, farklı kültürler ve milletlerle iletişim kurma gereksinimlerini karşılamak için çeviriye başvurmuşlardır. İnsanın kendini ifade etme ve karşı tarafı anlama isteği, tarih boyunca çeviri faaliyetlerinin gelişmesine yol açmıştır. Dolayısıyla sözlü çeviri, medeniyetler arası bir köprü görevi üstlenmiş ve insanlık tarihindeki iletişim ihtiyacının karşılanmasına büyük katkı sağlamıştır. Bu bağlamda, sözlü çevirinin tarihsel sürecinin, medeniyetlerin gelişimi ve farklı toplumların birbiriyle iletişimini sürdürme çabasıyla şekillendiği düşünülebilir.

Tarih boyunca, sözlü çeviri, birçok farklı alanda ve özellikle devletler arası ilişkilerde önemli bir rol oynamıştır. Ticaret, diplomasi, savaş ve barış süreçleri, farklı diller konuşan toplumlar arasında sözlü çeviri aracılığıyla sürdürülen iletişimi zorunlu kılmıştır. Böylece, çeviri faaliyetlerinin yalnızca dilsel bir aktarım değil, aynı zamanda kültürler arası bir etkileşim aracı olduğu da söylenebilir. Sözlü çeviri, dilin yanı sıra kültürel ve sosyal farkları da göz önünde bulundurarak anlamları karşı tarafa en doğru şekilde iletme sürecini içermektedir. Özellikle modern zamanlara gelindiğinde, ulus devletlerin kurulması ve küresel etkileşimin artmasıyla birlikte sözlü çevirinin önemi daha da artmıştır. Küreselleşmenin hız kazanması, farklı dillerde konuşan insanlar arasındaki iletişimi kolaylaştırmak amacıyla sözlü çeviriye olan ihtiyacı artırmış ve bu çeviri türü, birçok disiplin ve alanda vazgeçilmez bir unsur haline gelmiştir.

Günümüzde sözlü çeviri, diplomasi, ticaret, sağlık hizmetleri, uluslararası toplantılar gibi birçok alanda kullanılmaktadır. Sözlü çeviri, farklı dillerde konuşan insanlar arasında iletişim görevi görerek anlamların doğru ve eksiksiz bir şekilde aktarılmasını sağlamaktadır. Bu süreçte, çevirmenin yalnızca bir dilde uzmanlaşmış olması yeterli olmayıp, aynı zamanda her iki kültürü de derinlemesine anlayabilmesi büyük bir önem taşımaktadır. Özellikle Arapça ve Türkçe gibi birbirinden dil yapısı ve kültürel özellikleri bakımından oldukça farklı

diller arasında yapılan ardıl çeviri, çevirmenler açısından bazı zorluklar içermektedir. Bu çalışmada, sözlü çevirinin ana türlerinden biri olan ardıl çeviri ele alınmakta ve özellikle Arapça-Türkçe dil çifti özelinde karşılaşılan zorluklar üzerinde durulmaktadır.

Ardıl çeviri, sözlü çeviri türleri arasında sıklıkla kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntemde, çevirmen, konuşmacıyı dinledikten sonra belirli bir süre içinde hedef dile çeviri yapar. Ardıl çeviri, çevirmenin dinleme, anlama, analiz etme ve aktarma süreçlerini aynı anda yönetmesi gereken bir çeviri türüdür. Özellikle Arapça-Türkçe dil çiftinde yapılan ardıl çevirilerde, iki dilin dil bilgisel yapıları ve kültürel farklılıkları gibi bazı sebeplerle çeviri süreci oldukça karmaşık hale gelebilir. Arapça, zengin bir söz varlığına sahip olması ve farklı lehçelerin yaygın kullanımı nedeniyle, çevirmenler açısından bazı zorluklar ortaya çıkarabilir. Bu noktada çevirmenlerin, yalnızca fasih Arapça'ya değil, aynı zamanda konuşmacının kullandığı lehçeye de hâkim olması gerekmektedir. Aynı şekilde, Türkçenin dil yapısına ve kullanım özelliklerine de tam anlamıyla vakıf olunması, çeviri sürecinin başarısı açısından önemlidir.

Ardıl çeviri, çevirmenlerin birçok farklı beceriyi aynı anda kullanmalarını gerektiren bir süreçtir. Çevirmen, konuşmacının mesajını doğru bir şekilde anlamalı, bu mesajı zihninde analiz etmeli ve daha sonra hedef dile en doğru ve eksiksiz şekilde aktarmalıdır. Bu bağlamda, ardıl çeviri, çevirmenlerin dil bilgisine ek olarak, not alma, hafıza yönetimi, hızlı analiz yapma gibi becerilere de sahip olmalarını gerektirir. Özellikle uzun süreli ardıl çevirilerde çevirmenin zihinsel yorgunluk hissetmesi ve odaklanma becerilerinin azalması gibi sorunlarla karşılaşılabilir. Bu tür zorlukların üstesinden gelmek için çevirmenlerin mesleki deneyimlerinin yanı sıra, çeviri sırasında kullandıkları stratejilerin ve tekniklerin de önemli bir rol oynadığı söylenebilir.

Bu çalışmanın birinci bölümünde, ardıl ve eşzamanlı çeviri türlerinin alt türlerine değinilmiştir. İrtibat çevirisi, ikili görüşme çevirisi, refakat çevirisi ve telefonla sözlü çeviri gibi ardıl çevirinin alt türleri hakkında genel bilgiler verilmiştir. Ardıl çeviri, özellikle ikili görüşmelerde, resmi toplantılarda, ticaret görüşmelerinde ve diplomatik ilişkilerde sıkça kullanılan bir yöntemdir. Refakat çevirisi ise daha çok bireyler arasındaki günlük iletişimde kullanılan bir türdür ve genellikle rehberlik, turistlik hizmetler veya bireysel görüşmelerde tercih edilmektedir. Telefonla yapılan sözlü çeviri, özellikle günümüzde teknolojinin ilerlemesiyle daha sık karşılaşılan bir çeviri türüdür ve çevirmenlerin hızlı ve doğru bir şekilde çeviri yapmalarını gerektirir.

Eşzamanlı çeviri ise daha çok büyük konferanslar, uluslararası etkinlikler veya anında çeviri gerektiren toplantılarda tercih edilmektedir. Eşzamanlı çeviri, çevirmenin konuşmacı ile aynı anda çeviri yapmasını içerir ve bu nedenle yüksek düzeyde dikkat, hızlı düşünme ve çoklu görev yapabilme becerilerini gerektirir. Eşzamanlı çevirinin alt türleri arasında kabin içi çeviri, fısıldayarak çeviri ve yazılı metinden sözlü çeviri yer almaktadır. Kabin içi eşzamanlı çeviri, genellikle büyük konferanslarda veya uluslararası toplantılarda kullanılmakta ve çevirmenlerin bir kabin içinde konuşmacıyı dinleyip eş zamanlı olarak çeviri yapmalarını içermektedir. Fısıldayarak çeviri ise daha çok küçük gruplar veya bireyler arasında yapılan bir çeviri türüdür ve çevirmenin konuşmacının söylediklerini düşük bir sesle hedef dile aktarmasını içerir. Yazılı metinden sözlü çeviri ise, bir yazılı metnin anında sözlü olarak çevrilmesi işlemidir ve bu da çevirmenler için hızlı analiz yapma becerisini gerektiren bir çeviri türüdür.

Çalışmanın ikinci bölümünde, sözlü çeviriye genel bir bakış sunulmuş ve bu çeviri türünün farklı kullanım alanları, süreçleri ve Türkiye'deki durumu ele alınmıştır. Türkiye, jeopolitik konumu ve tarihsel bağları nedeniyle Arapça çeviri hizmetlerine büyük talep duyan bir ülkedir. Arapça-Türkçe dil çiftindeki çeviri ihtiyacı, özellikle diplomasi, ticaret, turizm ve sağlık gibi alanlarda kendini göstermektedir. Bu bağlamda, Arapça sözlü çeviri eğitimi de Türkiye'de çeşitli üniversitelerde ve özel eğitim kurumlarında sunulmaktadır. Ancak bu eğitimlerin kalitesi, kapsamı ve çeviri eğitiminin yeterliliği konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Çevirmenlerin Arapça-Türkçe dil çiftinde başarılı bir performans sergileyebilmesi için, yalnızca dil bilgisine değil, aynı zamanda kültürel farkındalığa ve mesleki becerilere de sahip olması gerekmektedir.

Ardıl çeviri sürecinin temel unsurlarından biri olan not alma teknikleri de bu bölümde ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Çevirmenlerin etkin bir şekilde not alabilmesi, çeviri sürecinin başarısını doğrudan etkileyen bir faktördür. Not alma süreci, çevirmenlerin konuşmacının söylediklerini unutmadan doğru bir şekilde çevirebilmeleri için önemlidir. Bu bağlamda, not alma teknikleri arasında semboller, kısaltmalar, dikey yazım düzeni ve ünsüz harflerle yazma gibi yöntemler kullanılmaktadır. Not alma teknikleri, çevirmenlerin hafıza yönetimlerini kolaylaştırarak çeviri sürecinin daha etkili ve hızlı bir şekilde ilerlemesine yardımcı olmaktadır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise Arapçadan Türkçeye ardıl çeviri yaparken karşılaşılan zorluklar ele alınmıştır. Arapça ve Türkçe arasındaki dil yapısının farklılıkları,

çevirmenler için çeşitli zorluklar yaratmaktadır. Arapçada kullanılan nahiv kuralları, eksik cümle yapıları, deyimler ve kalıp ifadeler gibi unsurlar, Türkçeye çeviri yapılırken çevirmenlerin zorlanmasına neden olabilmektedir. Özellikle Arapçanın farklı lehçelerinin kullanımı, çeviri sürecini daha da karmaşık hale getirebilmektedir. Lehçeler arasındaki dil farkları, çevirmenin anlamı doğru bir şekilde aktarmasını zorlaştıran unsurlardan biridir. Ayrıca, sayılar ve rakamsal ifadeler de Arapça-Türkçe çeviri sürecinde karşılaşılan zorluklar arasında yer almaktadır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde, Arapça-Türkçe ardıl çeviride karşılaşılan zorlukları belirlemek amacıyla yapılan anketin çalışması sunulmuştur. Anket bulguları, Arapça ve Türkçe arasındaki dil yapısı farklılıkları, nahiv kurallarının uygulanması, eksik cümle yapıları, deyimli ifadeler ve lehçeler gibi sorunların çevirmenler için başlıca zorluklar olduğunu göstermektedir. Ayrıca, çevresel faktörler ve uzun süreli çeviri yapmanın çevirmen performansını olumsuz etkilediği tespit edilmiştir. Bu doğrultuda, çevirmenlerin dil bilgisi ve terminoloji konusunda daha fazla eğitim alması ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi önerilmektedir.

Bu Alanda Öne Çıkan Bazı Çalışmalar

Literatür taraması kapsamında sözlü çeviriyle ilgili Türkiye’de alanyazında özel olarak Arapça-Türkçe ardıl çeviri zorluklarına ilişkin herhangi bir çalışmayla karşılaşılmamıştır. Ancak sözlü çeviriyle ilgili bazı bilimsel çalışmaların yapıldığı görülmüştür. Araştırma kapsamında ele aldığımız çalışmalardan bazılarını temel içerikleri ile birlikte burada takdim etmek yerinde olacaktır:

Aymil Doğan, “*Sözlü Çeviri Çalışmaları ve Uygulamaları*”:

Prof. Dr. Aymil Doğan'ın “Sözlü Çeviri Çalışmaları ve Uygulamaları” adlı kitabı, Türkiye’de sözlü çeviri alanında ilk kapsamlı çalışmalardan biridir. Kitapta, sözlü çeviri türleri, sözlü çevirmenin hizmet alanları, sözlü çeviri evreleri ve stratejileri gibi konular ele alınmaktadır. Alanda yapılmış teorik çalışmaları deneyimlerle birleştirerek okuyucuya bazı pratik stratejiler sunmaktadır.

Mehmet Hakkı Suçin, “*Öteki Dilde Var Olmak*”:

Prof. Dr. Mehmet Hakkı Suçin'in “Öteki Dilde Var Olmak: Arapça Çeviride Eşdeğerlik” adlı kitabı Arapça-Türkçe çeviri sürecini ayrıntılarıyla dilsel ve kültürel olarak

araştırılan bir eserdir. Kitap, özellikle eşdeğerlik ifadelerine odaklanarak genelde diller arası çeviride, özelde Arapçadan Türkçeye çeviride farklı düzeylerde eşdeğerlik sorunlarını ele almıştır. Sözcük, deyim, atasözü ve cümle düzeyindeki çeviri sorunlarını ayrıntılı olarak analiz etmiştir. Bu eser, çeviri alanında akademik çalışmalar yapan ve bu alana ilgi duyanlar için önemli bir kaynak eser olarak görülmektedir.

Osman Düzgün, “*Arapça Mütercim ve Tercümanlık Programlarında Sözlü Çeviri Eğitimi ve Yeni Yöntemler*”:

Prof. Dr. Osman Düzgün'ün "Arapça Mütercim ve Tercümanlık Programlarında Sözlü Çeviri Eğitimi ve Yeni Yöntemler" adlı kitabı, Arapça sözlü çeviri eğitiminde özellikle simültane çeviri alanında önemli bir kaynaktır. Kitap, sözlü çeviri eğitiminin teorik ve uygulamalı boyutlarını ele alarak bu kapsamda gelişmiş yöntemler ve teknikler sunmaktadır. Sözlü çevirinin temel kavramları ve tarihi, Türkiye’de sözlü çevirinin mevcut durumu ve eğitim müfredatı, öğrencilerin çeviri yeteneklerinin geliştirilmesine yönelik yeni öğretim teknikleri ve alıştırmaya uygulamaları gibi konular ele alınmıştır.

Gözde Uyanık, *Ardıl Çeviride Kültürel Referansların Aktarımı*:

Dr. Gözde Begüm Uyanık'ın “Ardıl Çeviride Kültürel Referansların Aktarımı” başlıklı doktora tezi, ardıl çeviride kültürel öğelerin doğru ve anlamlı bir şekilde aktarımını ele almaktadır. Tez, çevirmenlerin kaynak dildeki kültürel referansları hedef dile aktarırken karşılaştıkları zorlukları analiz eder sözlü çeviri için stratejiler önerir. Çalışma, kültürel referansların çeviri sürecinde dinleyiciye anlam kaybı olmadan nasıl aktarılabilceğine dair pratik örnekler ve yöntemler sunar. Bu çalışma, ardıl çeviri alanına ilgi duyanlar için önemli bir kaynak niteliğindedir.

Sevda Pekçoşkun Güner, *İkili Görüşme Çevirisi Dersine İlişkin Bir Ders İzlencesi Önerisi*:

Dr. Sevda Pekçoşkun Güner'in “İkili Görüşme Çevirisi Dersine İlişkin Bir Ders İzlencesi Önerisi” makalesi İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi'nde yayımlanmıştır. Bu çalışmada, sözlü çeviri eğitimi veren bölümlerde “İkili Görüşme Çevirisi” dersinin önemine vurgu yapılmakta ve bu dersin nasıl yapılandırılabilceğine dair bir öneri sunulmaktadır. Güner, ilgili ders içeriğini geliştirmeyi hedefleyen bir müfredat çerçevesi önermiştir. Ders izlencesinde teorik bilgilerin yanı sıra uygulamalı çalışmalara da yer verilmekte ve gerçek hayatta karşılaşılan ikili görüşme senaryolarının ders içinde deneyimlenmesi hedeflenmektedir.

Yabancı dilde telif edilen kaynaklardan:

Minyar Beloruçev, “*Как стать переводчиком?*” (*Kak stat perevodchikom – Nasıl Çevirmen Olunur?*):

Ryurik Konstaninoviç Minyar-Beloruçev 1922’de Tiflis’te doğmuş 2000’de Moskova’da vefat etmiştir. Rus çeviri ekolünde önemli isimlerden biridir. Çeviri teorisi ve öğretimi üzerine birçok önemli bilimsel eser kaleme almıştır. Minyar Beloruçev, Rus çeviri ekolünün önde gelen dilbilimcilerinden biri olarak, uzun yıllar boyunca çeviri eğitimi ve uygulamasında uzmanlık yapmış, kendi deneyimlerinden yola çıkarak çevirmen adaylarına kapsamlı bilgiler sunmuştur.

Beloruçev’in “*Как стать переводчиком?*” (Çevirmen Nasıl Olunur?) adlı kitabı, çeviri eğitimi ve çevirmenlik mesleği için rehber niteliğindedir. Kitap, başarılı bir çevirmen olmak için gereken dil, kültür, psikoloji ve teknik bilgi gibi çok boyutlu becerileri ele almaktadır. Özellikle ardıl çeviri ve simultane çeviri gibi alanlarda uzmanlaşmayı hedefleyen okuyucular için detaylı açıklamalar sunmakta ve bu süreçlerde karşılaşılabilecek zorlukları anlatmaktadır. Kitap aynı zamanda Minyar-Beloruçev’in çevirmen olarak yaşadığı deneyimlere dayanarak mesleki etik, disiplin ve çeviri işinin gerektirdiği sorumluluklara dair ipuçları içerir.

Sergey Fomin’in *Последовательный перевод. Книга студента. (Posledovatelnyy perevod. Kniga studenta –Ardıl çeviri. Öğrenci kitabı.)*:

S.K. Fomin’in “*Последовательный перевод. Книга студента*” (Ardıl Çeviri: Öğrenci Kitabı) adlı kitabı, ardıl çeviri eğitimi için kapsamlı bir rehberdir. 2006 yılında Moskova’da yayımlanan kitap, ardıl çevirinin temel ilkelerini öğretmek amacıyla, öğrencilere yönelik sistematik bir eğitim materyali olarak tasarlanmıştır. Kitapta, ardıl çeviride dil becerileri, hafıza geliştirme teknikleri ve iletişimsel durum açısından ardıl çevirinin nasıl uygulanacağına dair detaylı açıklamalar ve uygulamalı örnekler bulunmaktadır. Kitap, özellikle yabancı dilde kültürel referansların aktarımı, sözcük dağarcığı geliştirme, çevirinin anlaşılır bir şekilde yapılması gibi konulara odaklanmaktadır.

Neval Mucahidî’nin *Et-Tercemetu’l Manzûra el-Ususu’n- Nazariyye ve’l-İcra’ât et-Ta’limiyye* :

Neval Mucahidî’nin *الترجمة المنظورة: الأسس النظرية والإجراءات التعليمية* başlıklı doktora tezi, çeviri türlerinden “yazılı metinden sözlü çeviri” türü etrafında kuramsal temelleri ve öğretimsel yöntemleri ele almaktadır. Tezde, yazılı metinden sözlü çevirinin öğrenciler için, çeviri eğitiminde nasıl kullanılacağına ilişkin pedagojik yöntemlere değinilmekte ve bu yöntemlerin nasıl uygulanabileceği çeşitli örneklerle açıklanmaktadır.

Bu tez, Arapça kaynaklarda yazılı metinden sözlü çeviri'nin kuramsal temellerini araştıran nadir çalışmalardan biri olarak, çeviribilim alanına önemli katkılar sunmaktadır.

Murâd Dmûkî, *et-Terceme eş-Şefeviyye el-Envâ' ve'l-Esâlîb: et-Terceme et-Tetâbu'ıyye Nemuzecen:*

Murâd Dmûkî'nin الترجمة الشفوية الأنواع والأساليب : الترجمة التتابعية نموذجًا başlıklı çalışması, çeviribilim alanında özellikle ardıl çeviri türlerine ve yöntemlerine odaklanmaktadır. Dmûkî bu çalışmasında sözlü çeviri türlerinin çeşitliliğini ve her birinin kendine özgü özelliklerini tanıtır. Çalışmada, ardıl çeviri, simültane çeviri, fısıltı çevirisi ve yazılı metinden sözlü çeviri türleri ele alınmıştır. Dmûkî, özellikle ardıl çeviri üzerine yoğunlaşarak, bu çeviri türünde not almanın önemine vurgu yapar. Not alma becerilerinin çevirmenin başarısını ve verimliliğini nasıl arttırdığı üzerinde durur. Ardıl çeviride anlamların hedef dile aktarılması için önemli stratejiler sunar ve uygulamalı örnekler ile bu süreci detaylandırır.

Literatür taraması kapsamında sözlü çeviri süreci, çevirmenlere verilen eğitim yöntemleri ve ardıl çeviri zorlukları gibi ana konular üzerinde analitik bakışla inceleme yapılmıştır. Mevcut çalışmalar sözlü çeviriyle ilgili değerli bilgiler ve teoriler sağlarken, alanyazında Arapça-Türkçe ardıl çeviriye özgü zorluklarla ilgili derinlemesine analiz eksikliği görülmüştür. Bu araştırma, Arapça-Türkçe ardıl çeviride karşılaşılan zorlukları tespit etmeye çalışmak suretiyle alana katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SÖZLÜ ÇEVİRİ TÜRLERİ

Türk Dil Kurumu *Büyük Türkçe Sözlük*, “çeviri” kelimesini tercüme ile eşdeğer kabul ederek “*bir dilden başka bir dile aktarma, çevirme ve bir dilden başka bir dile çevrilmiş yazı veya kitap*” olarak iki şekilde tanımlamıştır.

Bu tanımlamaya göre bir dilden başka bir dile aktarma süreci olan çeviri yazılı ve sözlü olarak gerçekleşmektedir. Çevirmenin ana materyali, çeviri her ne şekilde olursa olsun, metindir. Çeviri metinleri ve çalışma koşulları oldukça çeşitlidir ve bu metinler konu ve türden başlayarak kullanılan dillere varıncaya kadar birçok bakımdan farklılık gösterir. Çevirmenin çalışmaları büyük ölçüde çeviri türüne bağlıdır. Çünkü bazı çeviri türleri, çevirmenlerden özel bilgi ve beceriler ister. Bu da çevirmenlerin donanımlı olmasını gerektirir. Teorik çeviri çalışmalarında çeviri türleri birkaç alt alana ayrılmakta ve farklılıklarına değinilmektedir. Bu türlerin her biri belirgin özelliklere sahiptir. Bu da çeviri faaliyetlerinin bilimsel bir sınıflandırmasını gerektirir. Bu nedenle, çeviri alanında profesyonel olmak isteyen herhangi bir kişinin öncelikle alanla ilgili teorik bilgilere hâkim olması ve çeviri sürecinde karşılaşılabileceği zorlukları bilmesi gerekmektedir. Çeviri türleri yazılı ve sözlü çeviri olarak iki ana sınıfa ayrılmaktadır.

Yazılı Çeviri: Bu çeviri türünde hem kaynak metin hem de hedef metin basılı metinler olduğundan çevirmenin, çeviri sürecinde metne istediği kadar başvurma imkânı vardır. Yazılı çeviri yapılırken, çevirmen zaman bakımından daha uygun bir ortamda olduğundan çeviri metninde gerekli değişiklikleri yapabilir.

Sözlü Çeviri: Sözlü çeviri, kaynak dildeki sözlü ifadenin anlamının bir dilden diğerine aktarılmasının gerçekleştirilmesidir. Sözlü çevirinin belirgin bir özelliği, çevirmenin kaynak/orijinal metni sadece tek seferde algılayabilmesi gerekmekte ve sonrasında geriye dönüp çeviriyi düzeltme imkânının olmamasıdır. Yazılı ve sözlü çeviri arasındaki temel farklardan birisi şudur; Sözlü çeviride, çevirmenin hızlı tepki verme yeteneği temel bir

beceridir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde, yazılı ve sözlü çeviri arasındaki farklar daha ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

Çeviri tarihinin belki de ilk türü olan sözlü çeviri, çevirmenin yalnızca konuşmacının söylediklerinin anlamını kavramasını değil, aynı zamanda konuşmanın bağlamını, tonunu ve mesajını da hedef dile doğru bir şekilde aktarmasını gerektirir. Çevirmenin bunları gerçekleştirebilmesi için teorik ve uygulama bilgilerine sahip olması gerekir. Sözlü çeviri teorisi, bu çeviri türünün ardında yatan kavramsal çerçeveyi inceleyen ve uygulamaya yönelik stratejiler sunan bir disiplindir. Bu teorik bilgi, çevirmenin performansını optimize etmek ve olası zorluklarla başa çıkabilmek için gerekli ve kimi zaman zorunludur. Sözlü çeviri, diplomatik toplantılar, uluslararası konferanslar, iş görüşmeleri, sağlık hizmetleri gibi pek çok farklı alanda uygulanmakta olduğundan çok geniş bir uygulama alanına sahiptir. Bu alanlarda, çevirmenlerin yalnızca diller arasında geçiş yapabilme yeteneği değil, aynı zamanda sektörlere özgü terminolojiye hâkimiyetleri de büyük önem taşır. Sözlü çeviri, yalnızca dilsel bir aktarım süreci olmaktan öte, iki taraf arasındaki iletişimi sağlayan bir köprüdür. Bu nedenle, çeviri alanında profesyonel bir hizmet vermek isteyenlerin, sözlü çeviri teorisi ve uygulama alanları hakkında derinlemesine bilgi sahibi olmaları gerekmektedir.

Doğan'ın ifade ettiği gibi sözlü çevirinin, ardıl çeviri ve eşzamanlı çeviri olarak iki genel türü vardır.¹ Bu iki türün de alt türleri bulunur. Bu türlerin yaygın olanları aşağıda ele alınacaktır.

1.1. Ardıl Çeviri Türleri

Ardıl çeviri türleri literatürde süre bakımından ele alınarak iki kategoriye ayrılır:

- Kısa Ardıl Çeviri (1 dakikaya kadar çeviriler)
- Uzun Ardıl Çeviri (1 dakikayı aşan çeviriler)²

Kısa ardıl çeviri, konuşmacı tarafından söylenen bir ya da iki cümlelerin veya kısa bir ifadenin ardından yapılan çeviridir. Böyle bir kısa konuşmada bilgi yoğunluğu fazla

¹ Aymil Doğan, *Sözlü Çeviri Çalışmaları ve Uygulamaları*. (Ankara: Siyasal Kitabevi.2020). 49

² Hakkı Suçin, "Toplum Çevirmenliği Eğitimine Dair Deneyimler", Toplum Çevirmenliği Semineri, *YouTube* https://youtu.be/onXJfig02iE?si=gA_GU9t3euF9GILG Erişim Tarihi: 19.04.2024

olmadığı için çevirmen, not almaya gerek duymadan konuşmada geçen bilgileri hafızasında tutarak çeviri yapar. Uzun ardıl çeviride ise, 5-6 dakikaya kadar ulaşabilen ve yoğun bilgi içerebilen bir konuşma söz konusudur. Çevirmen bu durumda, konuşmada geçen bilgilerin tamamını hafızasında tutamadığı veya tutması zor olduğu için, önemli bilgileri not alarak çeviri yapar.³ Ardıl çevirinin sözlü çevirinin diğer bir türü olan eş zamanlı (simültane) çeviriye göre bazı avantajlarından ve dezavantajlarından bahsetmek mümkündür.

Tablo 1. Ardıl Çevirinin Avantajları ve Dezavantajları.

Ardıl Çevirinin	
Avantajları	Dezavantajları
Ekstra teknik ekipmana ihtiyaç duyulmaz.	Genellikle yalnızca tek bir yabancı dile çeviri yapılabilir.
Her zaman ve farklı yerlerde, hatta yolda bile gerçekleştirilebilir.	Etkinliğin ve konuşmanın süresi uzar.
Tek bir çevirmen ardıl çeviri yapmak için yeterlidir.	Ancak bazı durumlarda bu dezavantaj, dinleyicilere söylenenleri düşünme fırsatı vermesi nedeniyle avantaj haline gelebilir.

Ardıl çeviri, şekil bakımından tek yönlü çeviri ve iki yönlü çeviri olarak iki biçimde tanımlanabilir. Bir çevirmen metni yabancı bir dilden ana diline ve ana dilinden yabancı dile aktarıyorsa, bu çeviri biçimine iki yönlü çeviri denir. Çevirmen sadece yabancı dilden ana diline çeviri yapıyorsa buna tek yönlü çeviri denir.⁴ Ardıl çeviri aşağıda göstereceğimiz birkaç şekilde gerçekleşebilir.

Not Alarak Ardıl Çeviri: Konuşmacının konuşmasını, kısaltılmış kelimeler, semboller veya başka not alma metotlarını kullanılarak yapılan ardıl çeviri faaliyetini ifade eder.

Cümle Cümle Ardıl Çeviri: Konuşmacının her cümlesinin ardından not almayarak çeviri yapmak şeklinde gerçekleşmektedir. Burada çevirmenin not almamasının sebebi, büyük miktarda bilgiyi hafızasında tutmaya gerek olmaması hususudur.

³ Asım Şehadeh Ali, “el-İzâfetü ve’l-Hazf fi’t-Tercemeti’ş-Şefevîyye ile’l-İnglîziyye” Mecelletu Kuliyeti’l-Câmi’ati/Kerkûk. sayı 5 (2019). 4

⁴ Averikina Yelizaveta, Lelyuh Yuliya, Hudobina Aleksandra "Виды Устного Перевода" (Vidy Ustnogo Perevoda – Sözlü Çeviri Türleri) *Konferans*. Tomsk (2013). 2

Görsel Ardıl Çeviri: Çevirmen, konuşmacının yazılı konuşmasını elinde bulundurarak cümle cümle çeviri yapması işlemine denilmektedir.⁵

İkili görüşmeler ve konferanslar gibi birçok farklı etkinlikler ardıl çevirinin uygulama alanı olup, aşağıda bazı türler örnekler verilecektir. Buradaki sınıflandırma, büyük oranda Aymil Doğan'ın "*Sözlü Çeviri Çalışmaları ve Uygulamaları*" adlı kitabına göre verilmiştir.⁶

1.1.1. İrtibat Çevirisi

İrtibat çevirisi, çevirmenin, sadece çeviri yapmakla kalmayıp, taraflar arasında iletişim kurmak ve geliştirmek için gerekli birçok irtibatın sağlandığı çeviri türüdür. İrtibat çevirisi, daha çok diplomasi ortamlarında gerçekleşir.⁷ Çeviri görevini üstlenen kişi, çoğu zaman diplomatik çevreden bir görevli (mesela kariyer memurları veya akredite tercüman) olup, çevirinin ötesinde gerçekleşen iletişim unsurlarının ayarlanmasında da yardımcı olmaktadır. İş (ticaret), tıp, hukuk, eğitim, kültür gibi alanlarda farklı kültürlerin bir araya geldiği ortamlarda gerçekleştirilen bir çeviri türüdür. Bu tür çeviride, çevirmen, taraflar arasında köprü kurarak, ilişkileri geliştirmek ve kültürel farklılıkları yönetmek gibi görevleri de üstlenir.

1.1.2. İkili Görüşme Çevirisi

Bu tür çeviri, iki dil arasında etkin bir iletişim sağlamak için kullanılır ve genellikle yüz yüze görüşmelerde, masada oturarak ya da ayakta durarak gerçekleştirilir.⁸ Ancak, ikili görüşme çevirisi yalnızca bu iki ortamla sınırlı değildir; farklı ortamlarda ve koşullarda da uygulanabilir. Mesela saha çalışmaları, fabrika ziyaretleri, kültürel etkinlikler veya resmi olmayan görüşmeler bu türden sayılabilmektedir. İkili görüşme çevirisi "konuşma çevirisi" olarak da adlandırılır. Çünkü bu tür çevirideki diyaloglar genellikle kısa ve 1-2 dakikayı geçmeyen konuşmalar içerir. Çevirmen, bu tür kısa konuşmalar sırasında not almaya gerek duymaz. Çünkü konuşmanın içeriği yoğun bilgi içermediğinden ve kısa olduğundan, duyulan bilgiler çevirmenin hafızasında tutulabilecek düzeydedir. İkili görüşme çevirisinin

⁵ Averikina vb, *Виды Устного Перевода* (Vidy Ustnogo Perevoda – Sözlü Çeviri Türleri) 3

⁶ Doğan, *Sözlü Çeviri Çalışmaları ve Uygulamaları*, 50-68.

⁷ Doğan, *Sözlü Çeviri Çalışmaları ve Uygulamaları*.50

⁸ Doğan, *Sözlü Çeviri Çalışmaları ve Uygulamaları*. 51

yaygın olarak kullanıldığı alanlardan biri de uluslararası ticari görüşmelerdir. İş dünyasında, farklı dillerden ve kültürlerden gelen tarafların bir araya geldiği toplantılarda, çevirmen, tarafların birbirini tam olarak anlamasını sağlamak için önemli bir rol üstlenir. Tıbbi alanda da ikili görüşme çevirisi sıkça kullanılmaktadır. Doktorlar ve hastalar arasında gerçekleştirilen bu tür çevirilerde, çevirmenin tıbbi terminolojiye hâkim olması önem arz etmektedir.

1.1.3. Refakat Çevirisi

Refakat çevirisi, çeviri hizmetine gereksinimi olan kişi ya da kişilerin sabit bir ortamda bulunmadığı durumlarda, örneğin, yabancı ülkelere diplomatik görevle veya iş seyahatleri dolayısıyla gidenlere, çevirmenin yanlarında refakat ederek, iletişim gereksinimi doğduğu anda çeviri hizmeti vermesini amaçlayan çeviri türüdür.⁹ Bu türde çevirmen, hizmet verdiği kişiye her yerde eşlik etmekte (refakat) ve ihtiyaç duyulan her an devreye girerek görevini ifa etmektedir. “İkili görüşme çevirisinde” olduğu gibi refakat çevirisinde de çevirmen, not alma gereksinimi duymayabilir. Zaten bu tür çeviriler sabit bir mekânda ve çeviri açısından ideal şartlarda gerçekleşmediğinden not alma işi de zor olacaktır. Zira, gezi sırasında sabit bir mekânda olmayan kişilere çevirmenin ayakta bir haldeyken kâğıt kalem kullanması zor bir durumdur.

1.1.4. Telefonla Sözlü Çeviri

Telefonla sözlü çeviri, farklı dillerde konuşan kişilerin birbirleriyle iletişim kurmasını sağlamak için telefon aracılığıyla çevirmenlerin devreye girdiği bir hizmettir.¹⁰ Bu çeviri türünde, çevirmen bir dildeki konuşmayı diğer dile çevirerek, konuşan ve dinleyen kişilerin birbirlerini anlamalarını sağlar. Telefon çevirisi genellikle ardıl olarak yapılır; yani çevirmen, konuşmacının ifadesini tamamlamasını bekleyip ardından çeviri yapar. Bu tür çeviri teknolojik araçlarla gerçekleştirilen bir çeviri türüdür. Diğer sözlü çeviri türlerindeki gibi doğrudan yüz yüze yapılan bir çeviri türü değildir. Telefonla sözlü çeviri, sağlık

⁹ Doğan, *Sözlü Çeviri Çalışmaları ve Uygulamaları*.52

¹⁰ Rusça Wikipedia. <https://ru.wikipedia.org/wiki> Телефонный устный перевод

hizmetleri, devlet kurumları, finansal kuruluşlar, acil durum hizmetleri gibi birçok alanda yaygın olarak kullanılır. Örneğin, bilgi ve danışma hizmetleri ile müşteriler arasındaki iletişimde, halka yönelik acil durum hizmetleri merkezleriyle yapılan görüşmelerde bu çeviri türü oldukça yaygın bir şekilde kullanılmaktadır.

Tarihsel olarak telefonla sözlü çeviri, ABD’de 1989’dan beri telefon şirketi tarafından kendine özel bir sistemle bünyesindeki çevirmenlerle 140 dilde 24 saat hizmet sağlanmaktadır; özellikle iş dünyasında ve acil sağlık durumlarında başvurulmaktadır. Türkiye’de Sağlık Bakanlığında bulunan çağrı merkezi birçok dilde iletişim ve acil yardım sunabilmek için bir çağrı merkezi bulunmaktadır.¹¹ Halka yönelik acil durum hizmetlerinin bir modeli de artık diğer dillerde olduğu gibi Arapçada da uygulanmakta ve mütercim tercümanlar hastanelere ve vatandaşlara hizmet vermektedir

1.2. Eşzamanlı Çeviri

Çevirmen, konuşmacı konuşurken, eşzamanlı olarak kaynak dilde bulunan aktarılması gereken metni, sesi veya malzemeyi hedef dile aktarır. Türkiye’de çeviri ortamlarında daha çok “simültane çeviri” ya da “eşzamanlı çeviri” şeklinde kullanılmaktadır. “Eş-süremlî çeviri”, “eş-anlı çevir” ya da “anında çeviri” terimleri de kullanılmaktadır.¹² Bu çeviri türü, icrası zor çeviri türlerinden birisi olarak kabul edilmektedir. Çevirmenin, eşzamanlı çeviriyi gerçekleştirebilmesi ve çeviriyi sağlıklı yapabilmesi için, diğer çeviri türlerine göre daha fazla becerilere sahip olması beklenmektedir.

Eşzamanlı çeviri, nispeten yeni bir sözlü çeviri türü olarak kabul edilebilir. Bu yeni çeviri yöntemi, pratikliği ve zaman tasarrufu sayesinde hızla popüler hale gelmiştir. Eşzamanlı çeviri, esasen Birleşmiş Milletler’in kurulmasından (1945) ve Nürnberg Mahkemesi’nin¹³ düzenlenmesinden (1946) sonra tam anlamıyla şekillenmiştir.¹⁴

Eşzamanlı çeviri, en karmaşık sözlü çeviri türlerinden birisidir ve bu iş için özel olarak tasarlanmış ve kullanıma sunulmuş eşzamanlı çeviri ekipmanlarının istihdamını zorunlu

¹¹ Doğan, *Sözlü Çeviri Çalışmaları ve Uygulamaları*. 52.

¹² Doğan, *Sözlü Çeviri Çalışmaları ve Uygulamaları*. 53.

¹³ Nürnberg Uluslararası Askeri Ceza Mahkemesi veya Nürnberg mahkemeleri, Ekim 1945’te, ABD, Birleşik Krallık, Fransa ve Sovyetler Birliği’nin açtığı dava. Almanya’nın Nürnberg şehrinde yapıldığı için bu isimle anılmıştır. Nazi liderlerine karşı suçlama, 216 oturum süren yargılamalar 1 Ekim 1946 tarihinde sona erdi.

¹⁴ Averikina vb, *Виды Устного Перевода* (Vidy Ustnogo Perevoda – Sözlü Çeviri Türleri) 4

kılar. Bu çeviri türü, konferanslar, iş görüşmeleri, seminerler, sunumlar gibi etkinliklerde yaygın olarak kullanılır. Ardıl çeviri ile karşılaştırıldığında, eşzamanlı çeviri daha zordur ve nispeten daha maliyetlidir.

Eşzamanlı çeviri için kullanılan ekipmanlar şunlardır:

1. Sabit veya taşınabilir çeviri kabinleri,
2. Çevirmenlerin kanal değiştirmesine ve kulaklık sesini ayarlamasına olanak tanıyan bir çeviri kontrol paneli içeren eşzamanlı çeviri sistemi,
3. Katılımcı sayısına göre dağıtılan, radyo frekansı/sinyali aracılığıyla çalışan özel alıcılar
4. Sesin iletimi ve güçlendirilmesi için kullanılan sabit sistemler ve bu sistemlerin işletilmesi için gerekli teknik personel,
5. Kürsüde, kongre masasında ve salonda kullanılan mikrofonlar.

Eşzamanlı çeviri birkaç farklı biçimde gerçekleşmektedir. Bunlar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Duyarak Çeviri. Çevirmen, konuşmacının canlı konuşmasını kulaklık aracılığıyla dinler ve bilgiyi aldığı anda çevirir.

- Metinden Çeviri. Çevirmen, konuşmacının okuduğu metni çevirir. Konuşmacı metinden saptığında yani metinden bağımsız konuşmaya başladığında, konuşmacıyı dikkatle izlemesi sayesinde çeviriyi anlık olarak “duyarak” yapmaya başlar ve metne dönülmesini izler.

Eşzamanlı çeviri, diğer çeviri türlerinden birkaç avantajlı yönleriyle öne çıkmaktadır. Bu avantajlar şu şekilde sıralanabilir:

- Konuşmacının konuşmasıyla aynı anda çeviri yapıldığı için dinleyicinin dikkatini ve ilgisini kesintisiz bir şekilde korur.

- Konuşma süresini önemli ölçüde kısaltma imkânı sağlar. Özellikle büyük etkinliklerde konuşma süresinde tasarruf sağlayarak etkinliğin akışını daha verimli hale getirir.

- Aynı anda birden fazla dile çeviri yapma olanağı sunar.

Buna karşılık, eşzamanlı çevirinin bazı dezavantajları da söz konusudur. Bu dezavantajlar şu şekilde sıralanabilir:

- Teknik donanım ve ileri uzmanlık becerilerine sahip çevirmen gereksinimi nedeniyle yüksek maliyetlidir.

- Başarılı bir eşzamanlı çeviri gerçekleştirilmesi için en az iki veya daha fazla çevirmenin işe dâhil edilmesi gereklidir.

1.2.1. Kabin İçi Eşzamanlı Çeviri

Konuşmacı konuşmayı yaparken, çevirmenin de aynı anda çevirisini cihaz kullanarak yaptığı eşzamanlı çeviri türüne kabin içi eşzamanlı çeviri denir. İki çevirmen, bu tür çeviri için özel donanımla tasarımı yapılmış kulaklıklılı ve mikrofonlu bir kabinde otururlar. Yaklaşık olarak 20 ila 30 dakikalık süre aralıklarında dönüşümlü olarak kulaklık vasıtasıyla konuşmayı dinlerken, aynı anda hedef dile çevirirler. Bu tür çeviri, konuşmacıların fazla olduğu veya birden fazla dilden çeviri gerektiği toplantılarda sıklıkla tercih eden bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁵ Eşzamanlı çeviri son derece yüksek bir konsantrasyon gerektirdiğinden, kabinin içinde çeviri yapmak, çevirmene bazı kolaylıklar sağlamaktadır. Sessiz bir ortamda bulunma ve konuşmacının sesine odaklanabilme, çeviri esnasında mikrofonu gerektiğinde kapatma veya açma, referans kitaplarını ve interneti kullanabilme gibi şartların bulunması ile kabinde bulunan meslektaşın desteği çevirmenin işini kolaylaştırmaktadır.

1.2.2. Fısıldayarak Çeviri

Fısıldayarak çeviri veya “Şuşotaj”,¹⁶ çeviriye gereksinim duyanların bir-iki kişi olduğu ve çevirinin teknik altyapısının ve donanımlarının bulunmadığı durumlarda, çevirmen, dinleyicinin kulağına fısıldayarak anında çeviri yapması şeklinde gerçekleşen eşzamanlı çeviri türlerindendir. Fısıldayarak çeviri, sözlü çevirinin tarihsel gelişimi içinde, ardıl çeviriden eşzamanlı çeviriye geçiş aşamasıdır. Fısıldayarak çeviri, birkaç kişi için etkili bir eşzamanlı çeviri türüdür ve özellikle küçük gruplar veya bireysel dinleyiciler için tercih edilir. Bu yöntemde, çevirmen, konuşmacının söylediklerini eş zamanlı olarak dinleyicinin kulağına fısıldar. Çevirmen, dinleyiciye yakın bir konumda bulunur ve konuşmanın doğal akışını bozmayacak şekilde çeviriyi gerçekleştirir. Bu çeviri türü, genellikle herhangi bir

¹⁵ Doğan, *Sözlü Çeviri Çalışmaları ve Uygulamaları*. 54

¹⁶ <https://www.fransizcasozluk.net/index.php> Fransızca “chuchotage” sözcüğü “fısıltı” anlamına gelmektedir.

teknolojik araç kullanılmadan yapılır, ancak gerektiğinde taşınabilir radyo ekipmanları veya diğer yardımcı araçlar da kullanılabilir.¹⁷

Fısıldayarak çeviri, çevirmenin aynı anda dinleme, çeviri yapma ve bunu yeniden üretme becerilerini gerektiren karmaşık bir süreçtir. Çevirmen, konuşmacının söylediklerini anında dinler, hızlı bir şekilde zihninde çevirir ve bunu dinleyiciye iletir. Bu süreç, yüksek düzeyde konsantrasyon ve dil becerileri gerektirir. Çünkü çevirmenin, konuşmacının temposuna ayak uydurması ve çeviriyi akıcı bir şekilde sunması gerekir. Fısıldayarak çeviri, aynı zamanda çeviri metninin kısaltılmasına ve çeviri sırasında yorumlar veya açıklamalar yapılmasına olanak tanınması açısından da önemli imkânlar sunmaktadır. Çevirmen, konuşmacının mesajını en anlaşılır şekilde iletmek için metni gerektiğinde sadeleştirebilir veya ek açıklamalar yapabilir. Bu da çevirmenin, dinleyici ile daha doğrudan ve kişisel bir iletişim kurmasını sağlar.

Fısıldayarak çeviri, bazı özellikleri ve kısıtlamalarıyla diğer eşzamanlı çeviri türlerinden ayrılır. İlk olarak, bu yöntem karmaşık ekipman kullanımını gerektirmez. Çeviri, doğrudan kulağa yapılabileceği gibi, taşınabilir radyo ekipmanlarıyla da gerçekleştirilebilir. Basit ekipmanlarla gerçekleştirilebilmesi, özellikle hareket halindeyken yapılan çevirilerde büyük bir avantaj sağlar. Ancak, fısıldayarak çeviri geniş bir dinleyici kitlesi için uygun değildir; bu yöntem genellikle bir veya iki kişi için uygulanır. Bu nedenle, büyük konferanslar veya seminerlerde değil, daha küçük etkinliklerde tercih edilir. Çevirmen ve dinleyici arasındaki yakın iletişim, fısıldayarak çevirinin en belirgin özelliklerinden biridir ve bu da onu özel etkinliklerde tercih edilen bir yöntem haline getirir.¹⁸

Bu çeviri türünün avantajlarından biri, yalnızca bir çevirmenle gerçekleştirilebilmesidir. Klasik eşzamanlı çeviri, en az iki çevirmenin katılımını gerektirirken, fısıldayarak çeviri için tek bir çevirmen yeterlidir. Bu durum, özellikle daha küçük bütçeli etkinlikler için maliyet açısından avantaj sağlar. Ancak, fısıldayarak çeviri, yüksek nitelikli çevirmenler gerektirdiği için yine de maliyetli bir hizmet olabilir. Fısıldayarak çeviri sırasında dinleyicilerden de yüksek düzeyde dikkat ve konsantrasyon beklenir. Çünkü konuşmacının sesi ve çevresel gürültü, dinleyicinin dikkatini dağıtabilir. Fısıldama yöntemi, düşük ses seviyesinde yapıldığı için, dinleyicinin çeviriye tam olarak odaklanması gerekmektedir. Bu da çevirinin kalitesini ve etkinliğini doğrudan etkiler. Çevirmen, konuşmayı olabildiğince net bir şekilde iletmek için ses tonunu ve telaffuzunu dikkatlice ayarlamalıdır.

¹⁷ Averikina vb, *Виды Устного Перевода* (Vidy Ustnogo Perevoda – Sözlü Çeviri Türleri) 4

¹⁸ Averikina vb, *Виды Устного Перевода* (Vidy Ustnogo Perevoda – Sözlü Çeviri Türleri) 4

1.2.3. Yazılı Metinden Sözlü Çeviri

Çevirmen, yazılı metinden sessiz (içinden) mütalaa ederek aynı anda okuduğu metni sözlü olarak çevirir.¹⁹ Yazılı bir metni görsel olarak algılama temelinde gerçekleştirilen bir sözlü çeviri türüdür. Yazılı metinden sözlü çevirinin, aralarında birçok benzerlik olduğundan dolayı eşzamanlı çeviri ile sıklıkla karşılaştırıldığı görülmektedir.

Ardıl ve eşzamanlı çeviri yapılan bazı ortamlarda yazılı metinden sözlü çeviri gerekebilmektedir; bunun yanı sıra, sözlü çeviri eğitiminde çok yararlı bir alıştırmaya olanağı sunmaktadır. Bu çeviri türü, sözlü çeviri eğitimi veren eğitim kurumlarında ayrı bir ders olarak okutulmaktadır.²⁰ Ayrıca bu çeviri türü, eşzamanlı çeviri için hazırlık egzersizi veya alıştırmaya olarak kullanılır.²¹

Yazılı metinden sözlü çeviri alıştırmalarında, öğrencilerin başarılı bir çeviri yapabilmeleri için belirli ilkeler ve beceriler göz önünde bulundurulmalıdır. Bu ilkeler, çeviri sürecinde hem dilin yapısal bütünlüğünü hem de içeriğin doğru bir şekilde iletilmesini sağlar. Bunlardan bazıları aşağıdaki gibi sıralanabilir:

Çevirinin doğal ritmini koruma; Çevirmen, kaynak metni çevirirken doğal bir akıcılığı sürdürmelidir. Uzun duraklamalardan kaçınmalı ve cümleler arasında doğal bir geçiş sağlamalıdır.

Çeviri dilinde cümle yapısını oluştururken, asıl/kaynak metindeki kelime sayısını ve sözdizimsel yapısını korumaktan kaçınma; Çeviride, kaynak metindeki kelime sayısını ve sıralamasını birebir koruma gereği yoktur. Önemli olan, metnin anlamını ve mesajını eksiksiz bir şekilde iletmektir.

Otomatik eşdeğer kullanmaktan kaçınma; Çeviri sırasında, otomatikleşmiş kelime eşdeğerleri yerine, her durum için en uygun olan ifadelerin kullanılması, çevirinin doğruluğunu artırır.

Yazılı metinden sözlü çeviri egzersizleri, sağladığı yararlarla birlikte zorlukları da barındırır. Öğrencinin önünde basılı bir metin bulunması, bilinçaltında yazılı çeviri reflekslerini tetikler. Bu durum, öğrencinin metindeki tek tek kelimelere odaklanmasına,

¹⁹ Averikina vb, *Виды Устного Перевода* (Vidy Ustnogo Perevoda – Sözlü Çeviri Türleri) 5

²⁰ Doğan, *Sözlü Çeviri Çalışmaları ve Uygulamaları*, 58.

²¹ Geniş bilgi için bak. Düzgün, Osman. *Arapça Mütercim ve Tercümanlık Programlarında Sözlü Çeviri Eğitimi ve Yeni Yöntemler*. Kayseri: Tiyyem Yayıncılık. 2022, s. 121-123.

düşünmesine, kelimeleri seçmeye çalışmasına ve genel olarak ardıl çeviriye kıyasla çok daha kötü bir çeviri yapmasına neden olabilir.

Yazılı metinden sözlü çevirinin kalitesini belirleyen beceriler şunlardır

- ✓ Uzun duraklamalardan kaçınarak çeviriyi doğal bir tempoda yapabilme becerisi;
- ✓ Kaynak metnin dil bilgisel yapısını, çeviri dilinin normlarına uygun şekilde dönüştürebilme becerisi;
- ✓ Kaynak metnin kelimesi kelimesine anlamını değil, içeriğini iletme becerisi;
- ✓ Çeviri metnini tutarlı bir şekilde sunma becerisi;
- ✓ Kendi hatalarını düzeltebilme becerisi;
- ✓ Kaynak metni özetleme becerisi;
- ✓ Çeviri sırasında jest ve mimikler ile yüz ifadelerini takip edebilme becerisi.

Yazılı metinden sözlü çeviri sırasında, çevirmenlerin sıkça karşılaştığı hatalar bulunmaktadır. Bunlardan bazıları aşağıdaki gibi sıralanabilir:

Bilgilerin Atlanması: Kaynak metinde yer alan önemli bilgilerin çeviride atlanması.

Eklemeler: Çeviri sırasında, kaynak metinde bulunmayan eklemelerin yapılması.

Kendini Düzeltme ve Tekrarlar: Çeviri sırasında, kelimelerin ya da cümlelerin tekrarlanması ve sık sık yapılan düzeltmeler.

Tamamlanmamış Cümleler: Çevirinin yarıda bırakılması veya cümlelerin tamamlanamaması.

Aşırı Yüksek veya Düşük Sesle Konuşma: Çevirinin dinleyici için uygun olmayan bir ses tonunda yapılması.

Duraklamalar ve Yavaş Tempo: Çeviri sırasında gereksiz duraklamaların ve yavaş bir konuşma temposunun tercih edilmesi.

1.2.4. Sözlü ve Yazılı Çeviri Arasındaki Farklar

Ardıl çevirinin zorluklarını tespit edebilmek için sözlü ve yazılı çevirinin farklarını iyi bilmek gerekmektedir. Şeref Ateş sözlü çeviride sözlü dile ilişkin şunları ifade etmektedir:

Sözlü çeviri ortamları birer sözlü dil ortamlarıdır ve sözlü dilin yazı dilinden farklı olarak sahip olduğu devingen yapısının bilinmesi bir sözlü çeviri araştırmacısı için bir bakıma bir ön gerekliliktir. Konuşma çevirisi

*bildirişim ortamında dilsel edimleri kadar 'bakış' gibi dil-dışı edimleri ile de söz konusu müzakerede etkin şekilde yer alır.*²²

Görüldüğü gibi sözlü dilin yazılı dilden farklı olarak kendine özgü karakteri bulunduğundan, konunun bundan sonraki kısımları ele alınırken, sözlü çeviriyi daha iyi tanımlayabilmek için sözlü ve yazılı çevirinin karşılaştırması yapılmak suretiyle benzerlikler ve farklılıkları gösterilerek duruma netlik kazandırmaya çalışılacaktır.

Sözlü ve Yazılı çevirinin benzerlikleri:

Her iki çeviri türü aynı sonuca ulaşmayı hedefler. Sonuç ise göndericinin (konuşmacının) amaçladığı anlamı alıcıya iletilmesini gerçekleştirmektir. Her iki tür çeviri, kaynak dilin şifrelerini çözümleyip hedef dilde anlaşılır bir şekilde yeniden ifade etmeyi amaçlar. Diğer ifadeyle, mütercim (yazılı çevirmen) ve tercüman (sözlü çevirmen) için ham madde sayılan gönderinin (sözlü ya da yazılı kaynak metnin) işlenmesi ve daha sonra söylem veya yazılı metin (hedef dil) şeklinde alıcıya ulaştırmayı amaçlamaktadır.²³

Sözlü ve Yazılı Çevirinin Farkları:

- Konuşmanın/Sözlü Dilin Doğası/Tabiatı/Özelliği/Niteliği

Sözlü çevirinin ön plana çıkan belirgin özelliklerinden biri konuşmanın (sözlü dilin) doğasıdır. Bu özellik, anlık iletişim gerçekleştirmek için doğal dilsel kullanımı gerektiren konuşma/söz eylemidir. Bu ise yazılı çeviri sürecinde bulunan unsurlardan farklı bileşenlerin bulunmasını gerekli kılmaktadır. Örneğin, sözlü çeviride konuşma esnasında kaynak dildeki cümle içinde geçen bir ifade, hedef dilde o cümle içinde değil de bir sonraki cümlede yer alabilir.²⁴ Bu durum anlık iletişim ortamındaki bağlam açısından sorun teşkil etmeyebilir. Bu nedenle, sözlü çevirideki konuşmanın doğası, yani dilsel kriterler yazılı çevirideki özelliklerden farklılık göstermektedir. Konuya ilişkin olarak aşağıdaki ana temalara değinebiliriz.

- Zaman Baskısı.

Sözlü ve yazılı çevirinin önemli farklılıklarından biri olan zaman baskısı yazılı ve sözlü metnin algılanıp başka bir dile aktarılması sürecinde zamansal farklılık göstermesi açısından önem arz etmektedir. Sözlü çeviride metnin algılanması ve diğer dile aktarılması belirli bir zaman dilimi içerisinde gerçekleşir. Bu nedenle, o belirli zaman içerisinde yapılmış olan çevirinin son halini değiştirmek veya düzeltmek mümkün olmamaktadır.

²² Ateş Şeref ve Özsöz Burak, "Sözlü Çeviride Sözlü Dil", *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi* 7/21 (Aralık 2018): 895-906.

²³ Neval Mucahidi, *Et-Tercemetu'l Manzûra el-Ususu'n- Nazariyye ve'l-İcra'ât et-Ta'limiyye* (Cezayir: Oran 1 Ahmed bin Bella Üniversitesi, Doktora Tezi, 2016), 16.

²⁴ Doğan, *Sözlü Çeviri Çalışmaları ve Uygulamaları*, 54.

Dolayısıyla tercüman, yaptığı çeviriyi gözden geçirme ve başkasına danışma gibi imkânlarla sahip değildir. Böylece sözlü çeviride çevirinin aktarılma hızı ve süresi belirli bir zaman diliminde gerçekleşmiş oluyor. Yazılı çeviride ise sükûnet ve istikrar egemendir. Başka deyişle yazılı çeviriyi gerçekleştiren mütercim geniş zaman diliminde metin üzerinde çalışma imkânına sahiptir. Yani, zaman ve mekân olarak durumu elverdikçe metni inceleme ve üzerinde çalışma yapabilir. Hâlbuki sözlü çevirmenin işi belirli bir zaman ve mekân içerisinde sınırlandırılmıştır. Sözlü çevirmenin özel bir durumu olmadıkça metni sadece bir kere dinleme imkânı vardır. Yani tercüman zihinsel olarak zaman baskısı altında çalışmaktadır. Yazılı çeviride ise mütercim zihinsel olarak kendine uygun zaman ve mekân seçme imkânına sahiptir.

- İletişimsel Durum

Sözlü çeviride iletişim zincirinin bütün bireyleri; konuşmacı, tercüman, dinleyiciler hazır bulunmaktadır ve çeviri süreci belirli zaman içerisinde meydana gelmektedir. Konuşmacı, konuşmayı çeviren tercüman ve dinleyiciler çoğu zaman aynı mekânda olmak üzere iletişimsel bağlam olarak birbirleriyle aynı iletişim atmosferi içerisinde dirler. Bu durumda, dilsel engellerin aşılp iletişim kurulması için fiili etkileşim meydana gelerek konuşmacı, tercüman ve dinleyiciler arasında doğrudan iletişim ortaya çıkmaktadır.²⁵ Yazılı çeviride ise, iletişim zincirinin bireyleri arasında doğrudan iletişimsel bağlantı bulunmamaktadır. Mütercim ve yazar arasında zamansal olarak fark oluşturan bir metinle çoğunlukla karşılaşılabilir. Dolayısıyla çevirisi yapılan bir eserin telifi, çeviri tarihinden çok önceye gidebilmektedir. Ayrıca çeviri ürününün okuru da daha farklı bir zamanda bulunabilmektedir. Örneğin, elli sene önce yazılmış bir eserin çevirisi bugünlerde yapılabilir. Yapılan çeviri de okuyucuyla daha ilerdeki zamanlarda buluşabilir. Çünkü yazılı çeviri ürününün ne zaman ve nerede okunacağı belli değildir.

- Hacim Olarak Sözlü (Ardıl) ve Yazılı Çeviri

Yazılı olarak çeviri Türkiye’de standart Word (A4) bir sayfa 1000 karakter, yaklaşık 25 satır ve 180 kelime olarak kabul edilmektedir. Böyle bir sayfanın sözlü olarak okunması 3-5 dakika sürmektedir. Dolayısıyla çeviriye başlamadan önce metni okuma süresi de bir sayfa için 3-5 dakika sürmektedir. Bir sayfanın çevirisi 30 dk ila 1 saat arasında gerçekleşmektedir. Çeviri bittikten sonra ürünü gözden geçirme süresi ise yine 3-5 dakika arasında gerçekleşmektedir. Böylece ortalama bir sayfanın çeviri sürecinin tamamlanması 1 saat civarında bir zaman almaktadır.

²⁵Mucahidî, “*Et-Tercemetu’l Manzûra el-Ususu’n- Nazariyye ve’l-İcra’ât et-Ta’limiyye*” 18.

Ardıl çeviride ise, 5 dakikalık kaynak dildeki konuşma, hedef dilde 3-5 dakika arasında çevirisi okunmakta/yapılmaktadır. Ardıl çeviride hedef dildeki çevirinin okunma (gerçekleşme) süresi kaynak dildeki konuşmadan genel olarak 20% daha az bir sürede gerçekleşmektedir. Kaynak dildeki konuşmanın süresi 5 dakika ise, bu konuşma hedef dilde 4 dakika civarında olmaktadır. Bunun sebebi ise sözlü konuşmada “fazlalık” diye adlandırılan bir kavramın bulunmasıdır.²⁶ Yani konuşma metinlerinde genel olarak bilgi tekrarı, tekit ibareleri, dolgu malzemeleri vesaire gibi sözlü çeviri açısından fazlalıklar bulunmaktadır. İşte sözlü çevirinin bir prensibi de konuşmanın anlamını aktarmak olduğundan, söz konusu fazlalıkları atmakla çeviri süresi kısalmaktadır. Böylece yazılı ve sözlü çevirinin gerçekleşme süreci açısından zamansal hacim olarak önemli bir fark bulunmaktadır.

Tablo 7. Sözlü Ve Yazılı Çevirinin Bazı Farkları.

Yazılı Çeviri	Sözlü Çeviri
Yazılı metin	Sözlü hitap (söylem)
Kalıcı yazılı metin	Anlık ve geçici söylem
Metnin bütün unsurlarına dikkat etmek	Söylemin bazı unsurlarını kaldırmak
Anlamın sıralanmasına ve uyumuna dikkat	Anlam sıralamasında uyumsuzluk (düşük cümle gibi)
Mütercimin zaman genişliği	Tercümanın zaman darlığı
Çeviriye tepkinin geç (sonradan) verilmesi	Çeviriye ani tepki verilmesi

²⁶ Boris Naymuşin, “Последовательный перевод без записи” (Posledovatelnyy perevod bez zapisi - Not almaksızın ardıl çeviri), YouTube. Erişim tarihi: 20.09.2024
<https://www.youtube.com/watch?v=JjO2enZLTJg&list=LL&index=18&t=1525s>

İKİNCİ BÖLÜM

ARDIL ÇEVİRİ

Araştırmanın bu aşamasında, genelde sözlü çeviri ve özelde sözlü çevirinin alt türü olan ardıl çeviri ele alınacaktır. Farklı dillerde konuşan ve çeşitli kültürel özelliklere sahip bireyler arasındaki iletişimi kolaylaştırma görevini gerçekleştiren sözlü çeviri ve süreçleri hakkında genel fikir ve bakış açısına sahip olabilmek için sözlü çeviriye dair genel bilgilere ve uygulama sahaları gibi öne çıkan konulara değinilecektir.

Sözlü çevirinin tarihsel süreci insanoğlunun farklı diller konuşmaya başlayarak muhtelif medeniyetler inşa etmesiyle eş zamanlı olduğu düşünülebilir. Din, ırk, kültür vs. farklılıkları ve modern zamanlarda kurulan ulus devletlerin kuruluşuyla iletişime ihtiyaç artmıştır ve en etkili iletişim araçlarından biri olan sözlü dil aracılığıyla etkileşim çeviri suretiyle gerçekleşmiştir. Günümüze kadar çeşitli evrelerden geçerek gelişen çeviri, farklı boyutlarda bilimsel olarak ele alınmaktadır. Öyle ki dilbilimin sağladığı kuramsal bilgileri kullanarak çeviribilim, çeviri süreçlerini ve sorunlarını incelemiştir. Uygulamalı dilbilim başlığı altına giren karşılaştırmalı çözümleme ve çeviri uygulaması mukayese suretiyle dil öğretme amaçlarında “araç” olarak kullanılmıştır. Bu hususun müstakil olarak ele alınması ise, 1970’lerin sonu ve 1980’lerin başında James S. Holmes’un başlattığı ve diğer araştırmacıların katkılarıyla bir bilim dalı şeklini alarak gelişmeye açık hale gelmiştir.²⁷ Günümüzde sözlü çeviri, gittikçe küreselleşen dünya düzeninde iletişim köprüleri kurma ihtiyacı nedeniyle farklı alanlarda uygulanmakta ve bazen hayati bir rol oynamaktadır. Uluslararası konferans ve toplantılar, sağlık hizmetleri, hukuk ve adalet, turizm, iş dünyası ve ticaret gibi alanlarda muhtelif diller arasında iletişim sağlayarak etkileşimi desteklemektedir.

Sözlü çeviri türlerinden biri olan ardıl çeviri, diyalog veya müzakere ortamlarında ve özellikle yüz yüze iletişimde kullanılan bir yöntem olup, çevirmen, konuşmacının

²⁷ Bulut Alev. *Basından Örneklerle Çeviride İdeoloji İdeolojik Çeviri*. (Ankara: Siyasal Kitabevi 2018). 13.

söylediklerini dinleme esnasında not alarak ve ardından hedef dile çevirmesi şeklinde gerçekleşir. Ardıl çeviri süreci, çevirmenin hem yoğun bir dinleme hem de hafıza becerilerini kullanmasını gerektirir. Çevirmen, konuşmacının söylediği her cümleyi dikkatle dinler, anahtar kelimeleri ve önemli bilgileri not alır ve bu bilgileri düzenli bir şekilde hedef dile aktarır. Bu süreçte, çevirmen, mesajın anlamını tam olarak iletebilmek için belirli stratejiler kullanır; örneğin, anlamın kaybolmaması adına cümleleri yeniden yapılandırabilir veya kültürel unsurları açıklığa kavuşturabilir. Ardıl çeviri yoğun dikkat gerektiren bir görev olduğu için çevirmenlerin fiziksel ve zihinsel dayanıklılığa sahip olması gerekir. Özellikle uzun süreli ardıl çevirilerde çevirmenlerin yorgunluk, dikkat kaybı ve bilgi yoğunluğuna bağlı zihinsel yorgunluk gibi zorluklarla karşılaşma riski artar. Bu nedenle ardıl çeviri yapacak çevirmenlerin, çeviri sürecini iyi yönetebilmek için yeterli bir eğitim sürecinden geçmesi büyük önem taşır. Çeviri eğitimi sırasında not alma teknikleri, hafıza geliştirme, hızlı analiz ve karar verme becerileri üzerinde çalışılması, çevirmenlerin sahada karşılaşacakları zorluklara karşı hazırlıklı olmalarını sağlar.

Ardıl çeviri, konuşmacı ile dinleyici arasında köprü kuran kritik bir iletişim aracıdır. Uygulama alanları geniş ve dinamik olan bu çeviri türü, çevirmenlerin dil bilgisi, kültürel farkındalık, hafıza ve not alma gibi birçok becerilere sahip olmasını gerektirir. Bu becerilerin etkin kullanımı, ardıl çevirinin başarısını doğrudan etkiler ve mesajın hedef dile tam anlamıyla aktarılmasını sağlar.

2.1. Ardıl Çeviri Süreci

Bu çalışmada, genelde sözlü çeviri özelde ise ardıl çeviri ele alınmıştır. Sözlü çeviri süreci genel bir şekilde dinleme-çözümleme-yeniden ifade etme olarak özetlenebilir.²⁸ Bu süreçte, zamana karşı yarış içerisinde çevirmenin kaliteli çeviri yapabilmesi için özel yetilere ve becerilere sahip olması gerekir. Bu süreç birkaç aşamadan oluşmaktadır.

Ardıl çeviri hizmeti verecek tercümanın birçok beceriye sahip olmasının yanı sıra ardıl çeviri süreci ve aşamalarını iyi bilmesi gerekir. Çünkü tercüman açısından, kaliteli çeviri

²⁸ Murâd Dmûkî, “Et-Terceme eş-Şefevîyye el-Envâ’ ve’l-Esâlib: et-Terceme et-Tetâbu’ıyye Nemuzecen” *El-Kudüs Açık Üniversitesi Dergisi* 2/36 (2015)

yapabilme, yetilerini doğru ve yerinde kullanabilme, kendini geliştirebilme, mesleğindeki zorlukları tespit edebilme maksadıyla çeviri aşamalarının neler olduğunu ve sürecin nasıl işlediğinin farkında olmak çok önemli bir gereksinimdir. Alev Yemenici, ardıl çeviri sürecinin basamaklarından şu şekilde bahseder:

...çeviri sürecinin tam dikkat ve denetim gerektiren üç basamaktan oluştuğunu görürüz. Çevirmenin öncelikle konuşmacının söylediklerine tam olarak odaklanabilmesi; söylenenleri vurgusuyla, taşıdığı duyguyla ve konuşmacının aktarmak istediği iletiyi bütünlüğü içinde tam olarak anlaması ve değerlendirebilmesi gerekir. Ardıl çevirinin bu evresi, çevirmenin bilgiyi dil yoluyla alıp zihnine yerleştirdiği “kavrama ve algılama” evresidir. İkinci basamak çevirmenin anladıklarını çözümleyerek kendine özgü sembol ve kısaltmalardan oluşan notlar olarak kâğıda geçirmesini içerir. Üçüncü basamağa geldiğinde çevirmen, almış olduğu notlardan yararlanarak konuşmacının ifade ettiği fikirleri zihninde yeniden düzenleyerek konuşmacının vurgularını, ileti bütünlüğünü, fikirlerin özünü, örnek ve ayrıntılar eşliğinde, içerdiği duygusal renkleri koruyarak akıcı biçimde hedef dilde ifade etmelidir.²⁹

Yukarıdaki cümlelerden ardıl çeviri sürecinin basit bir eylem olmayıp, karmaşık bir süreç olduğu anlaşılmaktadır. Ardıl çeviri yapacak çevirmenin bu karmaşık süreci iyi kontrol edebilmesi için birtakım becerilere sahip olması ve kendini sürekli olarak geliştirmesi gerekmektedir.

Ardıl çeviri, dilsel bir aktarım süreci olarak, kaynak dilde yapılan bir konuşmanın hedef dile sözlü olarak aktarılmasını içerir. Bu süreç, belirli bir düzeyde bilgi, beceri ve deneyim gerektiren çeviri türlerinden biridir. Ardıl çeviri, aynı anda dinleme, anlama, hafızada tutma ve aktarma gibi güçlü bilişsel becerileri gerektirir ve bu becerilerin her biri yoğun zihinsel dikkat gerektirir. Sürecin her aşaması birbiriyle bağlantılıdır ve aşamalardan birindeki zayıflık, diğerlerinin kalitesini doğrudan etkileyebilir.³⁰ Bu nedenle, çeviri esnasında tüm bu becerilere gereken ölçüde dikkat edilmesi ve bu ölçünün çevirinin gidişatına göre ayarlanması gereklidir. Örneğin, konuşmacının sesi net duyulmadığında ya

²⁹ Alev Yemenici, “Ardıl Çeviri Eğitiminde Dikkat Yönetimi ve Çalışma Belleği Dinamikleri”, *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* (2019): 297-313.

³⁰ Sezer Yılmaz, “Arapça – Türkçe Ardıl Çeviri Eğitiminde Bellek Etkinleştirme ve Sürdürme Stratejilerinin Yönelik Pragmatik Yaklaşımlar”, *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 36 (2023): 1164-1177.

da anlaşılabilirlikte bir sorun yaşandığında, dinleme ve çözümleme becerilerine daha fazla önem verilmesi gerekebilir.

Ardıl çeviri süreci, kaynak dilde ifade edilen anlamın sınırlı bir zaman diliminde çevirmen tarafından anlaşılmasını ve bu anlamın hedef dilde yeniden ifade edilmesini içerir. Bu süreç temel olarak anlamın gerçekleşmesi ve ardından bu anlamın ifade edilmesi şeklinde iki aşamada ele alınabilir.³¹ Ancak anlamın gerçekleşmesinden önce, dilsel ve dil dışı bilgilerin çevirmen tarafından dikkate alınması gerekir. Çeviri sürecinde sadece dil bilgisi yeterli değildir; çevirmenin konuya dair arka plan bilgisi, kültürel bağlam ve bilişsel çevre gibi unsurlar da anlamın tam olarak kavranmasında önemli rol oynar.

Bir metni bilgiden yoksun bir zihinle ele almak, iletişimi sınırlı kılacaktır. Anlam, metni oluşturan anlamsal birimlerin mevcut bilgiyle birleşmesi ve işlenmesiyle meydana gelir. Bu anlamı doğru bir şekilde kavrama sayesinde çevirmen, dilin ötesine geçerek, konuşmada asıl anlatılmak istenen mesajı hedef dilde doğru ve etkili bir şekilde ifade eder. Özellikle ardıl çeviride, çevirmenler notlardan yararlanarak ve hafızalarındaki anlamı koruyarak çeviri yaparlar. Bu süreçte sözcükler yerine fikirler ve mesajın özü ön plandadır. Anlamın yeniden ifade edilmesi, aktarılan sözcüklere değil, kavranan fikirlere dayanır.³²

Ardıl çeviri süreci, yalnızca dilsel anlamların aktarımını değil, aynı zamanda konuşmanın arkasındaki mesajın, kültürel ve bilişsel bağlamın dikkate alınmasını gerektiren karmaşık bir süreçtir. Bu süreçte başarılı olmak için çevirmenin, dilin ötesindeki bilgi ve becerilerini etkin bir şekilde kullanması elzemdir.

2.2. Ardıl Çeviri Esnasında Not Alma

Yukarıdaki ifadelerden anlaşıldığı üzere ardıl çeviri esnasında çevirmenin not alması önemli bir husustur. Kısa ardıl çeviride çevirmenin not almaya ihtiyacı olmayabilir. Uzun ardıl çeviride ise konuşmacının bütün konuştuklarını kısa süreli bellekte tutamayacağı için not alma gereksinimi ortaya çıkar. Not alma işlemi ardıl çeviri sürecinin önemli aşamalarından biri olduğundan, bu sürecin kendi içerisinde bazı taktik ve teknikleri ile

³¹ Gözde Begüm Uyanık, *Ardıl Çeviride Kültürel Referansların Aktarımı* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2020), 87.

³² Uyanık, *Ardıl Çeviride Kültürel Referansların Aktarımı*, 89

kendine mahsus sorunları bulunmaktadır. Not almanın farklı çeşitleri ve metotları bulunup çeviri yapmak için alınan not ile diğer notlar arasında birkaç fark vardır. Örnek verecek olursak, ders esnasında öğrencinin özet şeklinde tuttuğu not veya iş toplantısında tutanak şeklinde alınan not ile çeviri yapmak için not almanın amacı açısından farklılık bulunmaktadır. Özetleyen veya raporlamak isteyen kimse, her düşüncüyü veya söylenmiş her ifadeyi kaydetmez, not alan kişi ana fikirleri özetler ve bunlar arasından kendi açısından önemli olanlarını kaydeder. Çevirmen ise, anlam ifade eden bütüncül cümleleri atlayarak sadece önemli ana fikirleri seçme hakkına sahip değildir. Söyleneni en uygun ve kısa şekilde not alabilir, ancak her iletilen düşüncenin tüm nüanslarını dinleyicilere aktarma zorunluluğu vardır. Çeviri için not almanın diğer not alma şekillerinden farklı olduğunu Minyar Beloruchev şöyle dile getirir:

“Genellikle zaten “stenografi”³³ icat edilmişken, neden ayrıca çeviri yapmak için hızlı yazı (not alma) gerekli?” diye sorulur. Bu sorunun cevabını Henri Van Hoof, “Sözlü Çeviri Teorisi ve Uygulaması” adlı kitabında güzelce açıklar, şöyle ki: “Sözcüğe dayalı birebir kayıt (not alma), doğal olarak sözcüğe dayalı bir çeviriyi gerektirdiğinden bu da sözlü çevirinin temel ilkelerinden vazgeçmek anlamına gelir. Bu yüzden biz stenografiyi kabul etmiyoruz. Sözcüğe dayalı bir kayıt sistemi olarak stenografi, çevirmenin konuşma esnasında gelişmekte olan ana fikirlere odaklanmasını engeller ve dolayısıyla tatmin edici bir çeviri yapmasını zorlaştırır.”³⁴

Çeviri amaçlı not almanın kendine özgün karakterlerinin bulunduğu yukarıdaki cümlelerden anlaşılmaktadır. Çeviri için not alma, anlamsal analiz (çözümleme), kelimeleri kısaltarak ünsüz harflerle kaydetme, dikey sütunlar düzenleme ve özel simgeler kullanma gibi temeller üzerine kuruludur.³⁵

Anlamsal analiz (çözümleme)

³³ Stenografi, alfabenin harf, noktalama işaretleri ile kelimeleri yerine semboller ve kısaltmalar kullanan hızlı yazma işlemine/sistemine verilen addır. Stenografi, meclis oturumlarında, mahkeme duruşmalarında, iş görüşmelerinde oldukça yaygın bir şekilde kullanılan ve yazıların yakın, küçük ve dar yazılmasından dolayı bu isim verilen yazı türüdür.

³⁴ Minyar Beloruchev, *Как стать переводчиком? (Kak stat perevodchikom – Nasıl Çevirmen Olunur?)*, (Moskva: Gotik Yayınevi 1999), 106.

³⁵ Sergey Fomin, *Последовательный перевод. Книга студента. (Posledovatelnyy perevod. Kniga studenta – Ardıl çeviri. Öğrenci kitabı.)*, (Mockva: Vostok-Zapad Yayınevi 2006), 6.

Anlamsal çözümleme, metnin hatırlanması için temel bir unsurdur. Çeviri açısından, metni anlamsal olarak hafızada tutmak, kelimesi kelimesine hafızada tutmaktan daha üstün bir avantaj sağlar. Anlamsal analiz, içeriğin ana hattını belirlemek, konuşmanın hafızada dayanak noktasını oluşturan unsurlarının en kısa formülünü bulmak ve belirlemek için kullanılır. Konuşmanın anlamsal ağırlığını genellikle “özne” ve “yüklem” taşır. Bu unsurlar cümle içinde genellikle özne grubu ve yüklem grubu şeklinde yer alır. Bu nedenle, ana fikri oluşturan bağlantı, özne ve yüklem arasındaki ilişki ile kurulur. Özne ve yüklem olmadan mantıksal bağlam sağlanamaz, dolayısıyla anlamlı bir düşünce üretilmez. Tek cümlelik bir ifadede bir veya birkaç mantıksal bağlam bulunabilir. Bu bağlamda, çeviri amaçlı not alma sisteminde özne, yüklem ve aralarındaki mantıksal bağlantılar not alınır. Anlamsal çözümlemenin temelinde üç yöntem bulunur: en çok semantik işlev gören kelimeleri seçme yöntemi, bir sözcüğün yerine başka sözcüğü kullanarak dönüştürme metodu ve en belirgin kelimeleri seçme yöntemidir.³⁶

Not almada bir diğer önemli husus ise, ifadenin anlamsal zirvesi olarak adlandırılan şeyi kaydedebilme becerisidir. Örneğin, “*Bu bölgede 30 milyon tondan fazla petrol rezervi bulunmaktadır*” cümlesinde anlamsal zirve, “*30 milyon tondan fazla*” kelime grubudur. Çünkü bu kelime grubu, özne-yüklem bağlantısı açısından anlamsızlığın ötesine geçer. Yani, söylemin minimum anlamını taşır.

Kelimeyi kısaltarak ünsüz harflerle kaydetme (yazma).

Türkçede sesli harflerin kullanımının sıklık oranı %40 civarındadır.³⁷ Bu nedenle sadece sessiz harflerle yazılmış bir metin, hacim olarak %40 oranında azalır, ancak yine de okunabilir. Ünsüz harflerle not almada teknik olarak aşağıdaki hususlara dikkat edilmeli:

- *kelimenin ilk harfi korunmalı; sesli harf olsa bile,*
- *çift sessiz harfler atlanmalı,*
- *gerekirse ekleri üst indeks şeklinde not almalı,*
- *bir sözcük 4-5 harften fazla olmamasına dikkat edilmeli,*
- *nitelendirilen sözcüğün önünde yer alan sıfatları daha da kısaltarak iki-üç harfle yazmalı*

³⁶ Fomin, *Последовательный перевод. Книга студента. (Posledovatelnyy perevod. Kniga studenta –Ardıl çeviri. Öğrenci kitabı.)*,7

³⁷ Firdevs Güneş, “Türkçede sık kullanılan harfler ve öğretilmesi”, *Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi* 3/1 (Mart 2018):16.

Çeviri için not almanın önemli unsurlarından biri, her iki dilde de kabul gören “standart” kısaltmalar ile çevirmenin kendi amaçları doğrultusunda oluşturduğu “serbest” kısaltmaların kullanılmasıdır. Bu tür kısaltmaları oluşturulma yöntemleri çeşitli olabilir; çok bileşenli terimin ilk harfleri (Gayrı Safi Yurt İçi Hasıla- *GSYH*), sözcüğün ilk harfleri (Ekonomi- *ek*), sözcüğün ilk ve son harflerini aralarına tire konarak (Türkmenistan – *T-n*), sözcüğün tamamının sessiz harfleri (petrol – *ptrl*), sözcüğün ilk iki-üç harfini ve sonundaki eki biraz yukarıda, sağ üst indeks olarak yazmak (bahsedeceğiz – *bhs^{cz}*), vb. Genellikle her çevirmen bireysel olarak kendi hedeflerine uygun ve kolay anlaşılır bir kısaltma yöntemi geliştirir.³⁸

Notların dikey basamaklı sütunlar şeklinde düzenlenmesi

Notlar, hafızaya görsel bir destek aracı olarak, kâğıt üzerinde en anlamlı ve önemli noktaların hemen görülüp fark edilebileceği şekilde yazılmalıdır. Bu nedenle, her kısaltılmış kelimenin ve kullanılacak her sembolün netliğini ve okunabilirliğini artırmak için, anlamsal olarak içeriğin önem hiyerarşisi kâğıt üzerinde yansıtılmalıdır.³⁹ Bu amacı notların dikey basamaklı sütunlar şeklinde düzenlenmesiyle gerçekleştirmek mümkündür. Bu prensip, cümlelerin temel öğelerinin belirli bir konumda olduğu ve her cümlelerin bir sonraki cümleden ayrıldığı belirli bir yazı düzenlemesini içerir.

Dikey basamaklı şekilde not almanın birçok avantajı bulunmaktadır:

1. Notlar, kâğıt üzerinde dikey şeritler halinde yazıldığı için daha az yer kaplar ve el hareketlerini azaltır. Bu da çevirmen için zaman kazandırır.
2. Dilsel ihtimallilerin kullanılmasını; yani herhangi bir dil unsurunun veya dilbilgisel olgunun (olayın) ortaya çıkma ihtimalini kullanmayı da öngörür.
3. Her bir öğenin uyum içerisinde belirli bir konuma yerleştirilerek yazılması, dikey-basamaklı düzenlemede mantıksal bağlantıları ve sözdizimsel ilişkileri görsel olarak yansıtmaya imkânını sağlar.

Dikey basamaklı şekilde not almanın temelinde, cümlelerin doğrudan sözcük dizilimi bulunmaktadır. Bu dizilim, sözcüklerin gramatik sıralanma olasılığını doğal olarak bir gramer kuralına dönüştürür. Bu tür sözcük düzeni, çoğu durumda özne grubunun ilk sırada,

³⁸ Fomin, *Последовательный перевод. Книга студента. (Posledovatelnyy perevod. Kniga studenta –Ardıl çeviri. Öğrenci kitabı.)*,7.

³⁹ Düzgün, *Arapça Mütercim ve Tercümanlık Programlarında Sözlü Çeviri Eğitimi ve Yeni Yöntemler*,85.

yüklem grubunun ise biraz sağa kayarak alt sırada yazılmasını gerektirir. Örneğin, “Günümüzde dünyada küreselleşme süreci yaşanıyor” cümlesi şu şekilde yazılabilir:

Küreselleşme süreci

dünyada yaşanıyor

günümüzde

Bu örnekte, orijinal cümlelerin kelime sırası ile yazı sırası örtüşmemektedir. Gramer açısından sözcük diziminin kesin kuralları olmadığı dillerde, not alma esnasında sözcük sırasının değiştirilmesi olağandır.⁴⁰

Semboller

Çeviri için not almada sembol, birbiriyle yakın anlamlı kavramlar grubuna ait olan bir özelliği taşıyan bir işarettir.⁴¹ Örneğin, yazılı metinlerde yaygın olarak kullanılan tırnak işaretleri doğrudan konuşmayı belirtir. Dolayısıyla tırnak işaretleri, konuşma, konuşma yapma, konuşma metni, konuşmacı, müzakere, sohbet, gazete, dergi, kitap, yazmak gibi birçok konuşma ile ilgili kelimeyi belirtmek için kullanılabilir.

Bir sembol ekonomik (kısa), görsel olarak anlaşılır ve evrensel olmalıdır. Ekonomiklik, bir sembolün mümkün olan en fazla sayıda benzer kavramı tek bir işaretle ifade edebilme yeteneğindedir. Çevirmen, çevirinin konusunu iyi bilmelidir ve ifadelerin anlamını dikkatle takip etmelidir. Ayrıca, dinlenen ve not alınan ifadelerin hatırlanması için çevirmenin işitsel hafızasının bir özelliği olarak “ışığı” etkisi dikkate alınmalıdır. Bu nedenle, sembollerin çok anlamlı olması pratikte bir sorun teşkil etmez.

Sembollerin görselliği, sembolün metindeki kelimelerden daha kolay algılanabilmesi anlamına gelir. Evrensellik ise, sembolün, algılanan bilginin dilden bağımsız olarak, bir kavramı yansıtmaya ve farklı kelime türlerini ifade etmesidir.

Kavramlara işaret etme biçimlerine göre, semboller harflerle, çağrışımsal ve türetilmiş olabilir. Görev amaçlarına göre ise, eylemsel ve zaman ilişkilerini ifade eden, bağlamsal ve kalite derecelerini ifade eden semboller olabilir. Yapısal olarak, semboller temel ve birleşik olabilir.⁴²

⁴⁰ Svetlana Kurbakova, “Развитие Системы Знаков в Последовательном Переводe”(Razvitiye Sistemı Znakov v Posledovatelnom Perevode - Ardıl Çeviride Sembol Sisteminin Geliştirilmesi) *Дискурс профессиональной коммуникации* (Profesyonel İletişim Söylemi) 1/3 (2019): 55.

⁴¹ Beloruçev, *Как стать переводчиком? (Kak stat perevodchikom – Nasıl Çevirmen Olunur?)*, 111

⁴² Fomin, *Последовательный перевод. Книга студента. (Posledovatelny perevod. Kniga studenta –Ardıl çeviri. Öğrenci kitabı.)*, 8

Genel olarak çeviri için not alma ve sembollerin kullanımı bireyseldir. Yani her çevirmen kendi çalışma sembollerini belirler. Ancak, uygulamanın gösterdiği gibi, eğitimin ilk aşamasında sınırlı sayıda temel sembolleri öğrenmek yararlıdır.

Genellikle deneyimli bir çevirmen, yaklaşık 100-200 temel sembol kullanır⁴³ ve gerektiğinde yeni semboller ekleyebilmektedir. Temel sembollerden bazıları aşağıda yer almaktadır.

Tablo 2. Eylemsel Semboller.

→	Getirmek; içeri almak; sokmak; dahil etmek; varmak; iletmek; yönlendirmek; teslim etmek; ulaşmak; sunmak; çabalamak; vermek; aktarmak; eklemek; bildirmek; saldırmak; ilerlemek vb.
←	Almak; edinmek; kabul etmek; cezbetmek; çıkmak; bırakmak; geri çekilmek
↗	İyileştirmek, iyileşmek; güçlendirmek, güçlenmek; artırmak, artmak; hızlandırmak, hızlanmak; geliştirmek, gelişmek; harekete geçirmek; aktif hale gelmek
↘	Kötüleştirmek, kötüleşmek; azaltmak, azalmak; zayıflatmak, zayıflamak; kısaltmak, kısalmak; düşürmek, düşmek
=	Olmak; teşkil etmek; eşit olmak; denk olmak vb.
X	Tasfiye etmek; yok etmek; yasaklamak; yıkmak; ortadan kaldırmak; ayırmak
<>	Değerlendirmek; bakmak; görmek; göz önünde bulundurmak
“	Konuşmak; açıklamak; ilan etmek; konuşma yapmak; bildirmek
↻	Etkilemek; etki etmek; kontrol etmek; nüfuz etmek; tesir etme vb.
↓↓	Kınamak; eleştirmek; sert eleştiri yapmak; öfkelenmek; kızmak vb.
↑↑	Övmek; sevinmek; yüceltmek vb.

⁴³ Fomin, *Последовательный перевод. Книга студента. (Posledovatelny perevod. Kniga studenta –Ardıl çeviri. Öğrenci kitabı.)*, 8

	Yürütmek, yürümek; ilerletmek, ilerlemek; geliştirmek, gelişmek; gerçekleştirmek, gerçekleştirmek; kullanmak
---	--

Tablo 3. Zaman Sembolleri.

	şu anda; şimdi; bugün; bu an
	olacak; gelecekte; ileride vb. (<i>virgül, fiilin gelecek zamanda kullanılmasını gerektirir</i>)
	oldu; ...idi geçmişte vb. (<i>virgül, fiilin geçmiş zamanda kullanılmasını gerektirir</i>)
>	eylemin başlangıcı
<	eylemin sonu
	zaman dönemi, zaman dilimi

Tablo 4. Üslup Sembolleri.

<i>evet</i>	onaylamak; tasdik etmek; kabul etmek; razı olmak; uygun bulmak; kabul edilebilir
<i>g</i>	gereklilik; zorunluluk
<i>i</i>	imkan; olanak
<i>keşke</i>	arzu; temenni
<i>h</i>	ihtimal; olasılık
	belirsizlik
	yapabilmek; bir şeyi yapabilme yeteneği vb.

Tablo 5. Kalite ve Miktar Sembolleri.

-	anlamın güçlendirilmesi (<i>sembolün altına çizmek</i>)
=	üstünlük derecesini vurgulamak
--	kavramın zayıflatılması
--	
<	daha fazla; ...den daha fazla
>	daha az; ...den daha az
⊙	tümü, herkes, tamamen; bütünüyle

Tablo 6. Genel Semboller.

<i>kp</i>	Kapitalizm; sermaye
<i>dm</i>	Demokrasi
<i>B</i>	Barış (savaşın zıttı)
<i>P</i>	Politika
<i>H</i>	Hayat, yaşam, ömür
<i>dip</i>	Diplomat; uluslararası
⊗	alan; bölge; yön; an vb.
<i>D</i>	Denge; parite; eşitlik
→←	Mücadele etmek; karşı koymak; direnmek; savunmak; korumak + ilgili fiil kökenli isimler
!	Çok; özellikle; önem; değer; rol
<i>S:</i>	Sonuç olarak; yol açmak; ayrıca: bu nedenle; buradan çıkarılacak sonuç; bu yüzden; bu sebeple
?	Soru; sorun
⊙	Toplantı; müzakereler
→g	Yerine getirmek; gerçekleştirmek; uygulamak
<i>Gr</i>	Garanti (farklı anlamlarda); garanti etmek
⊙	Konferans; forum; kongre; toplantı; oturum; genel kurul; oturum; yuvarlak masa; meclis; topluluk; şehir, köy; kasaba, yerleşim yeri vb.

	Grup; ekip; şirket; organ; işletme; firma; birim
---	--

Sözlü Çeviride Neler Not Alınmalı?

Ardıl çeviri sırasında hangi öğelerin not alınacağına dikkat etmek, çevirmenin işini büyük ölçüde kolaylaştırır. Konuşmanın ana fikirleri, sayılar, tarihler, özel isimler, deyimler, uzun cümleler, anahtar kelimeler, hafızanın dayanak noktaları, anlamsal bağlantılar ve işlevsel kelimeler gibi unsurların not alınması, çevirmenin konuşmayı doğru bir şekilde hatırlamasını ve dinleyicilere aktarmasını sağlar. Ardıl çeviride başarıyı artırmak için not alma tekniklerini sürekli geliştirmek ve doğru bir şekilde uygulamak gereklidir

Ardıl çeviri sırasında, konuşmacının söylediği her sözcüğü not almaya gerek yoktur. Çevirmenin görevi, konuşmanın özünü ve önemli noktalarını dinleyicilere aktarmaktır. Ancak, bazı belirli öğelerin not alınması, çevirmenin işini kolaylaştıracak ve daha doğru bir çeviri yapmasına yardımcı olacaktır. Bu öğeler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

Ana Fikirler/Kavramlar:

Konuşmada geçen ana fikirler veya ana unsurlar mutlaka not alınmalıdır. Bu bilgiler, konuşmanın özünü oluşturur ve dinleyicilere aktarılması gereken önemli bölümlerdir. İkincil bilgiler ise genellikle zihinsel yorumlama süreci sırasında hatırlanabilir. Ancak, ana fikirlerin unutulması durumunda, konuşmanın anlamı büyük ölçüde kaybolabilir.

Sayılar:

Ardıl çeviride en çok dikkat edilmesi gereken unsurlardan biri sayılardır. Sayılar, konuşmanın doğru anlaşılması ve aktarılması açısından büyük önem taşır. Özellikle konuşmacı, istatistiksel bilgileri uzun rakamlarla ifade ediyorsa, bu sayıları not almak kaçınılmaz bir durum haline gelir. Sayıların yanlış çevrilmesi, konuşmanın anlamını tamamen değiştirebilir ve dinleyicilere yanlış bilgi aktarılmasına neden olabilir. Tarihlerin ve özel isimlerin yanı sıra, sayılar da hafızada tutulması zor olan bilgiler arasında yer alır. Bu nedenle, sayıları doğru bir şekilde not almak, çevirmenin işini kolaylaştırır ve yanlış anlamaların önüne geçer.

Tarihler:

Bilgiler içerisinde farklı tarihlerin geçmesi, tercümanın hafızasını zorlayan unsurlardandır. Bir konuşma sırasında birden fazla tarih verildiğinde, bu tarihler arasında karışıklık yaşanabilir. Özellikle tarihlerin birbirine yakın olduğu durumlarda, doğru tarihin hatırlanması zorlaşır. Bu nedenle, tarihlerin not alınması, bilgi aktarımında karışıklığa neden

olmaması için önemlidir. Tarihlerin doğru bir şekilde not alınması, konuşmanın akışını ve bağlamını korumak açısından da gereklidir.

Özel İsimler:

Özel isimlerin çevirisi yapılmaz ve bu isimler olduğu gibi aktarılır. Ancak, özel isimler tercümanın ilk defa duyduğu bir sözcük olabileceği gibi, metin içerisinde bağlamsal olarak da herhangi bir anlam ifade etmeyebilir. Bu yüzden, özel isimlerin hafızada tutulması zor olabilir. Özellikle yabancı dildeki özel isimler, çevirmen için bir zorluk teşkil edebilir. Bu nedenle, özel isimlerin not alınması gereklidir.

Deyimler:

Deyimsel ifadeler, atasözleri ve mecaz anlam içeren ifadeler not alınmalıdır. Bu tür ifadeler, çevirmenin zihnini meşgul eder ve konuşmacıyı takip etmekte zorlanmasına neden olabilir. Deyimlerin doğru bir şekilde çevrilmesi, konuşmanın anlamını korumak açısından önemlidir. Özellikle, farklı kültürlere ait deyimlerin doğru bir şekilde aktarılması, çevirmenin dil becerilerini ve kültürel bilgilerini kullanmasını gerektirir.

Çok Uzun Cümleler:

Çevirmen, iyi yapılandırılmış uzun cümlelerle genellikle konuşmacı konuşmasını yazılı bir metinden okurken karşılaşır. Uzun cümleleri kısa süreli hafızada tutmak zor olduğundan, bu cümleleri parçalara ayırarak not almak gereklidir. Bu şekilde, çevirmen cümleyi daha rahat bir şekilde çevirebilir ve anlam kaybı olmadan dinleyicilere aktarabilir. Uzun cümlelerin parçalar halinde not alınması, çevirmenin işini kolaylaştırır ve cümleyi çevirmede daha fazla esneklik sağlar. Örneğin, bir konuşmacı karmaşık bir bilimsel açıklama yaparken, çevirmen bu açıklamayı daha küçük parçalara bölerek not alabilir ve böylece daha doğru bir çeviri yapabilir.

Anahtar Temalar/Kavramlar:

Anahtar kelimeler, konuşmanın özünü ve ana fikirlerini hatırlamak için önemli bir araçtır. Bu kelimeler, konuşmanın önemli noktalarını hızlı bir şekilde çevirmenin hatırlamasına yardımcı olur. Anahtar kelimelerin doğru bir şekilde not alınması, konuşmanın anlamını ve bağlamını korumak açısından önemlidir. Örneğin, bir konuşmada sıkça geçen “sürdürülebilirlik” gibi bir kelime, konuşmanın ana temasını oluşturabilir ve bu kelimenin not alınması, çevirmenin konuşmanın ana fikrini hatırlamasını sağlar.

Hafızanın Dayanak Noktaları:

Hafızanın dayanak noktaları, çevirmenin konuşmayı hatırlamasına yardımcı olan kilit ifadelerdir. Bu noktalar, konuşmanın akışını ve ana fikirlerini hatırlamak için çevirmen tarafından kullanılır. Hafızanın dayanak noktaları, genellikle konuşmanın en önemli ve

tekrarlanan bölümlerini içerir. Bu noktaların doğru bir şekilde not alınması, çevirmenin konuşmayı hatırlamasını ve doğru bir şekilde çevirmesini sağlar.

Anlamsal Bağlantılar:

Anlamsal bağlantılar, konuşmadaki fikirler arasındaki ilişkiyi gösterir ve çevirmenin bu ilişkileri doğru bir şekilde aktarmasına yardımcı olur. Anlamsal bağlantıların not alınması, konuşmanın akışını ve mantığını korumak açısından önemlidir.

İşlevsel Kelimeler:

İşlevsel kelimeler, konuşmadaki vurgular, tonlama ve diğer dil özelliklerini gösterir. Bu kelimeler, konuşmanın duygusal tonunu ve vurgusunu doğru bir şekilde çevirmenin aktarmasına yardımcı olur. İşlevsel kelimelerin not alınması, çevirmenin konuşmanın duygusal tonunu ve anlamını korumasına yardımcı olur.

2.3. Ardıl Çeviri Yapan Tercümanda Bulunması Gereken Beceriler

Ardıl çeviri, diller ve kültürler arasında köprü oluşturan önemli bir faaliyettir. Böylesine önemli bir görevi yerine getirecek çevirmenin sahip olması gereken bir dizi bilgi ve beceri bulunmaktadır. Ardıl çevirmen, öncelikle bu alanda genel kabul görmüş bazı temel becerileri edinmelidir. Bu beceriler aşağıdaki şekilde sıralanabilir:⁴⁴

Kaynak ve hedef dillerde akıcı konuşma becerisi: Ardıl çevirmen hem kaynak hem de hedef dili tüm incelikleriyle bilmelidir. Dilin gramer yapısı, sözcük dağarcığı, deyimler ve argo ifadeler gibi unsurlar, çevirmenin hedef dilde doğru iletişim kurmasını sağlar. Ayrıca, dil dışı iletişim öğelerini de kullanabilmelidir.

Her iki kültüre hâkimiyet: Dil bilgisinin yanı sıra, çevirmenin kaynak ve hedef dillerin kültürlerine de hâkim olması gerekir. Kültür, dilin nasıl kullanıldığını ve nasıl algılandığını büyük ölçüde etkiler. Çevirmen, iki kültür arasındaki farkları bilmeli ve bu farkların çeviride hataya neden olmasını önlemelidir. Ayrıca, genel kültür bilgisi de önemlidir; çevirmen, ülkede ve dünyada olan güncel gelişmelerden haberdar olmalıdır.

Konuya hâkimiyet: Çeviri yapılacak konu hakkında bilgi sahibi olmak, çevirmenin doğruluğunu ve akıcılığını artırır. Çevirmen, teknik terimleri, sektörle ilgili jargonu ve konuya özgü dil kullanımını iyi bilmelidir.

⁴⁴ Geniş bilgi için bk. <https://linguacontact.com/blog/osobennosti-posledovatel'nogo-perevoda/> Erişim Tarihi: 20.08.2024

Kısa ve uzun süreli hafıza: Konuşmacının söylediklerini tam olarak hatırlamak ve çeviri sırasında bu bilgileri doğru şekilde aktarmak, ardıl çevirmenin temel görevlerinden biridir. Güçlü bir hafıza, uzun ve karmaşık cümlelerin bile doğru bir şekilde çevrilmesini sağlar. Kısa süreli hafıza kapasitesini tasarruflu kullanabilmeli ve uzun süreli hafıza içeriğini etkin tutabilmelidir.⁴⁵

Diksiyon ve konuşma becerisi: Ardıl çevirmenin konuşması anlaşılır ve akıcı olmalıdır. Söylemek istediklerini düzgün bir şekilde ifade edebilmesi, çevirinin dinleyiciler tarafından rahatça anlaşılmasını sağlar. Gereksiz tekrarlar ve dolgu sözcüklerinden kaçınmak, çevirinin netliğini artırır.

Stresle başa çıkabilme yeteneği: Ardıl çevirmenler, özellikle gergin ortamlarda stresli durumlarla karşılaşabilirler. Bu gibi durumlarda, çevirmenin sakin kalması ve görevine odaklanması büyük önem taşır. Aksi takdirde, çevirmenin yaptığı hatalar işin seyrini olumsuz etkileyebilir. Çevirmen, beklenmedik durumlarda ve farklı konuşma tarzları karşısında esneklik göstererek, çeviri sürecine hızlıca uyum sağlamalıdır.

Etkili dinleme: Çevirmen, etkili bir dinleme gerçekleştirebilmesi için algıları açık ve odaklanma gücü aktif olmalıdır.⁴⁶ Yüzeysel veya kalıplaşmış dinleme, konuşmanın doğal akışını takip etmede aksamalar ve önemli noktaları kaçırma gibi durumlara neden olabilir. Buda çevirinin kalitesini doğrudan etkileyebilir. Bu nedenle çevirmen etkili dinleme becerisini sürekli aktif tutmalıdır.

Çözümleme, analiz etme ve yeniden yapılandırma becerisi: Çevirmen, duyduğu bilgiyi analiz ederek anlamını çözmeli ve bunu hedef dilde yeniden yapılandırarak aktarmalıdır. Doğan'a göre sözlü çevirmende bulunması gereken temel beceriler şu beş başlıkta olmalıdır:⁴⁷

1. *Düşünme ve Bellek Becerileri*

Bu beceriler, çevirmenlerin hızlı düşünme, güçlü hafıza ve esnek zihin yapısına sahip olmalarını sağlar. Çevirmenler, yeni durumlara hızlıca uyum sağlayabilmeli, analitik düşünme yeteneklerini kullanarak karmaşık bilgileri işleyebilmelidir. Ayrıca, çeşitli engeller ile dikkat dağıtıcı hususlarla karşı karşıya kaldıklarında odaklanabilmeli ve dünyayı çok iyi tanıyarak geniş bir genel kültüre sahip olmalıdırlar.

2. *Dinleme ve Duyduğunu Anlama Becerileri:*

⁴⁵ Doğan, *Sözlü Çeviri Çalışmaları ve Uygulamaları*, 97

⁴⁶ Yılmaz, "Türkçe Ardıl Çeviri Eğitiminde Bellek Etkinleştirme ve Sürdürme Stratejilerine Yönelik Pragmatik Yaklaşımlar", 1164-1177.

⁴⁷ Doğan, *Sözlü Çeviri Çalışmaları ve Uygulamaları*. 93

Çevirmenler, etkin dinleme yoluyla iletilen mesajın özünü kavrayabilmeli ve bu bilgiyi zihinsel işlemlerle hızlıca sınıflandırıp gruplandırabilmelidir. Dinlerken konuşma, okuma ve yazma gibi birden fazla işlemi aynı anda gerçekleştirme yeteneğine sahip olmalıdır.

3. *Konuşma Becerileri:*

Çevirmenler, anadilde ve hedef dilde akıcı ve anlaşılır bir şekilde konuşmalıdır. Ses tonlarına anlam yükleyebilme, uygun üslup seçebilme ve her iki dili kullanırken aynı anda odaklarını koruyabilme yeteneklerine sahip olmalıdır.

4. *Duyuşsal Beceriler:*

Çevirmenler, merak, öğrenme isteği ve olumlu bir ruh haline sahip olmalıdır. Mesleki dayanışma, kendini meslekle özdeşleştirme, mücadeleci ruh ve risk alma gibi özellikler de bu becerilerin bir parçasıdır.

5. *Devinsel Beceriler:*

Çevirmenlerin fiziksel olarak farklı işleri aynı anda yapabilmeli, keskin görme ve işitme becerilerine sahip olmalı, yazma ve cihaz kullanımı konularında maharetli olmaları gerekir. Bu beceriler, sözlü çeviri süreçlerinde fiziki olarak etkin olmalarını sağlar.

Sözlü çeviri eğitiminde öğrencilere bu tür becerileri kazandırma yöntemleri esas alınarak temel programlar oluşturulmalıdır.⁴⁸

2.4 Ardıl Çeviri Eğitiminde Temel Yöntem ve Teknikler

Sözlü çeviri eğitimi, çevirmenlerin dil ve kültürler arası iletişim becerilerini geliştirmeye yönelik çeşitli yöntem ve yaklaşımları içermektedir. Bu eğitimde öğrencilerin kazanmaları gereken temel beceriler arasında dil bilgisi (kaynak ve hedef dil edinci), aktarım becerisi (anlamın bozulmadan hedef dile aktarımı), yöntem bilgisi (çeviri yöntem ve kaynaklarına hâkimiyet), teknik beceriler (bilgisayar ve çeviri teknolojileri) ve özel alan bilgisi (belirli alanlarda uzmanlaşma) yer almaktadır.⁴⁹

Sözlü çeviri eğitiminde kullanılan yöntemler, çevirmen adaylarının bilişsel kaynaklarını etkin bir şekilde yönetmelerini ve profesyonel becerilerini geliştirmelerini amaçlar. Düzgün “*Arapça Mütercim ve Tercümanlık Programlarında Sözlü Çeviri Eğitimi ve Yeni Yöntemler*” adlı eserinde not alma alıştırmaları, çeviri eşdeğerliğine dair uygulamalar, dikkati toplama ve paylaşırma, gölgeleme, ülke ve kurum isimlerine yönelik

⁴⁸ Doğan, *Sözlü Çeviri Çalışmaları ve Uygulamaları*. 95

⁴⁹ Düzgün, *Arapça Mütercim ve Tercümanlık Programlarında Sözlü Çeviri Eğitimi ve Yeni Yöntemler*.66

uygulamalar, sayı ve tarih alıştırmaları, metin türü tespit alıştırmaları, yazıya bakarak yapılan çeviri, çeviride hız alıştırmaları gibi ardıl ve eşzamanlı çeviri eğitiminde uygulanan önemli yöntem ve teknikleri detaylı olarak ele almıştır. Bu yöntem ve teknikler, öğrencilerin dil becerilerinin yanı sıra farklı alanlardaki bilgi donanımlarını pekiştirmeyi hedeflemekte, ardıl çevirideki hız ve doğruluk oranını artırmaya katkı sağlamaktadır. Aşağıda ilgili yöntem ve tekniklerin bazılarına kısaca değineceğiz.

Not Alma Alıştırmaları

Not alma, ardıl çeviri sürecinin önemli bir unsuru olduğu için sözlü çeviri eğitiminde temel alıştırmalar arasında yer alır. Ardıl çeviride çevirmen, belleği desteklemek amacıyla konuşma sırasında geçen önemli bilgileri not alır. Not alma öğretiminde, konuşmanın önemli noktalarını ve anahtar kelimeleri belirlemek, sözcükleri kısaltarak yazmak, semboller kullanmak vb. tekniklerin uygulaması yapılmaktadır.⁵⁰ Çalışmamızın “2.2. Ardıl Çeviri Esnasında Not Alma” başlıklı kısmında çeviride not alma hususu detaylı olarak ele alınmıştır.

Çeviri Eşdeğerliğine Dair Uygulamalar

Bu uygulamalar, sözlü çeviride sık sık başvurulanan yorumlama yönteminin sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için çeviri eşdeğerliği açısından önem arz etmektedir. Çeviride eşdeğerlik, düzanlamsal olarak kelime, cümle, metin vs. düzeylerde olabileceği gibi, yananlamsal olarak sözcüğü kendi anlamının dışında kullanmak suretiyle de olabilir. Eşdeğerliğe dair alıştırmalar, kaynak dildeki örnek bir cümleyi hedef dilde birkaç farklı şekilde ifade etmek suretiyle uygulanır.⁵¹ Bu sayede öğrenci, sözlü çeviri esnasında hedef dilde farklı eşdeğer ifadeleri kullanma melekesini kazanır.

Gölgeleme

Gölgeleme alıştırmaları, sözlü çeviri eğitiminde uygulanan en önemli alıştırmalar arasında yer almaktadır. Bu alıştırmaların uygulanışı; öğrenci, kaynak dilde kendi seviyesine uygun kısa (5-10 dakikalık) bir ses dosyası seçer. Seçmiş olduğu ses dosyasını kulaklık kullanarak dinler ve eşzamanlı olarak duyduğu konuşmayı tekrar eder.⁵² Bu alıştırma sadece sözlü çevir eğitiminde değil, herhangi bir yabancı dil öğretiminde yaygın olarak uygulanmaktadır. Gölgeleme alıştırmaları, dikkat toplama, kelime pekiştirme, doğru telaffuz

⁵⁰ Detaylı bilgi için bak. Düzgün, *Arapça Mütercim ve Tercümanlık Programlarında Sözlü Çeviri Eğitimi ve Yeni Yöntemler*. 84-89

⁵¹ Detaylı bilgi için bak. Düzgün, *Arapça Mütercim ve Tercümanlık Programlarında Sözlü Çeviri Eğitimi ve Yeni Yöntemler*. 91-95

⁵² Dmitriy Buzadci, “Синхронное повторение”(Sinhrannoie povtoreniye- Eşzamanlı tekrarlama). YouTube. Erişim tarihi: 19.09.2024 <https://youtu.be/Pis2N4pbWnY?si=64zD5sj05m1EERCe>

etme vs. gibi tercüme açısından birçok fayda sağlamaktadır. Bu alıştırma öğrencinin seviyesine göre farklı şekillerde uygulanabilir.⁵³

Sayı ve Tarih Alıştırmaları

Bilindiği üzere sayılar ve tarihler hafızada tutulması zor unsurlardır. Sözlü çeviri esnasında tercüman, konuşmacının söylediği sayıları veya tarihleri not alarak çeviri yapabilir. Ancak not almak zor olan şartlarda veya kısa ardıl çeviri (1 dakikadan daha az konuşmalar) gibi not alınmadan yapılan çeviride, tercüman sayıları hafızasında tutarak çeviri yapar. Sayılar ve tarihler somut kavramlar olmadığı için tek başına anlam ifade etmezler. Görseller veya hikâyeler gibi bağlamsal veya duyusal anlamlar taşımadığı için hafızada tutmak zordur. Bu yüzden çevirmen, bilgiyi bellekte tutma ile ilgili zihinsel deviri işletmek için sayıları tekrar etmek⁵⁴ veya birtakım alıştırmalar yapmak suretiyle meleke kazanması gerekir.

Çeviri eğitiminde sayılarla ilgili uygulanan alıştırmalardan örnek verecek olursak; öğretici herhangi bir sayı veya tarihi (kaynak-hedef-kaynak dillerde) söyledikten sonra öğrenciler aynı sayı veya tarihi tekrar ederler.⁵⁵ Bu alıştırma, başta bir basamaklı sayılarla başlayarak iki basamaklı, üç basamaklı, dört basamaklı ve gittikçe artırılabilir.

Sözlü çeviri eğitimi, yalnızca kelimelerin hedef dile aktarılmasından ibaret değildir; çevirmenlerin dilsel ve kültürel becerilerinin yanı sıra, iletişim kurdukları ortamı ve dinleyicilerin kültürel bağlamını anlamalarını gerektirmektedir. Bu nedenle öğrencilere, dil ve kültür bilinci, genel kültür, bellek becerileri, yürütücü biliş, mesleki ilkeleri gibi çok yönlü beceriler kazandırılması önemlidir.⁵⁶ Eğitim sürecinde bu becerilerin tümünü kazandırmaya yönelik çabalar, öğrencilerin profesyonel çevirmenlik için gereken donanıma sahip olmalarını amaçlamaktadır.

Sözlü çeviri eğitiminde uygulanan yöntem ve teknikler, çevirmen adaylarının yalnızca dil becerilerini geliştirmekle kalmaz, aynı zamanda çok yönlü bir düşünce yapısı ve analitik bir zihin kazanmalarına da katkı sağlar. Bu eğitim süreci, öğrencilerin hafıza, dikkat, eleştirel düşünme ve duyusal becerilerini pekiştirerek, çeviri görevlerinde hızlı ve doğru kararlar alabilmelerini sağlamayı hedeflemektedir. Ayrıca, sözlü çeviri sırasında karşılaşılan kültürel ve bağlamsal farklılıkların öğrenilmesi, çevirmen adaylarının dilsel becerilerinin ötesine

⁵³ Düzgün, *Arapça Mütercim ve Tercümanlık Programlarında Sözlü Çeviri Eğitimi ve Yeni Yöntemler*. 103

⁵⁴ Doğan, *Sözlü Çeviri Çalışmaları ve Uygulamaları*. 175.

⁵⁵ Düzgün, *Arapça Mütercim ve Tercümanlık Programlarında Sözlü Çeviri Eğitimi ve Yeni Yöntemler*. 106.

⁵⁶ Sevdâ Pekçoşkun Güner, “İkili Görüşme Çevirisi Dersine İlişkin Bir Ders İzlenesi Önerisi”, *İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi* 18 (2023): 174

geçerek, onlara küresel bir perspektif kazandırır. Bu kapsamda, adaylara bellek güçlendirme, analitik düşünme ve çoklu görev becerilerini içeren özel alıştırma yapılmaması, onların mesleki donanımlarını güçlendirerek çeviride başarı oranını artırır. Son olarak, çevirmenlik eğitimi yalnızca teknik beceriler değil, aynı zamanda mesleki etik, empati-duygudaşlık ve iletişim odaklı yaklaşımları da kapsamaktadır. Bu sayede öğrenciler, dil ve kültürler arasındaki köprü görevlerini daha bilinçli ve etkili bir şekilde yerine getirebilirler.

2.5 Türkiye’de Arapça Sözlü Çeviri

Türkiye’de Arapça sözlü çeviri, bölgesel politikalar, ekonomik ilişkiler, turizm ve sosyal hareketlilik açısından son yıllarda özellikle önem kazanmıştır. Türkiye’nin Arap dünyasıyla olan derin tarihi ve kültürel bağları, iki taraf arasındaki iletişimi daha da önemli hale getirmekte ve Arapça sözlü çeviri ihtiyacını daha da artırmaktadır.

Suriye’deki iç savaş ve Ortadoğu bölgesindeki diğer istikrarsızlık ve çatışmalar nedeniyle Türkiye’ye gelen Arapça konuşan göçmen ve mültecilerin sayısındaki artış, bu alandaki çeviri hizmetlerine olan talebi önemli ölçüde artırmıştır. Özellikle sosyal hizmetler, eğitim, sağlık ve hukuk gibi alanlarda Arapça-Türkçe ve Türkçe-Arapça sözlü çeviri hizmetlerine olan ihtiyaç önemli bir şekilde artmıştır. Bu durum, kamu ve özel sektörde nitelikli çevirmenlere olan ihtiyacı daha da belirgin hale getirmiştir. Arapça sözlü çevirinin önemi, sadece mülteci ve göçmenlerle sınırlı kalmamakta, aynı zamanda Türkiye’nin Arap ülkeleriyle yürüttüğü ekonomik iş birlikleri, ticari anlaşmalar ve turizm faaliyetleri çerçevesinde de kendini göstermektedir. Türkiye’ye gelen Arap turistlerin sayısındaki artış ve Türkiye ile Arap ülkeleri arasındaki ticaret hacminin genişlemesi, ticari ve turistik faaliyetlerde de nitelikli çevirmenlere olan ihtiyacı artırmaktadır. Özellikle aşağıdaki tabloda verilen “*Toplum Çevirmenliği*” hizmet alanlarında nitelikli Arapça ardıl çeviri yapan tercümanlara ihtiyaç bulunmaktadır.⁵⁷

Tablo 8. Toplum Çevirmenliğinde Hizmet Alanları.

Hastaneler, muayenehaneler, ayakta tedavi poliklinikleri	Göçmen koruma merkezleri
--	--------------------------

⁵⁷ Suçin “Toplum Çevirmenliği Eğitimine Dair Deneyimler”, YouTube https://youtu.be/onXJfig02iE?si=gA_GU9t3euF9GILG Erişim Tarihi: 19.04.2024.

Sosyal hizmetler	İlk, orta, lise ve üniversite düzeyinde okullar
Mülteci ve mülteci yerleştirme hizmetleri, geri gönderme merkezleri	Engelli ve rehabilitasyon hizmetleri
Sosyal konutlar	Mesleki eğitim programları
Kanuni yaptırım hizmetleri	Ulaşım hizmetleri
Akıl sağlığı merkezleri	Çok kültürlü festival ve organizasyonlar

Türkiye’de Arapça sözlü çeviri hizmetlerinin önemi, Arap ülkeleriyle etkileşimin artmasıyla paralel olarak büyümeye devam etmektedir. Bu, hem profesyonel çevirmenlere olan talebi artırıyor hem de Arapça dil becerileri ve çeviri eğitimi üzerine daha fazla odaklanılmasını beraberinde gerektirmektedir.

2.6. Türkiye’de Arapça Sözlü Çeviri Eğitimi

Yukarıda değindiğimiz veçhiyle, Türkiye’de profesyonel sözlü çeviriye ihtiyacın artmasıyla, sadece yabancı dil bilenlerin farklı diller arasında iletişim sağlamak amacıyla yaptıkları çeviriler yeterli olmadığı için, üniversiteler bu alanda uzman tercümanlar yetiştirmek üzere çeşitli programlar sunmaktadır. Meslek hayatında çevirmenin sahip olması gereken temel özellikleri kazandırmaya çalışan Arapça Mütercim ve Tercümanlık lisans programlarında günümüzde ihtiyaçları karşılamaya yönelik Arapça ileri düzeyde dil eğitimi verilmekle birlikte bir takım alan dersleri de verilmektedir.

Osman Düzgün’ün “ *Arapça Mütercim ve Tercümanlık Programlarında Sözlü Çeviri Eğitimi ve Yeni Yöntemler*” adlı kitabında ele aldığı üzere Türkiye’de çeviri eğitimi veren bölümler, lisans seviyesinde hem yazılı hem de sözlü çeviri eğitimleri vererek öğrencilere geniş bir yelpazede çeviri yetenekleri kazandırmayı amaçlamaktadır. Şu anda Türkiye’de Arapça Mütercim ve Tercümanlık lisans programlarında sözlü çeviri eğitimi sunan üniversiteler arasında Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Karamanoğlu Mehmet Bey

Üniversitesi, Kırıkkale Üniversitesi, Konya Karatay Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi, Okan Üniversitesi, Hacı Bayram Veli, İstanbul, On dokuz Mayıs, Bingöl Üniversitesi, 29 Mayıs Üniversitesi yer almaktadır. Bu üniversiteler, çeviri eğitiminin önemli bir parçası olan ardıl ve eşzamanlı çeviri derslerini müfredatlarına dâhil etmişlerdir. Aşağıda Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Arapça Mütercim ve Tercümanlık lisans programının ardıl çeviri dersinin ders müfredatları örnek olarak verilmiştir.

Tablo 9. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Arapça Mütercim Ve Tercümanlık Lisans Programının Ardıl Çeviri I Dersinin Ders Müfredatları.

ARDIL ÇEVİRİ I	
HAFTA	KONU
1	Dünyada ve Türkiye’de sözlü çeviri ve ardıl çeviri tarihçesi
2	Ardıl çeviriye genel bir bakış iyi bir ardıl çevirmenin özellikleri ve becerileri
3	Aktif dinleme becerileri
4	Konuşmalardan not alma teknikleri ve ilkeleri
5	Konuşmalardan not alma alıştırmaları
6	Konuşmalardan not alma alıştırmaları
7	Vize Sınavı
8	Temel ardıl çeviri alıştırmaları
9	Temel ardıl çeviri alıştırmaları
10	Ardıl çeviri alıştırmaları (Çeşitli konularda kısa konuşmalar)
11	Ardıl çeviri alıştırmaları (Çeşitli konularda kısa konuşmalar)
12	Ardıl çeviri alıştırmaları (Çeşitli konularda kısa konuşmalar)
13	Role play
14	Final Sınavı

Tablo 10. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Arapça Mütercim Ve Tercümanlık Lisans Programının Ardıl Çeviri II Dersinin Ders Müfredatları.

ARDIL ÇEVİRİ II	
HAFTA	KONU
1	Aktif dinleme becerileri

2	Duyduğunu anlama ve aynı dilde ifade etme
3	Bellek alıştırımları
4	Bellek alıştırımları
5	Açılış konuşması ve basın toplantısında sözlü çeviri alıştırımları
6	Açılış konuşması ve basın toplantısında sözlü çeviri alıştırımları
7	Vize Sınavı
8	Ardıl çeviri alıştırımları (Siyaset, ekonomi ve uluslararası ilişkiler konulu konuşmalar)
9	Ardıl çeviri alıştırımları (Siyaset, ekonomi ve uluslararası ilişkiler konulu konuşmalar)
10	Ardıl çeviri alıştırımları (Tarım, ulaşım ve eğitim konulu konuşmalar)
11	Ardıl çeviri alıştırımları (Tarım, ulaşım ve eğitim konulu konuşmalar)
12	Ardıl çeviri alıştırımları (Teknik konulu konuşmalar)
13	Ardıl çeviri alıştırımları (Teknik konulu konuşmalar)
14	Final Sınavı

Tablo 11. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Arapça Mütercim Ve Tercümanlık Lisans Programının Ardıl Çeviri III Dersinin Ders Müfredatları.

ARDIL ÇEVİRİ III	
HAFTA	KONU
1	Ders hakkında genel bilgi. Konuşmaları analiz etme ve ana fikirleri tespit etme
2	Arapçadan Türkçeye ardıl çeviri alıştırımları (Açılış konuşmaları)
3	Arapçadan Türkçeye ardıl çeviri alıştırımları (Açılış konuşmaları)
4	Arapçadan Türkçeye ardıl çeviri alıştırımları (Açılış konuşmaları)
5	Arapçadan Türkçeye ardıl çeviri alıştırımları (Siyaset, ekonomi ve uluslararası ilişkiler konulu konuşmalar)
6	Arapçadan Türkçeye ardıl çeviri alıştırımları (Siyaset, ekonomi ve uluslararası ilişkiler konulu konuşmalar)
7	Vize Sınavı

8	Arapçadan Türkçeye ardıl çeviri alıştırmaları (Siyaset, ekonomi ve uluslararası ilişkiler konulu konuşmalar)
9	Arapçadan Türkçeye ardıl çeviri alıştırmaları (Tarım, ulaşım ve eğitim konulu konuşmalar)
10	Arapçadan Türkçeye ardıl çeviri alıştırmaları (Tarım, ulaşım ve eğitim konulu konuşmalar)
11	Arapçadan Türkçeye ardıl çeviri alıştırmaları (Teknik konulu konuşmalar)
12	Arapçadan Türkçeye ardıl çeviri alıştırmaları (Teknik konulu konuşmalar)
13	Genel Tekrar
14	Final Sınavı

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi bu derslerde, öğrencilerin hem teorik bilgiye hem de pratik becerilere sahip olmaları hedeflenmektedir. Özellikle ardıl çeviri derslerinde, not alma teknikleri, bellek geliştirme çalışmaları ve tematik alan bilgisi kazandırılması ön plana çıkmaktadır. Not alma teknikleri, ardıl çevirinin başarısı için önemli bir konuma sahiptir. Öğrenciler, konuşmacının söylediklerinin önemli noktalarını doğru ve eksiksiz bir şekilde not alarak, daha sonra bu notlar üzerinden hedef dile çeviri yapmayı öğrenirler. Bellek geliştirme çalışmaları ise, çevirmenlerin hafıza kapasitelerini artırmalarına ve daha uzun süreli bellek kullanımı gerektiren çevirilerde başarılı olmalarına yardımcı olur. Tematik alan bilgisi ise, çevirinin yapıldığı alanın terminolojisine ve konularına hâkim olmayı gerektirir, bu da çevirinin doğruluğunu ve etkinliğini artırır.

Türkiye’de profesyonel sözlü çeviri ihtiyacının artmasıyla birlikte, üniversiteler de bu alandaki eğitimlerini güncelleyerek, nitelikli çevirmenler yetiştirme görevini yerine getirmeye çabalamaktadırlar.

2.7. Türkiye’de Sahada Çalışan Arapça Çevirmenler

Türkiye’de farklı alanlarda ardıl çeviri hizmetleri verilmektedir. Bu alanlarda çevirmenlik yapanlar genel olarak üç profil türünde değerlendirilmektedir.⁵⁸

1. Anadolu Arapları:

Bu grupta yer alan çevirmenler, Türkiye’nin Hatay, Siirt, Mardin, Şanlıurfa, Kilis, Gaziantep gibi illerinde yaşayan ve ana dili Arapça olan kişilerdir. Bu çevirmenler, genellikle kendi yerel Arapça diyalektlerini konuşurlar ve bazen fasih Arapça konuşmaları yetersiz kalmaktadır. Ayrıca, bu çevirmenlerin büyük bir kısmı Arapça eğitimi almadığı için, Arapça okuma ve özellikle de yazma konusunda yetersiz kalabilirler. Bu çevirmenler günlük konuşmalarında sıkça Türkçe kelimeler kullanır, özellikle sayılar ve bazı araç-gereç isimlerini Türkçe ifade ederler. Bu durum, çeviri sırasında anlaşmazlıkların ortaya çıkmasına neden olabilir. Örneğin, resmi bir toplantıda kullanılan teknik terimlerin Arapça karşılıklarını bilmemek veya Türkçe ile karıştırmak, iletişimde problemlere yol açabilir.

2. Arap ülkelerinde yaşamış tercümanlar:

Bu grup, ana dili Arapça olan ve sonradan Türkçe öğrenmiş çevirmenlerden oluşmaktadır. Bu çevirmenler, genellikle Suriye veya diğer Arap ülkelerinden göçmen, geçici korumayla veya mülteci olarak Türkiye’ye gelmiş ve burada çeviri hizmetleri vermeye başlamışlardır. Ana dilleri Arapça olduğundan, Arapça dil bilgileri genellikle güçlüdür. Ancak, Türkçe bilgileri, ana dili Türkçe olan birine kıyasla yetersiz kalabilir. Türkçe’nin detaylarına hâkim olmamak, yanlış anlamalar ve hatalı çevirilere yol açabilir.

3. Türkiye’de Arap Dili Eğitimi Almış Çevirmenler:

Bu grup, Türkiye’deki üniversitelerde Arapça Mütercim ve Tercümanlık, Arap Dili ve Edebiyatı, Arapça Öğretmenliği ile İlahiyat-İslami İlimler Fakültesi mezunlarından oluşmaktadır. Bu kişiler, genellikle fasih Arapça eğitimi görmüşlerdir. Eğitimde kullanılan dil üslubuyla sahadaki kullanılan dilin üslup farkından kaynaklanan bazı sorunlar yaşamaktadırlar. Örneğin, hizmet verdikleri kişilerin çoğu yerel lehçelerini kullanmaktadır. Bu durum, fasih Arapça eğitimi almış çevirmenler için büyük bir zorluk teşkil eder. Çünkü bu diyalektler fasih Arapçadan önemli ölçüde farklılık gösterebilir. Çevirmen, karşı tarafın diyalektini anlamakta zorlanabilir, bu da iletişimde aksamalara yol açabilir. Özellikle hızlı ve akıcı bir diyalektle yapılan konuşmaların çevirisi sırasında, fasih Arapça eğitimi almış

⁵⁸ Suçin, “Toplum Çevirmenliği Eğitimine Dair Deneyimler”. YouTube https://youtu.be/onXJfig02iE?si=gA_GU9t3euF9GILG Erişim Tarihi: 19.04.2024

çevirmenlerin zorlanması olasıdır. Bu durumda, çevirmen, konuşmanın bağlamını tam olarak kavrayamayabilir ve bu da hatalı çevirilere sebep olabilir.⁵⁹

Türkiye’de bazı Arapça Mütercim ve Tercümanlık bölümlerinde sözlü çeviri derslerine yeterince yer verilmemesi, bazı araştırmacılara göre öğrencilerin mesleki becerilerini geliştirmelerinde engel oluşturmaktadır.⁶⁰ Eğitim süreçlerinde teorik bilgilerin yanı sıra, pratik uygulamalara da daha fazla yer verilmesi gerekmektedir. Ayrıca Arapça-Türkçe dil çiftinde, ardıl çeviri eğitimi için yeterli kaynak ve teknik donanım ihtiyacı bulunmaktadır.⁶¹ Özellikle mühendislik, tıp ve hukuk gibi çeşitli alanlarda terim çalışmaları yapılması gerekmektedir. Ardıl çeviri yapacak çevirmenlerin, çeviri öncesinde bu terimleri öğrenmeleri ve pratikte kullanıma hazır hale getirmeleri elzemdir. Çevirmenlerin bu tür terminolojik bilgiye sahip olmamaları, çeviri sürecinde hataların artmasına ve çeviri kalitesinin düşmesine neden olabilmektedir. Sahada çalışan Arapça çevirmenlerin karşılaştığı zorlukların giderilmesi için eğitim müfredatında gerekli düzenlemelerin yapılması ve sözlü çeviri eğitime daha fazla önem verilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, sürekli eğitim ve gelişim programlarının uygulanması, Türkiye’deki Arapça çeviri hizmetlerinin kalitesini yükseltecek ve çevirmenlerin sahada daha nitelikli hizmet sunmalarını sağlayacaktır.

⁵⁹ Geniş bilgi için bk. Suçin, “Toplum Çevirmenliği Eğitime Dair Deneyimler”. YouTube https://youtu.be/onXJfig02iE?si=gA_GU9t3euF9GILG Erişim Tarihi: 19.04.2024

⁶⁰ Yılmaz, “Türkçe Ardıl Çeviri Eğitiminde Bellek Etkinleştirme ve Sürdürme Stratejilerine Yönelik Pragmatik Yaklaşımlar”, 1164-1177.

⁶¹ Yılmaz, “Türkçe Ardıl Çeviri Eğitiminde Bellek Etkinleştirme ve Sürdürme Stratejilerine Yönelik Pragmatik Yaklaşımlar”, 1164-1177.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAPÇA-TÜRKÇE ARDIL ÇEVİRİDE BAZI ZORLUKLAR

Ardıl çeviri, karmaşık bir bilişsel beceri seti gerektiren ve çeviri yapan kişiyi birçok yönden zorlayan bir süreçtir. Ardıl çeviri sürecinde çevirmen, kaynak dildeki konuşmayı dinler, içeriği anlar, notlar alır ve hemen ardından hedef dile çevirir, şeklinde genel bir çerçeve çizmek mümkündür. Bunun yanı sıra akıcı bir üslupla ve doğru bir çeviri yapabilmek için çevirmen, bu süreçte meydana gelebilecek sorunların üstesinden gelebilmelidir ve çevirinin sağlıklı olması için özel bir donanıma sahip olması elzemdir. Böyle bir donanıma sahip olabilmek için ardıl çeviri sürecini olumlu veya olumsuz etkileyen unsurların bilinmesi ve yönetilmesi zorunlu bir durumdur.

Yazılı ve sözlü çeviri farklarına ikinci bölümde değindiğimiz üzere sözlü çevirinin belirgin özelliklerinden biri de sözlü iletişimin devingen yapısının yazılı dilden farklı olarak kendine özgü karakteristik hususiyetlerinin bulunmasıdır. Dolayısıyla, bir sözlü çeviri türü olan ardıl çevirinin de kendine özgü bazı zorlukları bulunmaktadır. Örneğin, yazılı metin, düşünceyi nihai bir biçimde sunar ve içinde anlamı zorlaştıran unsurların kullanımına az rastlanır. Sözlü çeviride ise, “özenle seçilmemiş” kelimeler kullanılarak cümlelerin ifadesinde netleşme sürecinde bir düşünce yakalanmaya çalışılır. Burada, özenle seçilmemiş sözcüklerin şekilsel değerinden daha çok anlamsal değerleri ön plana çıkmaktadır.⁶²

Görüldüğü üzere bu iki türün çeviri yaklaşımında farklılık bulunmaktadır. Bu nedenle ardıl çeviri zorluklarının doğru tespit edilmesi önem arz etmektedir. Bu bölümde genelde ardıl çeviri, özelde Arapça - Türkçe ardıl çeviride karşılaşılan iki dil arasında yapıdan kaynaklanan sorunlar, lehçe ve nahiv kuralları, iletiyi alma ve aktarmada yaşanan sorunlar (ortam zorlukları), düşük veya standart olmayan cümleler, kalıp ifadeler, alana ait özel terimler, “yalancı dostlar”, konuşmacının telaffuzu, Arap dilinin zengin söz varlığı, eğitimde kullanılan dilin yapısı ve sahadaki dilin üslup farkları, uzun süreli tercümelerde çevirmenin yorulması, numerik ve rakamsal ifadeler, yoğun bilgi içeren konuşmalar gibi başlıklar

⁶² Murâd Dmûkî, “Et-Terceme eş-Şefevîyye el-Envâ’ ve’l-Esâlib: et-Terceme et-Tetâbu’ıyye Nemuzecen” 8

altında temel sorunlar ele alınacak ve bazı örnek cümleler takdim edilecektir. Bunun yanı sıra, bu sorunları tespit etmek amacıyla gerçekleştirilen anket çalışmasından elde edilen veriler, ilgili sorunlarla ilişkilendirilecektir. Ayrıca bazı çözüm önerileri ile ardıl çeviride takip edilecek olası stratejilerden bahsedilecektir.

3.1. Arapça ve Türkçe Arasında Dil Yapısından Kaynaklanan Sorunlar

Arapçadan Türkçeye çeviride, dil yapısından kaynaklanan sorunlar bulunmaktadır. Her iki dildeki öğelerin, cümledeki sırası bakımından şekilsel farklılıklara rastlanmaktadır. Örneğin, Arapça fiil cümlesinde önce fiil, sonra fâil ve daha sonra meful gelir. Türkçede ise genellikle önce özne, sonra tümleç ve daha sonra yüklem gelmektedir.

Örnek:

Ar: - fiil(yüklem) – fâil(özne) – meful(tümleç)	كَتَبَ الطَّالِبُ ثَلَاثَ كَلِمَاتٍ
Tr: - özne – tümleç – yüklem –	Öğrenci üç kelime yazdı

Arapça ve Türkçe arasındaki cümle yapısından kaynaklanan farklar, ardıl çeviride, özellikle de zaten zor bir alan olan eşzamanlı çeviride sorun oluşturmaktadır. Çünkü Arapça fiil cümlesi fiil ile başlamakta olup, yukarıdaki örnek cümlelerin Türkçeye çevirisi (*Yazdı öğrenci üç kelime*) şeklinde fiil ile başlarsa, Türkçe cümle yapısı açısından yanlış sayılır. Bu durumda çevirmen cümleyi sonuna kadar dinleyip, daha sonra Türkçe dil yapısına uygun bir şekilde çeviri yapacaktır. Dilin kendi doğası gereği bu şekilde yapılan bir çeviri çevirmeni baskı altına almaktadır. Bu baskı tercümanlar açısından yönetilmesi zor olan zamansal baskıyı arttırmaktadır.

Dil yapısından kaynaklanan bir diğer sorun da Arapçada sözcüklerin müzekkerlik (eril) ve müenneslik (dişil) durumudur.⁶³ Arapçada isimler, cinsiyet bakımından iki gruba ayrılmıştır:

- 1) Müzekker (eril) isimler
- 2) Müennes (dişil) isimler.

⁶³ Suçin, *Öteki Dilde Var Olmak*, 56.

Bu gibi sözcüklerin zamirleri farklı olarak ifade edilir. Arapçada güneş dişildir, zamiri (هي)'dir; ay erildir, zamiri (هو)'dir. Konuşma esnasında veya herhangi bir metinde dişil kabul edilen isim zikredildikten sonra aynı ismi tekrar etmeden o isme ait zamiri ismin yerine kullanmak Arapçanın dilsel özelliklerindendir. Örnek verecek olursak,

كنت اقرأ الكتاب في الحديقة مع صديقي وفيها رأيت شمساً كانت ساطعة
<i>Bahçede arkadaşım ile kitap okurken parlak bir güneş gürdüm</i>

cümlesinde olduğu gibi (فيها) daki (ها) zamiri dişil bir zamir olup (الحديقة) sözcüğüne racidir. Bu örnek cümledeki (ها) müennes zamirinin yerine (هو) müzekker zamiri getirilirse cümlemin muhtemel anlamı değişir. Şöyle ki:

كنت اقرأ الكتاب في الحديقة مع صديقي وفيه رأيت شمساً كانت ساطعة
<i>Bahçede arkadaşım ile okuduğum kitapta parlak bir güneş gördüm</i>

Görüldüğü gibi cümle içerisinde bir zaminin değişmesi o cümlemin çevirisinde önemli bir yapısal değişiklik meydana getirmektedir. Ya da bir fiil cümlesinde fâil müennes bir isim ise, bu fâilin fiilide müennes olarak gelir. Örneğin:

تجلس الطالبة في الشرفة
<i>Öğrenci balkonda oturuyor</i>

الطالبة kelimesi müennes olduğu için onun fiili olan تجلس kelimesi müennes kalıbında gelmiştir.

Yine Arapçadan Türkçeye çeviride dil yapısı farkından kaynaklanan zorluklardan birisi de kelimelerin sayılara göre sınıflandırılmasıdır. Türkçede sayı bakımından kelimeler yalnızca tekil ve çoğul olarak ikiye ayrılmaktadır. Arapçada ise tekil ve çoğula ilaveten ikil (müsenna/tesniye) grubu da bulunmaktadır. Örneğin, طالبان kelimesi *iki öğrenci* anlamına gelir. Türkçede böyle bir ayırım bulunmamakta, iki ve üzerindeki sayılar çoğul kabul edildiği için iki öğrenci demek istediğimizde de çoğul ifadesi olan *öğrenciler* olarak belirtilmektedir. Ayrıca Arapçada çoğul isimler yapılarına göre kurallı çoğullar (*salim*) ve kuralsız (*mükesser*) çoğullar olarak ikiye ayrılmaktadır.⁶⁴ Kurallı çoğul isimler tekil ismin sonuna belirli harfler getirmek suretiyle elde edilir. Kuralsız (*mükesser*) çoğullar ise tekil ismin yapısı bozularak belirli kalıplarda birkaç harf eklemek veya çıkarmak suretiyle elde edilir. Bir ismin hangi kırık çoğul kalıbında geleceği ile ilgili standart bir kural olmamakla

⁶⁴ Emrullah İşler – Musa Yıldız, *Arapça Çeviri Kılavuzu* (İstanbul: Akdem Yayınları 2021), 41.

birlikte bu isimlerin geldiği kalıplar dil eğitimi kolaylaştırmak üzere standartlaştırılmıştır. Arapçanın bu yapı özelliği tercümanın işini zorlaştırmaktadır. Çünkü zengin kelime varlığına sahip olan Arap dilindeki kırık çoğul isimleri ezbere bilmek güç bir durumdur. Aşağıdaki tabloda bazı kuralsız çoğul isimlere örnek verilmiştir.

Tablo 12. Çoğul ve Tekil İsimler.

ÇOĞUL		TEKİL	
Türkçe	Arapça	Türkçe	Arapça
Âlimler	علماء	Âlim	عالم
Doktorlar	أطباء	Doktor	طبيب
Öğrenciler	طلبة	Öğrenci	طالب
Yıldızlar	نجوم	Yıldız	نجم
Kitaplar	كُتُب	Kitap	كتاب
Yapraklar	أوراق	Yaprak	ورق
Okullar	مدارس	Okul	مدرسة
Yöneticiler	حُكَّام	Yönetici	حاكم
Kapılar	أبواب	Kapı	باب
Bakanlar	وزراء	Bakan	وزير

Yine Arapçadan Türkçeye çeviride dil yapısı farkından kaynaklanan zorluklardan birisi de kelimelerin marifelik ve nekirelik durumudur. Marifelik ve nekirelik farkı konusunda ise Arapçada ismin başına gelerek harf-i tarif denilen isimlere mahsus (elif-lâm)’dan ibaret القلم kelimesinde olduğu gibi bir ön ek vardır. Sözcüğe, tasavvurda belirlilik kazandırma amacıyla kullanılan bu husus Arapçanın anlaşılması açısından hayati öneme sahiptir. Türkçede ise böyle bir ek ve ayırım bulunmamaktadır. Hatta bunun tam tersine belirsiz hâle getirmek için veya nekire kelimeyi çevirmek üzere ismin başına (bir) kelimesi eklenir: “قلم - bir kalem” gibi. Bu, herhangi bir kalem demektir ve nekre olduğundan belirsizdir. Türkçede ise ismi belirli hâle getirmek için onu, “Bana kalemi ver” cümlesinde olduğu gibi ismin hâllerinden birinde kullanmak gerekmektedir.

Anket çalışmasında elde edilen yanıtlara göre katılımcıların %71'i Arapça ile Türkçe arasındaki dil yapısından kaynaklanan farklılıkların ardıl çeviride hata yapmalarına neden olabilen bir zorluk olduğunu ifade etmişlerdir.⁶⁵ Bu oran mütercim-tercümanlar açısından önemli bir eşiği ifade ettiğinden, çeviri eğitiminde üzerinde durulması gereken noktalardan birini teşkil etmektedir.

Sözlü çeviride kaynak ve hedef dil yapılarından kaynaklanan sorunlara çözüm olarak çevirmen yeniden yapılandırma stratejisini uygulayabilir. Bu strateji, cümlelerin hedef dile aktarıldığında yapıları değiştirilerek çevirisinin yapıldığı bir yöntemdir. Konuşmacının iletmek istediği anlama sadık kalınarak, söylediği bütün sözcükleri birebir kopyalamak veya konuşmacının söylediği sıra ile değil de anlam aktarımını sağlayarak hedef dilde akıcı bir çeviri yapmaktır.⁶⁶ Arapça ve Türkçe arasında dil yapısından kaynaklanan sorunlardan bazıları aşağıda ayrı alt başlıklar olarak ele alınacaktır.

3.1.1. Nahiv Kuralları

Arapçanın gramer yapısı karmaşık olup, gramer kurallarına göre cümleler kurarak konuşmaya çalışmak, sözlü çeviride ayrıca bir zorluk oluşturmaktadır. Özellikle sözlü çeviri işine yeni başlayan tercümanlar, eğitim sürecinde nahiv kurallarına uygun bir şekilde cümleler kurarak konuşmayı öğrendikleri için, saha ortamında da gramer kurallarını düşünerek çeviri yapmaya çalışmaktadırlar. Oysaki yabancı dilde konuşmak, araba kullanmaya veya yüzmeye benzer. Yani beyin, teorik kuralları düşünmeden, kendiliğinden duruma uygun olan hareketleri tercih eder.⁶⁷ Aynı şekilde tercüman da konuşma esnasında zihinsel işlevi zorlaştıran nahiv kurallarını düşünmeden konuşması gerekir. Çünkü zaten zihinsel olarak başka da birkaç noktaya odaklandığı için, bu düşünme zihne ayrıca zorluk teşkil etmektedir.

Nahiv kurallarına uygun bir şekilde fasih Arapça konuşma zorluğu sadece Arap olmayanlar için değil, ana dili Arapça olanlar için de bazı zorluklara sebep olduğunu iddia edenler vardır. Fasih Arapçanın nahiv kuralları, bazı dilbilimciler tarafından zor ve karmaşık olarak nitelendirilmiştir. Nahvin karmaşık kuralları, dil öğreniminde ve kullanımında çeşitli zorluklar ortaya çıkarmaktadır. Oryantalistler tarafından başlatılan bu görüş, Arap dilinin

⁶⁵ Geniş bilgi için bk. Çalışmamızın 4. Bölümünde yer alan, 4.1. başlıklı soru.

⁶⁶ Uyanık, *Ardıl Çeviride Kültürel Referansların Aktarımı*, 116.

⁶⁷ Muhammed Kanâfanî, *Alyasamin*. (Dubai: Masar Printing and Publishing 2017), 94.

fazla kurallar içerdği iddiasıyla modern dönemin önde gelen bazı isimleri tarafından da kabul görmüştür.⁶⁸

Fasih Arapçanın nahiv kurallarının zorluğu ve karmaşıklığı, çeviri sürecinde de önemli engeller oluşturmaktadır. Özellikle nahvin karmaşık kurallarını göz önünde bulundurarak konuşmaya çalışmak, tercümanın doğru ve akıcı çeviri yapmasını zorlaştırmaktadır. Bu zorluklar çevirmene fazladan zihinsel yük oluşturduğundan, çeviride anlam kaymalarına, yanlış yorumlamalara ve iletişimde problemlere yol açabilmektedir.

Konuşma sırasında cümle öğelerini nahiv kurallarına göre düzenlemek, öğelerin irabını düşünmek, çevirmenin görevini daha da karmaşık hale getirir. Bu durum, çevirmenin konuşma sırasında akıcılığını kaybetmesine neden olabilir. Nahiv kurallarını düşünmekten gelen zihinsel yoğunluk altında doğru ve hızlı bir çeviri yapmak, çevirmenin iş yükünü önemli ölçüde artırır ve çeviri sürecinin kalitesini düşürebilir. Nitekim yapmış olduğumuz anket çalışmasında katılımcıların %59'u ardıl çeviride nahiv kurallarının uygulanmasının zorlayıcı bir unsur olduğunu belirtmişlerdir.⁶⁹

3.1.2. Eksik veya Tam Olmayan Cümle Yapıları

Dilbilgisi kurallarına uymayan düşük ya da eksik cümlelerdir. Doğrudan iletişim ve sözlü dil kullanım özelliğinin gereği olarak konuşmanın tabiatında cümleleri eksik kurma veya sadece işaretler ve mimiklerle yetinme gibi durum söz konusu olabilir. Bu nedenle tercümanın, konuşmanın veya iletişimin bağlamını dikkatle takip etmesi gerekmektedir. Bir tercüman tarafından sorulan

هل هناك الشروط الوافية؟
<i>Orada yeterli koşullar var mı?</i>

sorusuna, karşı taraf

في، في، ما في مشكلة
<i>Var, var, herhangi bir sorun yok</i>

⁶⁸ Mustafa İbiş, *Arap Dilinde Amice ve Fusha Tartışmaları* (İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015), 112.

⁶⁹ Geniş bilgi için bk. Çalışmamızın 4. Bölümünde yer alan, 4.3. başlıklı soru.

şeklinde yanıt verebilir. Ancak bu yanıt, eksik cümle yapısına sahip olup, tam anlamı ile ifade edilmemiştir. Bu yanıt

نعم، توجد في المكان الشروط الوافية التي تبحث عنها
<i>Evet, aradığın yeterli koşullar orada bulunuyor.</i>

şeklinde eksiksiz bir cümle ile daha net ifade edilebilir.

Bazen de konuşma esnasında cümle öğelerinin dizilimine dikkat edilmemektedir. Arapçada standart cümle fiil-fail-meful veya mübtedâ-haber şeklindedir. Ancak konuşma esnasında uzun cümleler kurularak fiil ve fail arasına birkaç kelime veya uzun cümle girebilmektedir.⁷⁰ Örneğin,

وصل إلى اسطنبول يوم الجمعة بعد زيارة عائلته منذ ثلاثة أيام صاحبُ الشركة السيد بايرام
<i>Şirketin sahibi Bayram Bey, üç gün önce ailesini ziyaret ettikten sonra Cuma günü İstanbul'a geldi</i>

Bu cümlede fiil failin hemen peşinden gelmeyerek cümlenin en sonunda gelmiştir. Bu tür cümle yapıları, özellikle ardıl çeviri sırasında takip edilmesi zor olabilir ve çevirmen için ek zorluklar meydana getirebilir.

Ayrıca, uyguladığımız anket verilerine bakıldığında, katılımcıların %64'ü Arapça-Türkçe ardıl çeviride eksik cümle yapılarıyla karşılaştıklarında anlamın aktarılmasında zorlandıklarını ifade ettiklerini müşahade etmekteyiz.⁷¹

Eksik veya tam olmayan cümlelerin doğru anlaşılması için bağlamın dikkatle takip edilmesi gereklidir. Konuşmanın bağlamını iyi anlamak, eksik ifadeleri tamamlamak ve doğru bir çeviri yapabilmek için kritik bir öneme sahiptir. Bu, özellikle kültürel farklılıkların ve dilin kendine özgü özelliklerinin etkili olduğu durumlarda daha da önemli hale gelir. Bu zorlukların üstesinden gelebilmek için tercümanların bağlamı dikkatle takip etmesi, dilin ve kültürün inceliklerine hâkim olması ve gerektiğinde eksik cümleleri tamamlayabilme becerisine sahip olması gerekmektedir.

⁷⁰ Abdullah Hacıbekiroğlu, “Arap Dilinin Yapısından Kaynaklanan Çeviri Zorluklar”, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/1(2020): 63

⁷¹ Geniş bilgi için bk. Çalışmamızın 4. Bölümünde yer alan, 4.4. başlıklı soru.

3.1.3. Deyim ve Diğer Kalıp İfadeler

Arapçada kalıp ifadeler ve deyimler sıklıkla kullanılmaktadır. Deyimler, benzetme ve mecazları kullanarak kaynaşan en az iki kelimeyle tek bir kavramı ifade etmektedir. Deyimlerin en önemli özelliklerinden biri de anlatımda abartı ve dikkat çekme isteği taşımasıdır. Bu yönüyle deyimler, insanların zihinlerinde olağanüstü tasvirler, mantık dışı hayaller oluşturmaktadır.⁷² Dolayısıyla deyimlerin ve kalıplaşmış ifadelerin lafzî olarak anlaşılmasına çalışılması çeviride engel oluşturabilmektedir. Toplumların kültür farklılığından kaynaklanan deyimsel ve kalıplaşmış ifadeler kaynak dilden hedef dile aktarılmasında zorluklar oluşturabilir.

Örneğin, “لكل شيخ طريقته” ifadesi, lafzi olarak “Her şeyhin kendi yolu vardır” şeklinde çevrilebilir, ancak Türkçede “Her yiğidin bir yoğurt yiyişi vardır” şeklinde karşılık bulması daha doğrudur.⁷³ Aynı şekilde اختلط الحابل بالنابل deyiminin çevirisi “İşler karman çorman oldu” şeklinde yapılması doğru olacaktır. “Avcıyla okçu birbirine karıştı” şeklinde birebir çevirisini yapmak, hedeflenen anlamı veremeyebilir.

Ya da أهلاً وسهلاً ifadesi, Türkçeye “Hoş geldiniz” şeklinde tercüme edilmektedir. Oysa أهلاً وسهلاً ibaresinde ne “hoş” ne de “geldiniz” kelimeleri bulunmamaktadır. Bu cümlelerin aslı نزلتم أهلاً وحللتم سهلاً şeklinde olup, fiiller hazf olunarak أهلاً وسهلاً şeklinde kalıp ifade olarak kullanılmaktadır. Bu ifadenin Türkçede aynı anlama gelen “Hoş geldiniz” şeklinde tercüme edilmesi gramer açısından olmayıp, kalıp ifade olarak çevrilmektedir.

Yapmış olduğumuz anket verilerine göre, katılımcıların %78’ özellikle ardıl çeviride Arapça deyimlerin Türkçe karşılıklarını bulmakta zorlandıklarını belirtmişlerdir.⁷⁴

Sözlü çeviri esnasında deyim vb. kalıp ifadelerde karşılaşılan sorunlara çözüm olarak açıklama yoluyla çeviri stratejisi izlenebilir. Açıklama, kaynak metin ile hedef metin arasında kültürel, sosyal, dilbilgisel vs. düzeylerde farklılık olması durumunda, ortaya çıkan anlamsal boşlukları doldurmak için çevirmenin kaynak dildeki ögenin anlamını ve işlevini değiştirmeksizin hedef dile aktarması esnasında izlediği bir çeviri işlemidir.⁷⁵ Ardıl çeviri esnasında konuşmacı, tercüman ve dinleyiciler genellikle aynı iletişimsel bağlam içerisinde bulunmaktadır. Bu durum konu bağlamı açısından konuşulanların anlamını

⁷² Şahabettin Ergüven, *Arapça Deyimler Lafız, Mana ve Kullanım Özellikleri*. (Ankara. Fecr Yayınları 2020). 39.

⁷³ Hacıbekiroğlu, “Arap Dilinin Yapısından Kaynaklanan Çeviri Zorlukları”, 63-84.

⁷⁴ Geniş bilgi için bk. Çalışmamızın 4. Bölümünde yer alan, 4.5. başlıklı soru.

⁷⁵ Suçin, *Öteki Dilde Var Olmak*, 185.

kolaylaştırmaktadır. Sözlü çevirinin anlık çözümler gerektirmesi ve çeviri ürününü düzeltme zamanının olmamasını⁷⁶ göz önünde bulundurularak çevirmen, hedef dilde karşılığını bulamadığı deyim veya kalıp ifadenin lafzi anlamı yerine kültürel ve bağlamsal manalarını anlamaya odaklanılmalıdır. Çevirmen, böyle bir deyim veya kalıp ifadeyle karşılaştığında hemen kısa ve öz bir açıklama yaparak hedef kitleye bağlamsal anlamı aktarabilir. Bu açıklamalar, dinleyicinin çeviri esnasında bağlamı kaybetmeden ifadeyi anlamasını sağlayacaktır.

3.1.4. Yalancı Dostlar ve Aldatıcı Benzerlik

Telaffuz olarak aynı kelimelerin her iki dilde farklı anlam ifade etmesidir.⁷⁷ Türkçede kullanılan Arapça kökenli kelimeler oldukça çoktur. Çok iyi bilindiği zannedilen sözcüklerin veya ifadelerin başka anlamlarıyla cümle içinde kullanılması çeviriyi zorlaştırmaktadır.⁷⁸ Örneğin, Arapçada مساعد sözcüğü Türkçede “müsait” anlamında olamayıp “yardımcı” anlamına gelmektedir. Veya “كنت في الأسبوع الماضي في المملكة” cümlesini “geçen hafta memleketteydim” şeklinde çeviri yapılması doğru olmaz. Çünkü مملكة kelimesi Arapçada krallık anlamına gelir. Bu cümlede ise مملكة kelimesinin başına harf-i tarif geldiği için belirli bir krallıktan yani Suudi Arabistan’dan bahsedilmektedir. Dolayısıyla cümlenin doğru çevirisi “geçen hafta Suudi Arabistan’daydım” şeklinde olacaktır. Arapçadan Türkçeye yerleşen bazı kelimeler aşağıda verilmiştir.

Tablo 13. Arapçadan Türkçeye Yerleşen Bazı Kelimeler

Arapçadan Türkçeye Yerleşen Kelime	Kelimenin Arapça Yazılışı	Kelimenin Arapçada Kullanılan Anlamı
Galibiyet	غالبية	Çoğunluk
Esnaflık	أصناف	Çeşitler, Türler
Cinsiyet	جنسية	Uyruk
Misafir	مسافر	Yolcu
İhtilal	احتلال	İşgal

⁷⁶ Şehnaz Tahir Gürçağlar, *Çevirinin ABC’si* (İstanbul: Say Yayınları, 2011). 68.

⁷⁷ Suçin, *Öteki Dilde Var Olmak*, 108.

⁷⁸ Hacıbekiroğlu, “Arap Dilinin Yapısından Kaynaklanan Çeviri Zorlukları”, 70.

3.1.5. Sayılar

Sözlü çeviride sayıların kullanımı ve rakamsal ifadelerin doğru bir şekilde anlaşılması ve doğru bir şekilde çevirisinin yapılması çevirmenler için karmaşık ve zor bir durum olarak kabul edilir. Söz konusu bahis Arapçadan ya da Arapçaya çeviri yapmak olunca durum diğer dillere nispeten daha zor olmaktadır. Arapçada sayılar, sayıların (adet) ve sayılanların (ma'dud) hareke, erillik-dişillik ve tekillik çoğulluk açısından tek basamaklı, iki basamaklı veya üç basamaklı oluşuna göre durumları değişmektedir.⁷⁹ Bu karmaşık kurallardan kaynaklanan zorluklar, özellikle ardıl çeviride doğru çeviri yapmayı gerektiren durumlarda çevirmenlerin işini zorlaştırabilir. Arapça sayılarla ilgili bazı kurallar aşağıda verilmiştir:⁸⁰

Sayıların Cinsiyet Uyumu

Arapçada sayılar, cinsiyete göre değişir. 1 ve 2 sayıları, sayılan nesnenin cinsiyetiyle uyumluyken, 3'ten 10'a kadar olan sayılar zıt cinsiyetli kelimelerle kullanılır.

Tekillik ve Çoğulluk Durumu

3'ten 10'a kadar olan sayılar, çoğul isimlerle birlikte kullanılır

Basamaklara Göre Sayıların Kullanımı

Arapçada, tek basamaklı (1-9), iki basamaklı (10-99) ve üç basamaklı (100 ve üzeri) sayılar farklı kurallara tabidir. 11 ve 12 sayıları, sayılan nesnenin cinsiyetiyle uyumluyken, 13-19 arasındaki sayılar, birinci basamakta zıtlık gösterir.

20 ve Üzeri Sayılar

20, 30, 40 gibi sayıların temyizi, cinsiyet uyumu aramayan müfred-mansub olarak gelir. Ancak 21, 31 gibi sayılar, birler basamağına göre cinsiyet uyumu gerektirir.

100 ve Üzeri Sayılar

100, 1000 gibi büyük sayılar, cinsiyet uyumu gerektirmez ve sayılan nesne müfred-mecrur olarak gelir.

Bu karmaşık kuralların ardıl çeviride uygulanması, çevirmenler için zorluk oluşturmaktadır. Nitekim anket çalışmasından elde ettiğimiz verilere göre, katılımcıların %54'ü Arapçadan Türkçeye sayıların ve sayısal ifadelerin çevirisinde zorlandıklarını belirtmişlerdir.⁸¹ Bu zorlukların üstesinden gelmek için çevirmenlerin düzenli olarak

⁷⁹ Günday, *Arapça Dilbilgisi – Nahiv Bilgisi*, 285

⁸⁰ Geniş bilgi için bk. Günday, *Arapça Dilbilgisi – Nahiv Bilgisi* 275-285

⁸¹ Geniş bilgi için bk. Çalışmamızın 4. Bölümünde yer alan, 4.7. başlıklı soru.

sayılarla ilgili alıştırmalar yapmaları,⁸² sayıların dil bilgisel kurallarını anlamaları ve çeviri sırasında dikkatli olmaları gerekmektedir. Ayrıca, sayılarla ilgili stratejiler geliştirerek, çeviri sürecinde bu zorlukları aşmak mümkündür. Sayılarla ilgili alıştırmalar yapmak, bu zorlukları aşmak için etkili bir stratejidir.

3.1.6. Arap Dilinin Zengin Söz Varlığı

Arap dilinde çok anlamlı ve devasa söz varlığı yani on iki milyon civarında kelimenin bulunması⁸³ tercümana çeviri işinde ayrıca zorluk oluşturmaktadır. Özellikle anadili Arapça olmayan tercümanlar bu zorlukla sık sık karşı karşıya kalmaktadır. Arap dünyasında, her bir ülkenin kendine özgü dil kullanımı vardır ve bu kullanımlar arasında büyük farklılıklar bulunur. Bu farklılıklar, çevirmenlerin doğru anlamı yakalamasını zorlaştırabilir. İsimler, fiiller, sıfatlar kullanım olarak bölgeden bölgeye değişim göstermektedir. *وُلِدَ* fiili *doğdu, dünyaya geldi* anlamında kullanılan en yaygın fiildir. Ancak aynı anlama gelen başka da birçok kelime bulunmaktadır. Örneğin, *اِزْدَادَ* fiili Cezayir’de *doğdu, dünyaya geldi* anlamında kullanılmaktadır. Aynı şekilde “صاحب” kelimesi bazı bölgelerde “arkadaş” anlamına gelirken, diğer bölgelerde “sahip” anlamında kullanılabilir. Veya *dedi, söyledi* anlamına gelen *قال، ذكر، أفاد، حكى، لفظ، تكلم، نطق، تفوه، حادث، نبس* gibi birçok kelime bulunmaktadır.

Bölgesel kültürel etkiler, kelimelerin anlamını ve kullanımını etkileyebilir. Bir kelime, bir bölgede belirli bir kültürel bağlamda yaygın olarak kullanılırken, başka bir bölgede aynı bağlamda kullanılmayabilir. Yine Arapçada farklı bölgelerde çok anlamlılık gösteren kelimelerden birisi de “عين” kelimesidir. Bu kelime yaygın olarak “göz” anlamına gelirken, bazı bölgelerde “kaynak” veya “casus” anlamında da kullanılabilir. Bu çok anlamlılık, çevirmenlerin dikkat etmesi gereken önemli bir noktadır. İşte bu zengin söz varlığı ve bölgeden bölgeye değişen aynı anlama gelen farklı kelimelerin kullanımından dolayı

⁸² Geniş bilgi için bk. Düzgün, *Arapça Mütercim ve Tercümanlık Programlarında Sözlü Çeviri Eğitimi ve Yeni Yöntemler*, 105.

⁸³ Celaleddin es-Suyutî. *El-Muzhiru fi ‘Ulumi’l-Lugati’l-‘Arabiyye ve Âdâbihâ*. Kahire: Dar’ul-Kutubu’l-‘İlmiyye. 1: 59-60.

profesyonel tercümanlar da, daha önce duymadığı bir Arapça kelimeyle sıkça karşılaşmaktadır.

Anket çalışmasından elde ettiğimiz sonuçlara göre, katılımcıların %56'sı Arapçada anlamını bilmediği kelimelerle zaman zaman karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Bu oran çeviri alanında daha sıkı bir eğitim sürecinin gerekliliğini çağrıştırmaktadır.⁸⁴

Çevirmenin karşılaşabileceği bu sorunlara karşı çeviri sürecinde izleyeceği strateji önemlidir. Erkeklerin giydiği geleneksel أنثاري، جلابية ve benzeri gömleklere genelleştirme stratejisini kullanarak Türkçede üst anlamlı bir kelime olan “elbise” şeklinde çeviri yapmak Arap dilindeki zengin söz varlığı sorununa çözüm stratejisi olabilir. Veya örneğin Arapçada بلد kelimesi “ülke, memleket, kasaba, yurt, şehir, köy” anlamlarını içeren üst anlamlı bir sözcüktür. Türkçede bu anlamları içeren üst anlamlı eşdeğer bir kelime bulunmadığından çevirmen bağlama en uygun kelimeyi seçmek durumundadır. Nitekim sözü edilen Arapça sözcüklerin birebir Türkçe karşılığı bulunmadığından çeviride bir çözüm aracı olarak bu tür stratejilere başvuru yapılmaktadır.⁸⁵

3.1.7. Eğitimde Kullanılan Dil Yapısı ve Sahadaki Dilin Üslup Farkları

Ana dili Arapça olmayanlara Arap dili eğitiminde kullanılan dil yapısı, üslup yönünden sahada kullanılan dil yapısıyla bazı farklılıklar göstermektedir. Arapça öğretiminde genellikle yazılı metinler üzerinden çalışıldığı için, yazılı çeviri teknikleri ağırlıklı olarak kullanılmaktadır. Bu durum, doğal olarak öğrencinin zihnini yazılı çeviri tekniklerine yoğunlaştırmaktadır. Hâlbuki sözlü eylemin yapı özelliklerini taşıyan farklardan kaynaklanan çeviri teknikleri de bulunmaktadır. Nitekim bu farklılıklar ikinci bölümde detaylı olarak ele alınmıştır. Eğitimde kullanılan dil yapısı genellikle kural temelli ve özenlidir. Yazılı metinler, dil bilgisi kurallarına tam olarak uyan, iyi yapılandırılmış ve düşünülmüş cümleler içerir. Ancak, sahadaki sözlü dil, genellikle daha doğaçlama, düzensiz ve günlük konuşma diline yakındır. Sözlü dilde, dil bilgisi kurallarının ihlali, eksik cümleler ve dolaylı anlatımlar sıkça görülür.

⁸⁴ Geniş bilgi için bk. Çalışmamızın 4. Bölümünde yer alan, 4.8. başlıklı soru.

⁸⁵ Suçin, *Öteki Dilde Var Olma*, 183.

Sahadaki çeviri uygulamalarında, konuşmacının konuşma hızı ve zamansal baskı önemli faktörlerdir. Konuşmacılar hızlı konuşabilir, kelimeleri yutabilir veya kelime tekrarları yapabilirler. Bu durumlar, çevirmenlerin konuşmanın anlamını doğru bir şekilde yakalamasını zorlaştırır ve zaman baskısı altında doğru çeviriyi yapmalarını engelleyebilir.

Sahada, konuşmacılar sıklıkla eksik cümleler veya dolaylı anlatımlar kullanmaktadırlar. Bu tür cümleler ve anlatımlar, konuşmanın anlaşılmasını zorlaştırabilir ve çevirmenin, bağlamı anlayarak eksik bilgileri tamamlamasını gerektirir. Bu durum, eğitimde tam ve doğru cümleler üzerine yoğunlaşan öğrenciler için zorlayıcı olabilir.

Yapmış olduğumuz anket verilerine göre, katılımcıların %60'ı eğitimde öğrendikleri dil yapısıyla sahada karşılaştıkları dilin farklı oluşunun tercüme esnasında ardıl çeviri açısından zorluklara neden olduğunu belirtmişlerdir.⁸⁶

Eğitimde kullanılan yazılı çeviri teknikleri, genellikle dil bilgisi kurallarına uygun ve metin odaklıdır. Öğrenciler, yazılı metinler üzerinde çalışarak kelime bilgisi, dil bilgisi ve metin çözümleme becerilerini geliştirirler.⁸⁷ Ancak, sahada kullanılan sözlü çeviri teknikleri, daha esnek ve bağlama dayalıdır. Çevirmenler, konuşmanın akışını, tonunu ve bağlamını dikkate alarak hızlı ve doğru çeviri yapmalıdır. Sözlü çeviri, yazılı çeviriden farklı olarak anında ve doğru bir şekilde yapılmalıdır. Konuşmacının üslubu ve beden dili, çevirinin doğruluğunu ve etkisini büyük ölçüde etkiler.⁸⁸ Eğitimde, yazılı metinler üzerinde çalışırken bu tür unsurlar genellikle göz ardı edilir. Bu nedenle, öğrenciler sahada konuşmacının üslubunu ve tonunu doğru bir şekilde anlamakta ve aktarmakta zorlanabilirler.

Eğitimde kullanılan dil yapısı ile sahada kullanılan dil yapısı arasındaki üslup farklılıkları, çeviri sürecinde önemli zorluklar oluşturabilir. Bu zorlukları aşmak için, çeviri eğitim programlarının daha kapsamlı ve uygulamalı olması,⁸⁹ öğrencilerin farklı lehçeler, telaffuzlar ve kültürel bağlamlar hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlaması gerekmektedir. Bu şekilde, çevirmenler, sahada karşılaştıkları üslup farklılıklarını daha kolay aşabilir ve daha doğru ve etkili çeviriler yapabilirler.

⁸⁶ Geniş bilgi için bk. Çalışmamızın 4. Bölümünde yer alan, 4.10. başlıklı soru.

⁸⁷ İşler-Yıldız, *Arapça Çeviri Kılavuzu*, 16

⁸⁸ Gürçağlar, *Çevirinin ABC'si*, 68.

⁸⁹ Doğan, *Sözlü Çeviri Çalışmaları ve Uygulamaları*, 204.

3.2. Lehçe Kullanımı

Arapça ardıl çeviride sık karşılaşılan zorluklardan birisi de lehçe kullanımıdır. Lehçe, bir dilin tarihsel, bölgesel ve siyasal sebeplerden dolayı ses, yapı ve söz dizimi özellikleriyle ayrılan koludur.⁹⁰ Bilindiği üzere her Arap ülkesinin kendine özgü yerel lehçe kullanımı bulunmaktadır. Hatta kimi büyük ölçekli ülkelerde bölgeden bölgeye değişebilen farklı lehçeler bulunmaktadır. Arap dilinde bölgelere göre ayrı lehçelerin kullanılması tercümanın işini zorlaştırmaktadır. Çünkü Türkiye'deki eğitim müesseselerinde genel itibari ile fasih Arapça öğretilmektedir. Arap Dili ve Edebiyatı, Arapça Öğretmenliği ile Arapça Mütercim ve Tercümanlık gibi bazı lisans programlarında giriş düzeyinde lehçe dersleri okutulmakla birlikte bu düzeydeki eğitimler, bu alanda çalışacak tercümanların yeterli lehçe bilgisine sahip olmalarını tam olarak sağlayamamaktadır. Alanda başarılı olup tutunmak isteyen idealist tercüman adayları kendi çabalarıyla Arapça lehçeleri öğrenmeye çalışacaktır.

Fasih Arapçada ifade edilen bazı cümlelerin Suriye ve Ürdün'de kullanılan yaygın lehçelerdeki karşılığı aşağıdaki tabloda verilmiştir.⁹¹

Tablo 14. Suriye Ve Ürdün Lehçesi Örnekleri.

Türkçe çevirisi	Fasih Arapça	Suriye lehçesi	Ürdün lehçesi
Yakında görüşmek üzere!	إِلَى اللِّقَاءِ قَرِيبًا!	نَلْتَمِى عَنْ أَرِيب!	بَشُوفِكْ بَعْدَيْن!
Saat kaç, acaba?	كَمْ السَّاعَة، لَوْ سَمَحْتَ؟	أَدِيش السَّاعَة زَكَاتَكْ؟	قَدِيش السَّاعَة لَوْ سَمَحْتَ؟
O, bir film seyrediyor	هُوَ يُشَاهِدُ فِيلْم	عَم تَشُوف فِيلْم	بِخَصَر فِيلْم
Bunu tamir ettirebilir misiniz?	هَلْ يُمَكِّنُ أَنْ تُصَلِّحَ هَذَا؟	فَكُونْ تَبْعَتُو حَدَا يَصْلَحُو؟	تَقْدَرْ تَصْلَحْ هَادَا؟
Berlin'e gidiş ne kadar sürüyor?	كَمْ يَسْتَعْرِقُ مِنَ الْوَقْتِ إِلَى بَرَلِين؟	كَمْ سَاعَة بِدْنَا لَبَرَلِين؟	قَدِيش بِدُو وَقْتْ لِيُوصَلْ عَبْرَلِين؟

⁹⁰ Büyük Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu (TDK) Yayınları, Ankara.

⁹¹ Bu tablodaki ifadeler Düzgün vd, *Arapçanın Lehçeleri 1* kitabından alınmıştır.

Yukarıdaki ifadeler, kelimeler ve cümlelerin dizilişi itibariyle birbirinden farklı lehçeler bulunması, bazen aynı ülke içerisinde farklı diyalektlerin kullanılması çeviri işini bir hayli zorlaştırmaktadır.

Lehçe kullanımında fasih Arapçanın gramer kurallarına uyma zorunluluğu olmadığı için günlük kullanımlarda sıkça başvurulmaktadır. Lehçe kullanımı fasih Arapçanın bazı gramer kurallarına aykırı olsa da kendi içinde belirli kuralları bulunmaktadır. Lehçede kullanılan kelimeler genellikle coğrafik, ekonomik, savaş veya farklı sebeplerden dolayı fasih Arapçadan değişikliklere uğrayarak ortaya çıkmıştır.⁹² Bu sebepten dolayı bu kelimelerin fasih Arapçada bulunan asıllarını belirlemek mümkündür. Zira lehçelerin kendi içerisinde bazı belirli kuralları vardır. Bunlardan bazı örnekler aşağıda verilmiştir:⁹³

- Hemzenin Okunuşunda Kolaylık

Hemzenin hazfı veya okunuşunda kolaylık sağlamak için hemzenin değiştirilerek telaffuz edilmesidir. Aşağıdaki tabloda hemzenin telaffuzuyla ilgili örnekler verilmiştir.

Tablo 15. Lehçede Hemzenin Okunuşu.

TÜRKÇESİ	LEHÇE	FASİH
Geldi	جِيْتُ	جُنْتُ
Aç	جَائِع	جَائِع
Akciğer	رِيَّة	رِيَّة
Fare	فَار	فَار

- İbdâl

İbdâl, telaffuzda benzer harflerin birbirinin yerine kullanılmasını ifade eder. Buna dair örnekler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 16. Benzer Harflerin Birbirinin Yerine Kullanılması.

⁹² Düzgün vd, *Arapçanın Lehçeleri 1*, 23.

⁹³ İbiş, *Arap Dilinde Ammice ve Fusha Tartışmaları*, 45. Mustafa İbiş.

TÜRKÇESİ	LEHÇE	FASİH
Sırt	ضَهْر	ظَهْر
Bölge	مِنْطَقَة	مِنْطَقَة
Üç	ثَلَاثَة	ثَلَاثَة

- Harf eklenmesi ve eksiltilmesi

Lehçede kelimelere harf eklemek veya eksiltmek yaygındır. Buna dair örnekler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 17. Harf Eklenmesi ve Eksiltilmesi

TÜRKÇESİ	LEHÇE	FASİH
Yarın	الْبَارْح	الْبَارِحَة
Anlıyorsun	عَمَّ تَفْهَمُ	تَفْهَمُ
Bu kitap	هََا الْكِتَابُ	هَٰذَا الْكِتَابُ
Siz	إِنْنُو	أَنْتُمْ

Yukarıdaki örneklerden görüldüğü üzere lehçe kullanımı, ardıl çeviri esnasında çevirmenin anlama sürecini zorlaştıran bir unsurdur. Bu durum genelde resmi olmayan konuşmalarda ve gündelik diyaloglarda ortaya çıkar. Fasih Arapça eğitimi almış çevirmenlerin, lehçelere hâkim olabilmesi için ek çaba sarf etmeleri gerekmektedir. Lehçelerin kendi içindeki kurallarının ve kelime kökenlerinin bilinmesi, çevirmenlerin karşılaştıkları metin ve konuşmaları daha doğru ve etkili bir şekilde yorumlamalarına yardımcı olacaktır. Lehçe kullanımının ardıl çeviride meydana getirebileceği zorluklar, çevirmenin dilsel yetkinliği ile aşılabılır.

3.3. Konuşmacının Telaffuzu

Bilindiği üzere Arapçada telaffuz olarak birbirine yakın kelimeler çoklukla bulunmaktadır. Kelimeler doğru telaffuz edilmediği takdirde veya telaffuzda netlik

olmaması söz konusu ise söyleneni yanlış anlamaya yol açabilir. Konuşmacının fasih Arapçayı kullanmasına rağmen yerel ağız yapısından kaynaklanan bazı telaffuz özellikleri olabilir. Örneğin, ج(cim) harfini Mısırlılar kendilerine özgün bir şekilde “g” olarak telaffuz etmektedirler. Keza çoğu Arap ülkelerinde ث harfi ت olarak ya da ona yakın bir şekilde telaffuz edilmektedir. Bu durum tercüman için zorluk oluşturabilmektedir. Ayrıca, konuşmacının konuşma hızı veya kekeleme gibi fiziksel faktörler, anlaşılır bir telaffuzun bulunmamasına sebep olabilir ve bu da ardıl çeviride sorun teşkil eden unsurlar arasındadır.

Anket sonuçlarından elde ettiğimiz verilere göre, katılımcıların %82’si konuşmacının telaffuzunun anlaşılır olmadığı durumlarda çeviri yapmakta zorlandıklarını ifade etmişlerdir.⁹⁴

Çevirmenlerin, farklı Arap lehçeleri ve telaffuz özellikleri konusunda eğitim alması ve bu konuda farkındalık geliştirmesi, çeviri sürecinde karşılaşılan zorlukların üstesinden gelmede yardımcı olabilir.

3.4. İletiyi Almada ve Aktarmada Yaşanan Zorluklar (Ortam Zorlukları)

Ardıl çeviri hizmeti verilecek afet bölgeleri, çatışma alanları vb. gibi ortamlar her zaman çeviri yapmak için ideal şartlarda olmayabilir. Bu ortamlarda çeviri sürecini zorlaştıran çeşitli faktörler vardır. Örneğin tercüman, hastanelerde veya acil servislerinde gergin bir ortamda çeviri yapmak zorunda kalabilir. Hastalıktan dolayı hasta meramını ifade etmekte zorlanabilir veya anlaşılır bir biçimde ifade edemeyebilir. Ya da tam bunun aksi olarak doktor, gergin bir durumda olabilir ve konuşmaları anlaşılır bir şekilde olamayabilir. Bu durum tercümanın işini zorlaştırmaktadır. Aşağıda iletiyi almada ve aktarmada yaşanan zorluklara birkaç örnek verilecektir.

- *Dinleme zayıflığı*. Yukarıdaki verdiğimiz örnekte olduğu gibi çevirmen, ortamdaki kaynaklanan nedenlerden dolayı gereğinden fazla dinlemeye odaklanma ihtiyacını duyabilir. Bu ise, çevirmen için fazladan zihinsel bir yük oluşturduğundan çabuk yorulmasına neden olur. Çevirmenin yorgunluğu ve dinlemeye aşırı odaklanması çevirmenin diğer becerilerini zayıflatmaktadır.⁹⁵ Dinleme zayıflığı, çevirmenin konuşmacıyı takip etmesini zorlaştırarak çeviri akışının bozulmasına ve hataların oluşmasına yol açabilir. Bu durum, çevirmenin

⁹⁴ Geniş bilgi için bk. Çalışmamızın 4. Bölümünde yer alan, 4.14. başlıklı soru.

⁹⁵ Yemenici, “Ardıl Çeviri Eğitiminde Dikkat Yönetimi ve Çalışma Belleği Dinamikleri”, 308.

bilişsel yükünü artırarak zihinsel kapasitesinin sınırlarını zorladığı için bilgi işleme sürecinin verimliliğini düşürebilir. Çevirmenler, bu tür ortamlarda daha yüksek bir bilişsel yükü karşı karşıya kaldıklarında, hatalar yapma olasılıkları artar. Dolayısıyla bu durum ardıl çeviride sorun teşkil etmektedir.

- *Mesajı doğru bir şekilde alamama.* Çevirmen dinlemede zorluk yaşadığında doğal olarak duyduklarını anlama ve analiz etmede de yetersizlikler ortaya çıkacaktır. Ardıl çeviride ortam zorluklarından dolayı konuşmacının mesajı doğru bir şekilde alınamazsa, mesajı eksik veya yanlış yorumlamayla karşı karşıya kalınabilir. Mesaj eksik veya yanlış yorumlandığı takdirde ortaya çıkacak çeviride sorunlar oluşacaktır. Çeviride yaşanabilecek bu tür sorunlar, özellikle sağlık veya acil durum hizmetlerinde kritik sonuçlara yol açabilir. Yanlış bir tıbbi bilgi, hastanın yanlış tedavi almasına neden olabilir ve bu da ciddi sağlık sorunlarına yol açabilir.

- *Mesajı iletmedeki zorluk.* Yine çeviri ortamının olumsuz şartlarından kaynaklanan diğer bir zorluk ise çevirmenin yaptığı çeviriyi dinleyiciye ulaştırma sorunudur. Örneğin, afet bölgelerinde afetzede ve kurtarıcı arasında yapılan ardıl çeviride, gürültülü yüksek seslerden veya kurtarma esnasındaki gergin ortamdan kaynaklanan faktörlerden dolayı çeviriyi iletme sorunu yaşanabilmektedir. Dikkat dağınık ortamlar, çevirmenin dinleyicilere doğru ve net bir şekilde çeviriyi iletmesini zorlaştırabilir. Bu durum, özellikle acil durumlar veya kriz ortamları gibi yüksek stresli ortamlarda çevirmenin işini zorlaştırmaktadır. Ardıl çeviri sırasında ortaya çıkabilecek sorunlara bağlı olarak stres tepkisi tetiklendiğinde çevirmen dikkatini hissettiği gerginliğe ve kaygılara odaklarsa akıcı, doğru ve etkili bir çeviri yapmada zorlanacaktır.⁹⁶ Zira anket verilerine göre, katılımcıların %87'si çeviri ortamında gürültü gibi olumsuz faktörler iletiyi almada ve aktarmada zorluk oluşturduğunu belirtmişlerdir.⁹⁷

3.5. Uzun Süreli Çeviride Çevirmenin Yorgunluk Hissetmesi

Ardıl çeviri, çevirmenlerin anlık olarak konuşmacının söylediklerini dinleyip, daha sonra bunu hedef dile çevirerek aktardıkları bir süreçtir. Bu süreçte çevirmenler, konuşmacının söylediklerini hafızalarında tutmak, anlamını doğru bir şekilde çözümlemek

⁹⁶ Yemenici, "Ardıl Çeviri Eğitiminde Dikkat Yönetimi ve Çalışma Belleği Dinamikleri", 309.

⁹⁷ Geniş bilgi için bk. Çalışmamızın 4. Bölümünde yer alan, 4.16. başlıklı soru.

ve uygun bir şekilde çevirisini yapmaları gerekmektedir. Ancak, 2-3 saat veya daha uzun süreli ardıl çeviri yapmak, çevirmenler için fiziksel ve zihinsel bir yorgunluğa neden olabilir. Bu yorgunluk, çevirinin kalitesini düşürebilir ve çevirmenlerin işlerini sürdürülebilir bir şekilde yapmalarını zorlaştırabilir. Uzun süreli çeviri sırasında çevirmenlerin yorgunluk hissetmeleri, çeşitli faktörlerden kaynaklanabilir ve bu faktörlerin anlaşılması, çeviri sürecini iyileştirmek için önemlidir.

Bu bağlamda, uzun süreli çeviride çevirmenlerin yorgunluk hissetmelerine neden olan unsurlardan bazıları aşağıda sunulmuştur:

- Zihinsel Yoğunluk ve Bilişsel Yük

Ardıl çeviri, yoğun bir bilişsel yük gerektirir. Çevirmenler, konuşmacının söylediklerini anlamlandırmak, hafızalarında tutmak ve bunları hedef dile doğru bir şekilde aktarmak için sürekli olarak zihinlerini aktif tutmaları gerekmektedir. Bu sürekli zihinsel yük, çevirmenlerin yorgunluk hissetmelerine neden olabilir. Bilişsel yük arttıkça, dikkat dağılması, hafıza hataları ve odaklanma sorunları yaşanabilir. Benzer şekilde ardıl çeviride çevirmenler, kısa süreli hafızalarını yoğun bir şekilde kullanmaktadırlar. Konuşmacının söylediklerini akılda tutmak ve hemen ardından çevirmek, hafızayı zorlayabilir. Özellikle uzun süreli çevirilerde hafızanın aşırı kullanımı, zihinsel yorgunluğa neden olabilir. Bu da çevirinin doğruluğunu ve akıcılığını olumsuz yönde etkileyebilir.

- Fiziksel Yorgunluk

Örneğin, ardıl çeviri türlerinden olan refakat çevirisinde çevirmenler, uzun süre boyunca ayakta durmak veya oturmak zorunda kaldıklarında fiziksel yorgunluk yaşayabilirler. Nitekim böyle bir çeviri hizmetleri refakat gerektiren turistik gruplar veya iş seyahatleri gibi ortamlarda gerçekleştiği için çevirmenin fiziksel yorgunluğuna sebep olabilmektedir. Özellikle uzun süreli çeviri yapıldığında, bu fiziksel yorgunluk, çevirmenin dikkatini dağıtabilir ve performansını olumsuz etkileyebilir.

- Sesli ve Gürültülü Ortamlar

Çevirmenler, bazen sesli ve gürültülü ortamlarda çalışmak zorunda kalabilirler. Bu tür ortamlarda çalışmak, çevirmenin konuşmacının söylediklerini doğru bir şekilde duymasını ve anlamasını zorlaştırabilir. Gürültü, çevirmenin dikkatini dağıtabilir ve yorgunluk hissini artırabilir.

Anket verilerine göre, katılımcıların %67'si uzun süreli ardıl çeviri yaptıklarında yorgunluk yaşadıklarını ve bunun çeviride hata yapma olasılığını arttırdığını ifade etmişlerdir.⁹⁸

3.6. Alana Ait Özel Terimler

Türkiye’de eğitim, ticari, ekonomi, siyasi, askeri ve sağlık sektöründe ve daha pek çok farklı alanlarda Arapça ardıl çeviri yapılmaktadır. Tercüman, karşısına çıkan her konuda her alanda uzman değildir ve her ne kadar kaynak ve hedef dillere hâkim olsa da çeviri işinde bazen alansal uzmanlık bilgilerin iyi bilinmesi gerekebilir. Müşterilerin çevirmenden beklentileri konu ya da çalışma alanı fark etmeksizin hedef dile çeviri yapmasıdır.⁹⁹ Mesela, banka hesabı açmayla ilgili sözlü çeviri hizmeti verilmesi gerektiğinde tercüman, ilgili işlemlerde kullanılan alansal terimleri bilmesi gerekir. Aynı şekilde çevirmenin sağlık sektöründe çeviri hizmeti verebilmesi için bu alanla ilgili geniş bilgi sahibi olması gerekir. Yine başka bir örnekte, hukuk alanında sıkça kullanılmakta olan “رَفْعُ الدَعْوَى”nın çevirisi “davayı yükseltmek/kaldırmak” şeklinde olursa anlamın yanlış anlaşılmasına sebep olacağından, “dava açmak” şeklinde mahkemenin konumunun yüksekliğine işaret edilerek şeklinde çeviri yapmak doğru olacaktır. Çünkü tarihsel anlamda “davayı Kadı’ya götürme, onun makamına arz etme” işleminin dile yansıması olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

Çevirmenin bu sorunla karşılaşmasının nedenlerinden birisi, uzmanlık gerektiren alanlarda bilgi eksikliğidir. Uzmanlık alan bilgisi eksik olan bir çevirmen, teknik terimleri, kültürel referansları veya alana ait özel kullanımları doğru bir şekilde çeviri yapmada zorluk yaşayabilir.¹⁰⁰ Bu nedenle, doğru çeviri yapabilmek için çevirmenin belirli bir alanda bilgi sahibi olması gerekmektedir.

Bu sorunun ve ardıl çeviride karşılaşılabilecek diğer birçok sorunların giderilmesine çözüm olarak önerilebilecek önemli çözümlerden biri de konuya önceden hazırlanmaktır. Sözlü çeviride çevirisi yapılacak konuyla ilgili önceden hazırlık önemli husustur.¹⁰¹ En

⁹⁸ Geniş bilgi için bk. Çalışmamızın 4. Bölümünde yer alan, 4.18. başlıklı soru.

⁹⁹ Burcu Türkmen, *Çeviri Eğitiminde Teknoloji ve Dijital Medya Edinci* (Ankara: Gece Kitaplığı 2019). 53.

¹⁰⁰ Geniş bilgi için bk. İlyas Hadid, Huseyb. “et-Tercemetu’l-Fevriyye ve Su’ûbâtihâ”, Merkezu’n-Nur. (2010). <https://www.scribd.com/document/399135574/> Erişim tarihi: 15.09.2024

¹⁰¹ Düzgün, *Arapça Mütercim ve Tercümanlık Programlarında Sözlü Çeviri Eğitimi ve Yeni Yöntemler*, 79.

profesyonel çevirmenler bile çeviriden önce hazırlık yaparlar. Özellikle spesifik alanla ilgili çeviri yapılacaksa o alanla ilgili terim ve özel kelimeler üzerinde çeviriden önce çalışmak çeviri açısından hayati önem arz etmektedir.

Çevirisi yapılacak konuyla ilgili önceden hazırlanmak için aşağıdaki yöntemler takip edilebilir:

1. Araştırma Yapmak. Çeviriye yönelik araştırma yapmanın yöntemleri şu şekilde olabilir:

- Kaynakları İnceleme: Konuyla ilgili mevcut literatür, makaleler, raporlar ve diğer kaynaklar incelenmelidir. Bu, çevirmenin terminolojiye aşina olmasını sağlar.

- Örnek Çalışmalar: Daha önce yapılan benzer çevirileri incelemek, çevirmenin bağlamı ve ifadeleri daha iyi kavramasına yardımcı olur.

- Uzmanlarla İletişim: Çevirmen, çeviri yapacağı alanın uzmanlarıyla iletişime geçebilir ve onlardan bilgi alabilir. Bu, karmaşık konuların ve terimlerin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olur.

2. Terminoloji Listesi Oluşturmak:

- Özel Terimler: Çeviri yapılacak konunun özel terimlerini içeren bir terminoloji listesi oluşturulmalıdır. Bu liste, çevirmen için hızlı bir referans kaynağı olacaktır.

- Eşdeğer Terimler: Hedef dilde bu terimlerin doğru karşılıklarını bulmak ve not almak önemlidir.

Farklı alanlardan örnek olarak bazı terimler aşağıdaki tablolarda verilmiştir.¹⁰²

Tablo 18. Bankacılık Terimleri.

TÜRKÇE	ARAPÇA
Banka Kredisi	إعتماد مصرفي
Faiz	الفائدة
Gelirler	إيرادات
Giderler	مصروفات
İpotek	الرهن

¹⁰² Bu bölümdeki tablolarda yer alan terimler, <https://www.arapcadeposu.com/> sitesinden alınmıştır (Erişim Tarihi: 04.10.2024)

Akreditif	رسالة الإِعتِداد
Para Çekme	سَحَب النِّقود
Kredi	السُّلْفَة، القرض
Mevduat	الوديعة المصرفية

Tablo 19. Ekonomi Terimleri.

Enflasyon	التَّضَخُّم المالى
Ekonomik Kriz	الأزمة الاقتصادية
Gelişen Ekonomiler	الاقتصاديات النامية
Ekonomik Entegrasyon	التكامل الاقتصادي
Dünya Ekonomi Forumu	المنتدى الاقتصادي العالمي
Ekonomik Müzakereler	المفاوضات الاقتصادية

Tablo 20. Tıbbi Terimler.

Muayene	فَحْص
Yoğun Bakım	العناية المشددة
Bulaşıcı Hastalıklar	الأمراض المُعدية
Sinir Sistemi	الجهاز العصبي
Şeker Hastalığı	داء السَّكرى
Kan Pıhtısı	جِلْطَة دَمَوِيَّة
Fizik Tedavi	العلاج الفيزيائي
Sindirim Sistemi	الجهاز الهضمي

Tablo 21. Politika Terimleri.

Güvenlik Konseyi	مَجْلِسُ الْأَمْنِ
Kapitalizm	رَأْسْمَالِيَّة
Sosyalizm	اشْتِرَاكِيَّة
Radikal	مُتَطَرِّف
Aktivist	نَاشِط
Koalisyon	اِتِّتِلَاف

Tablo 22. Askeri Terimler.

Mühimmat, Cephane	ذَخِيرَة
Silahlı Kuvvetler	القَوَاتُ الْمُسَلَّحَة
Nükleer Silahlar	أَسْلِحَة نَوَوِيَّة
Kitle İmha Silahları	أَسْلِحَة الدَّمَار الشَّامِل
Ateşkes	وَقْفُ إِطْلَاقِ النَّارِ
Füze, Roket	صَارُوخ

Çevirmenin uzmanlık gerektiren alanlarda bilgi eksikliği, çeviri kalitesini olumsuz etkileyebilir. Bu nedenle, çevirmenin konuya önceden hazırlık yapması, karşılaşılabileceği zorlukları minimize eder ve çevirinin doğruluğunu artırır. Araştırma yapmak, terminoloji listesi oluşturmak ve danışmanlık almak gibi yöntemlerle çevirmenler, çeviri sürecine daha iyi hazırlanabilir ve başarılı bir çeviri gerçekleştirebilirler.

3.7. Yoğun Bilgi İçeren Konuşmalar

Yoğun bilgi içeren konuşmalar, sözlü çeviride çevirmene zorluklar oluşturabilir. Özellikle ardıl çeviri sırasında, konuşmacının kısa sürede çok sayıda bilgiyi hafızasında tutması, anlama ve yeniden üretmesi ve hedef dile aktarması oldukça zorlayıcı bir süreçtir.

Bu tür konuşmalar, çevirmenin dikkatini yüksek seviyede tutmasını ve hızlı bir şekilde bilgiyi işlemlerini gerektirir. Bu durum, zihinsel yorgunluk ve dikkat dağılması gibi sorunlara yol açabilir, bu da çevirinin kalitesini olumsuz etkileyebilir. Ayrıca, konuşmacının karmaşık terminolojiler, teknik terimler, özel isimler, rakamsal ifadeler veya çok sayıda ayrıntı içeren bir konuya değinmesi durumunda, çevirmen konuya hâkim değilse, çeviri sürecinin işleyişi zorlaşacaktır. Bu nedenle, yoğun bilgi içeren konuşmaların çevirisinde, çevirmenin ilgili konuya dair bir bilgi birikimine sahip olması önemlidir. Çevirmen, yalnızca dile değil, aynı zamanda konuşmanın içeriğine de hâkim olmalıdır. Örneğin:

حققت شركة «أوتوكار» مبيعات إجمالية قيمتها 209.8 ترليون ليرة تركية (أي ما يعادل 144.75 دولار أمريكي) في أواخر شهر فبراير وهي ازدياد بنسبة 36% في المبيعات الإجمالية مقارنة بالفترة نفسها من العام الماضي. وكذلك حققت الشركة أرباحاً دورية صافية قدرها 16.7 ترليون ليرة تركية حسب ما تشير إليها الجداول المالية المُعدّة تمثيلاً مع معايير وضع التقارير المالية الدولية والتي مرت عبر كافة المراقبات الحسابية من قبل جهات مستقلة.

Otokar, Şubat sonu itibarıyla 209,8 trilyon TL (144,75 milyon dolar) ciro gerçekleştirerek geçen yılın aynı dönemine göre cirosunu yüzde 36 oranında artırdı. Ayrıca, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları'na göre hazırlanan, bağımsız denetimden geçmiş mali tablolara göre aynı dönemde Otokar'ın net dönem karı 16,7 trilyon TL olarak gerçekleşti.

Örnek konuşma metinde kurum adları, ekonomik terimler ve sıkça rakamlar kullanılmıştır. Böyle yoğun bilgi içerikli konuşmalar içerisinde geçen terimler ve özel adların hedef dilde karşılığını bulmada tercümanın zorlanması olası bir durumdur.

Bu tür konuşma metinlerinin uygun bir şekilde çevirisini yapabilmek için çevirmen birkaç farklı strateji izleyebilir. Bunlardan bazıları aşağıda verilmiştir:

Ön Hazırlık: Çevirisi yapılacak konu üzerinde önceden hazırlık çalışmalarını yapmak, yoğun bilgi içeren konuşmalarda çok önemlidir. Konuyla ilgili literatürlere göz atmak, temel terminolojiyi listesi oluşturmak ve konuyla ilgili güncel gelişmeleri incelemek vs. çevirmenin konuya hâkimiyetini artırır ve çeviri sırasında bilgiyi daha hızlı işlemlerine yardımcı olur.

Not Alma: Çevirmenin konuşma sırasında önemli bilgileri hızlı bir şekilde not alması, hafıza yükünü önemli ölçüde azaltacaktır. Konuşmacıyı dinleme esnasında çeviri amaçlı not alma, çevirmenin konuşmayı daha kolay bir şekilde tercüme etmesini ve önemli bilgilerin kaybolmamasını sağlar.

Konuşmacı ile İletişim: Çevirmen, mümkünse önceden konuşmacıdan çeviri konusunda bilgi edinmelidir.¹⁰³ Ya da çeviri sırasında anlamadığı noktaları konuşmacıdan destek alarak açıklığa kavuşturabilir. Bu, iletilmek istenen bilgiyi çevirmenin doğru anlamasını ve akıcı bir çeviri yapmasını sağlar.

Teknolojik Destek: Yoğun bilgi içeren konuşmaları daha kolay çevirebilmek için çevirmenler teknolojik araçlardan faydalanabilir. Örneğin, belirli terimlerin hızlı bir şekilde bulunabileceği dijital sözlükler veya not alma uygulamaları, çeviri sürecini kolaylaştırabilir.

Yoğun bilgi içeren konuşmaların çevirisi, çevirmenler için önemli bir zorluk teşkil eder. Ancak, uygun stratejiler ve hazırlıklarla bu zorlukların üstesinden gelmek mümkündür. Çevirmenlerin, yalnızca dile değil, aynı zamanda konuşmanın içeriğine de hâkim olmaları, etkili not alma teknikleri kullanmaları ve teknolojik desteklerden faydalanmaları, bu tür zorlukları aşmaya yardımcı olacaktır.

¹⁰³ Geniş bilgi için bkz. Düzgün, *Arapça Mütercim ve Tercümanlık Programlarında Sözlü Çeviri Eğitimi ve Yeni Yöntemler*, 79

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ANKET ÇALIŞMASI

Bu bölümde, Arapça-Türkçe ardıl çeviride karşılaşılan zorlukları belirlemek amacıyla yapılan anketin sonuçları ele alınacaktır. Çalışmada, kapalı uçlu “Likert” tipi sorular ile açık uçlu sorular kullanılarak, deneyimli çevirmenler ve ilgili alanda eğitim alan öğrencilerin görüşlerine başvurulmuştur. Anket, çevirmenlerin ve öğrencilerin karşılaştıkları sorunlar ile bu sorunlarla başa çıkma stratejilerini öğrenmeyi amaçlamaktadır.

20 soruluk anket, 70 katılımcının geri bildirimlerine dayalı olarak değerlendirilmiştir. Bu anket, Arapça-Türkçe ardıl çeviri dersini alan AYBÜ Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Arapça Mütercim ve Tercümanlık Anabilim Dalı 3. ve 4. sınıf öğrencileri ile sahada çalışan tercümanların çeviri sırasında karşılaştıkları zorlukları ölçmek için hazırlanmıştır. Anket, 5’li Likert ölçeği (1: Kesinlikle katılıyorum, 2: Katılıyorum, 3: Fikrim yok, 4: Katılmıyorum, 5: Kesinlikle katılmıyorum) kullanılarak uygulanmış ve katılımcıların sorulara verdikleri yanıtlar analiz edilmiştir. Sonuçlar, ortalama değerler üzerinden yorumlanarak, çeviri sırasında karşılaşılan sorunlar belirginleştirilmiştir.

Aşağıda, anket sorularının ve yanıtlarının dağılımı tablo formatında sunulmuştur.

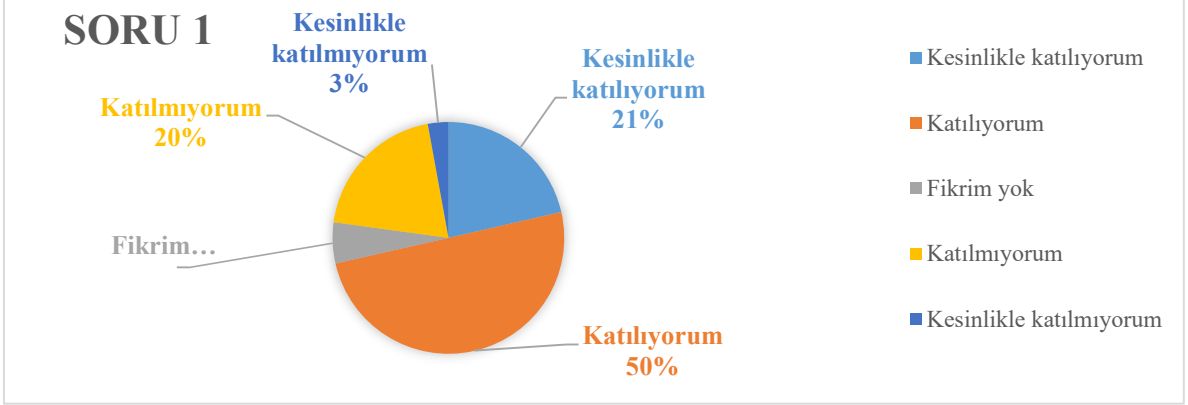
Tablo 23. Anket Soruları Ve Yanıtları

Soru No	Soru	1	2	3	4	5
1	Arapça ve Türkçe arasındaki dil yapısı farklılıkları, çevirim sırasında sık sık hatalar yapmama neden olur.	15	35	4	14	2
2	Arapça nahiv kurallarını doğru bir şekilde uygulamakta zorlanıyorum.	4	29	4	26	2
3	Nahiv kurallarını tam olarak anlamadığımda, cümlelerin anlamını doğru bir şekilde aktaramam.	6	35	11	17	1
4	Arapça eksik cümle yapılarıyla karşılaştığımda, anlamı Türkçeye aktarmada güçlük çekiyorum.	6	39	11	14	0
5	Deyimsel ifadelerin doğru karşılığını bulmakta sorun yaşıyorum.	13	39	9	8	1

6	Arapça sayıları çevirirken sıklıkla hata yapıyorum.	16	21	2	21	10
7	Sayıların çevirisi sırasında, doğru anlamı aktarmak benim için zorlayıcıdır.	13	20	2	25	10
8	Arapçada anlamını bilmediğim kelimelerle sık sık karşılaşıyorum.	7	32	8	17	6
9	Arapça kelimelerin çok anlamlı olması, doğru çeviriyi yapmamı zorlaştırıyor.	12	28	5	21	4
10	Eğitimde öğrendiğim dil yapısı, sahada karşılaştığım dil ile farklılık gösteriyor.	18	23	15	11	3
11	Sahadaki Arapça kullanımının farklı üslubu, çeviri sürecimde sorunlara yol açıyor.	12	26	17	10	5
12	Farklı Arapça lehçeleri anlamakta ve çevirmekte zorluk çekiyorum.	25	22	8	12	3
13	Lehçeler arası farklar, çevirinin kalitesini olumsuz etkiliyor.	15	24	18	8	4
14	Konuşmacının telaffuzu anlaşılır olmadığında, çeviri yapmam zorlaşıyor.	34	25	6	4	1
15	Telaffuz hataları, çeviri kalitesini etkiliyor.	29	29	3	7	2
16	Çeviri ortamındaki gürültü, doğru anlamı almamı ve aktarmamı zorlaştırıyor.	30	30	2	6	2
17	Çeviri sürecinde iletiyi tam olarak alamadığımda, çeviri kalitem düşüyor.	21	39	6	2	1
18	Uzun süreli çeviri yaptığımda, yorgunluk hissettiğim için hata yapma olasılığım artıyor.	15	32	9	13	1
19	Yorgunluk nedeniyle, çevirinin sonlarına doğru dikkatim dağılıyor.	19	34	6	10	1
20	Uzmanlık gerektiren terimler, çeviri sürecinde benim için zorluk teşkil ediyor.	31	28	7	3	1

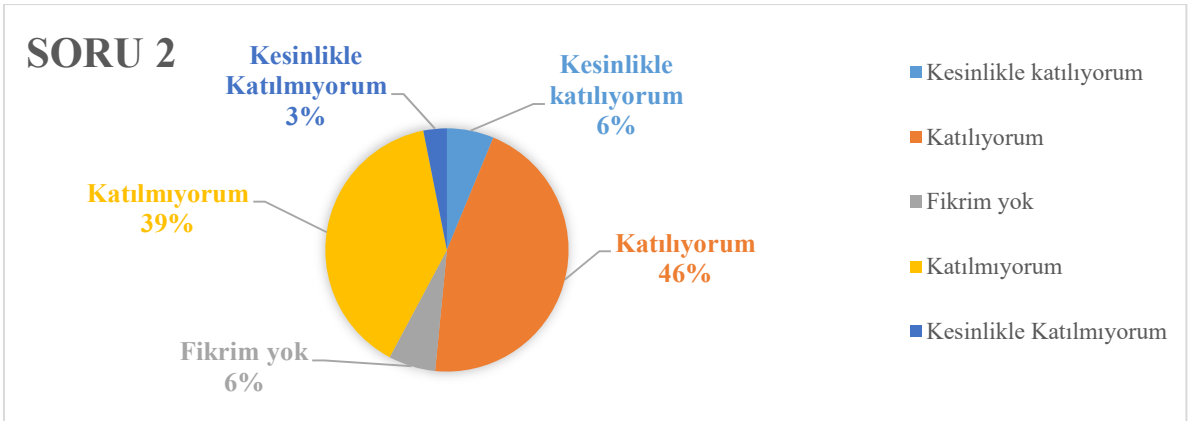
Aşağıda her bir sorunun ortalama yüzdelik oranı ve yorumları sunulmuştur.

4.1	Arapça ve Türkçe arasındaki dil yapısı farklılıkları, çeviri sırasında sık sık hatalar yapmama neden olur.	15	35	4	14	2
-----	--	----	----	---	----	---

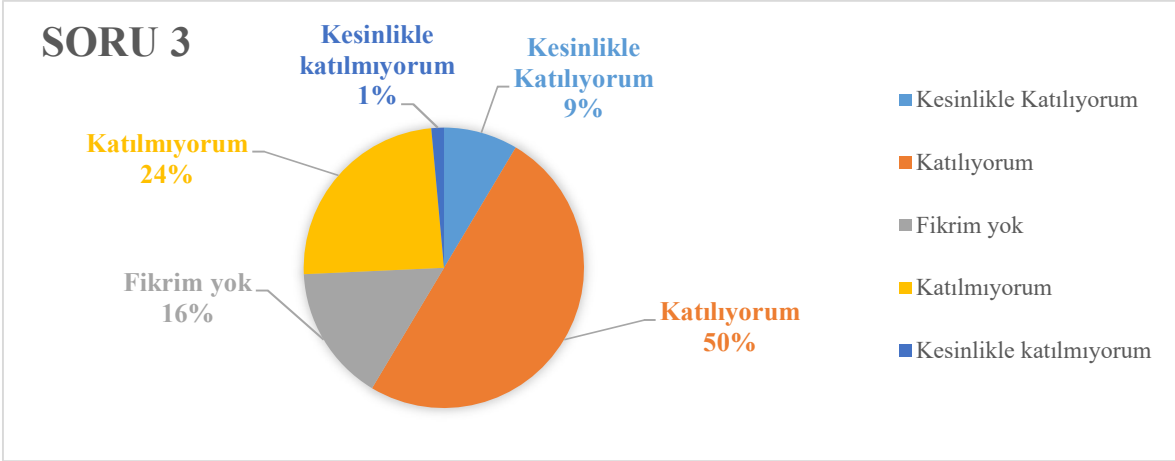
1.soruda katılımcıların %21'i kesinlikle katılıyorum, %50'si katılıyorum, %3'ü fikrim yok, %20'si katılmıyorum, %6'sı kesinlikle katılmıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Bu verilere göre, katılımcıların büyük çoğunluğu tarafından Arapça-Türkçe arasındaki dilsel yapı farklılıkları, çevirmenlerin hata yapmasına neden olan önemli bir sorun olarak görülmektedir.

4.2	Arapça nahiv kurallarını doğru bir şekilde uygulamakta zorlanıyorum.	4	29	4	25	2
-----	--	---	----	---	----	---

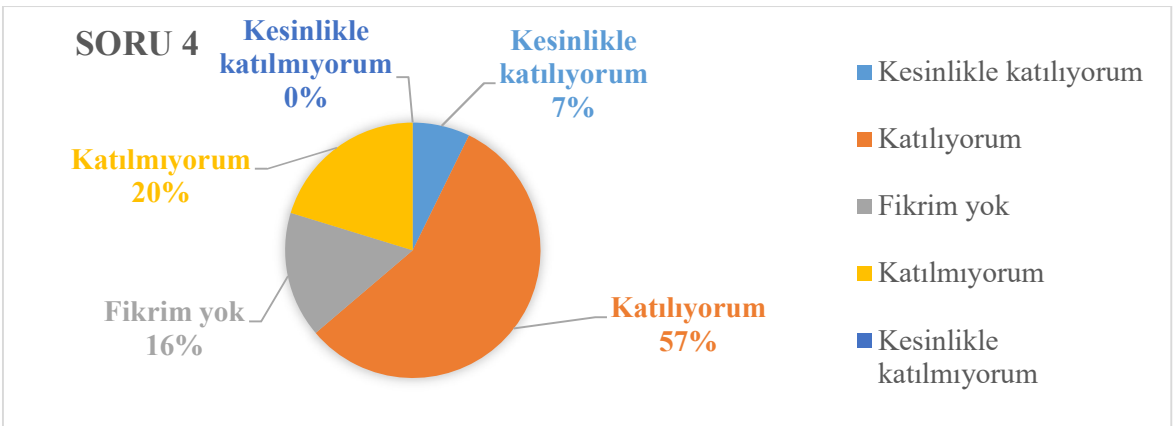
2. soruya katılımcıların % 6'sı kesinlikle katılıyorum, % 46'sı katılıyorum, % 6'sı fikrim yok, % 39'u katılmıyorum, % 3'ü kesinlikle katılmıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Bu oranlar nahiv kurallarının doğru bir şekilde uygulanmasının çevirmenlere zorluk oluşturan bir süreç olduğunu gösteriyor.

4.3	Nahiv kurallarını tam olarak anlamadığımda, cümlenin anlamını doğru bir şekilde aktaramam.	6	35	11	17	1
-----	--	---	----	----	----	---

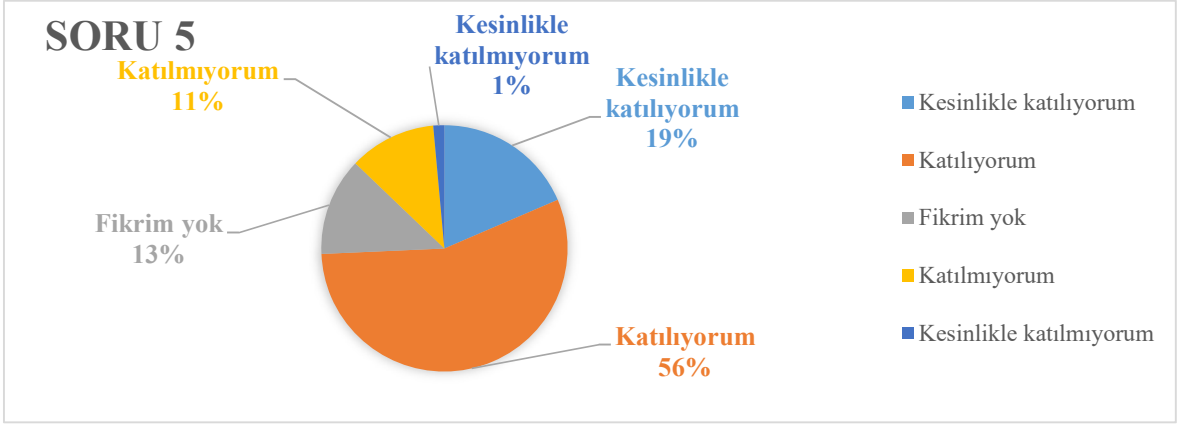
3. soruda katılımcıların % 9'u kesinlikle katılıyorum, % 50'si katılıyorum, % 16'sı fikrim yok, %24'ü katılmıyorum, % 1'i kesinlikle katılmıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Bu sonuçlar katılımcıların büyük çoğunluğunun nahiv kurallarına bağlılığını göstermektedir. Bu durum ise ardıl çeviride bir zorluk oluşturduğunu ortaya çıkarmaktadır.

4.4	Arapça eksik cümle yapılarıyla karşılaştığımda, anlamı Türkçeye aktarmada güçlük çekiyorum.	5	39	11	14	-
-----	---	---	----	----	----	---

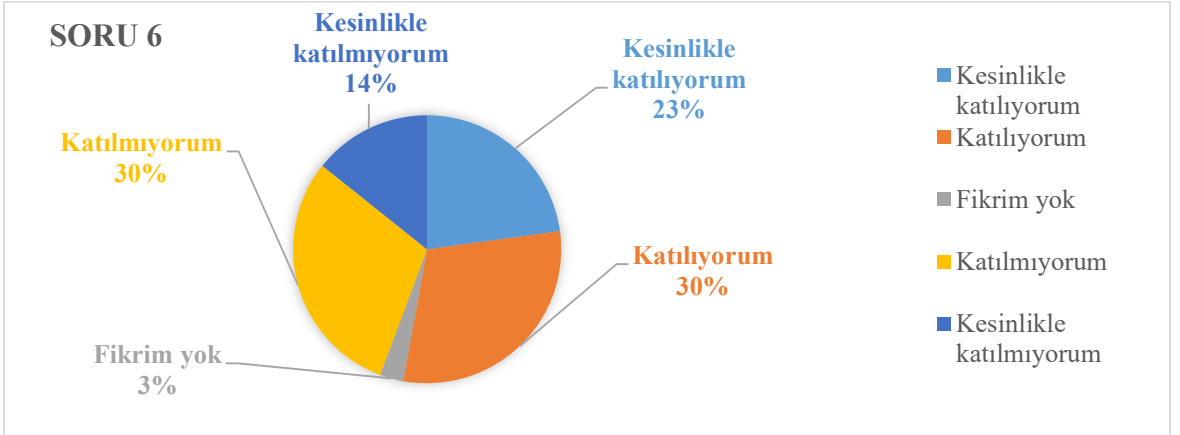
4. soruya katılımcıların %7'si kesinlikle katılıyorum, %57'si katılıyorum, %16'sı fikrim yok, %20'si katılmıyorum, %0'ı kesinlikle katılmıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Bu veriler, eksik cümle yapılarının çevirmenler için zorluk oluşturduğunu ortaya çıkarıyor. Bu nedenle çeviri eğitiminde bu konuda daha fazla destek sağlanması önem arz etmektedir.

4.5	Deyimsel ifadelerin doğru karşılığı bulmakta sorun yaşıyorum.	13	39	9	8	1
-----	---	----	----	---	---	---

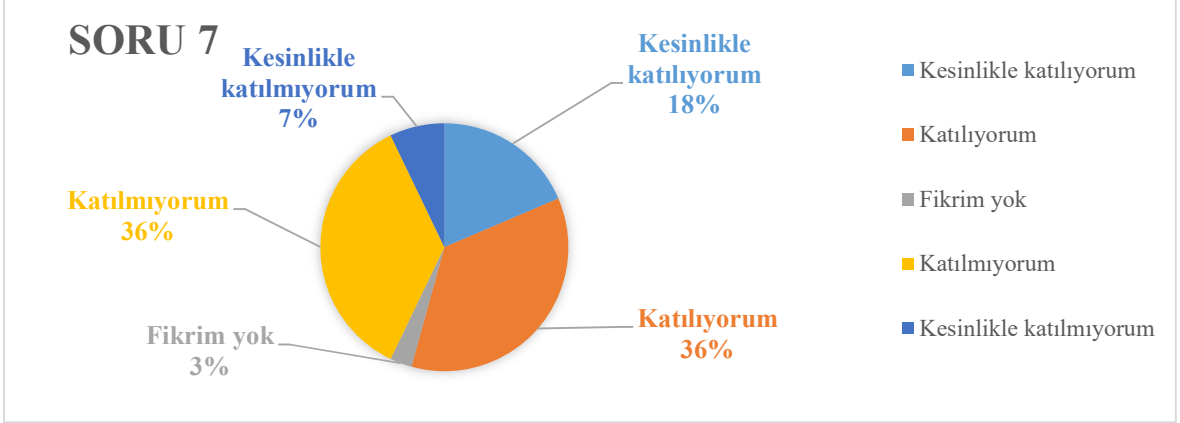
5. soruya katılımcıların %19'u kesinlikle katılıyorum, % 56'sı katılıyorum, %13'ü fikrim yok, % 11'i katılmıyorum, % 1'i kesinlikle katılmıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Bu sonuçlar, deyimlerin doğru aktarımında çevirmenlerin sorun yaşadıklarını ve önemli bir zorluk olduğunu göstermektedir. Çevirmenlerin bu yönde becerilerini geliştirmeleri bu sorunun çözümü noktasında önemli bir husus olduğu görülmektedir.

4.6	Arapça sayıları çevirirken sıklıkla hata yapıyorum.	16	21	2	21	10
-----	---	----	----	---	----	----

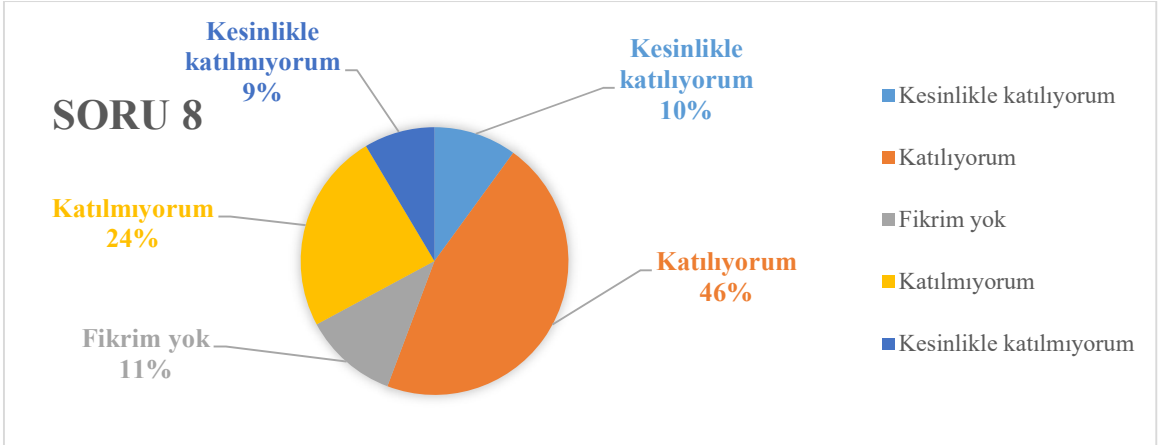
6. soruya katılımcıların %23'ü kesinlikle katılıyorum, %30'u katılıyorum, %3'ü fikrim yok, %30'u katılmıyorum, %14'ü kesinlikle katılmıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Sayısal ifadelerin çevrilmesinde zorlandıklarını ifade edenlerin oranı %53 olup, Arapçadaki sayısal ifadelerin karmaşık yapısı çevirmenler için önemli bir sorun teşkil ettiğini göstermektedir.

4.7	Sayıların çevirisi sırasında, doğru anlamı aktarmak benim için zorlayıcıdır.	13	25	2	25	5
-----	--	----	----	---	----	---

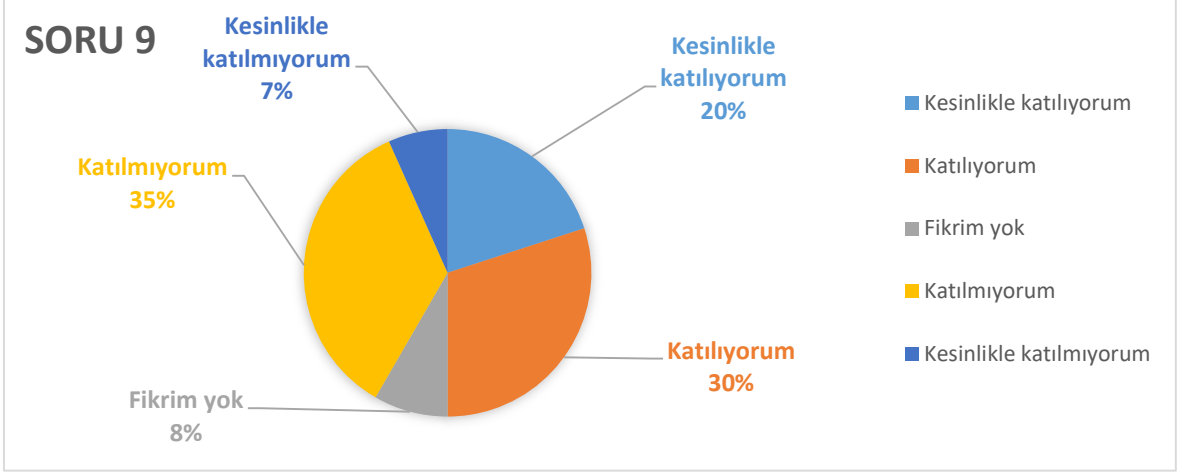
7. soruya katılımcıların %18'i kesinlikle katılıyorum, %36'sı katılıyorum, %3'ü fikrim yok, %36'sı katılmıyorum, %7'si kesinlikle katılmıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Sayıların çevirisi sırasında doğru anlamın aktarılması çevirmenlerin önemli bir kısmını zorladığı görülmektedir. Bu sonuçlar, çeviri eğitiminde sayılarla ilgili konuların daha fazla ele alınmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır.

4.8	Arapçada anlamını bilmediğim kelimelerle sık sık karşılaşıyorum.	7	32	8	17	6
-----	--	---	----	---	----	---

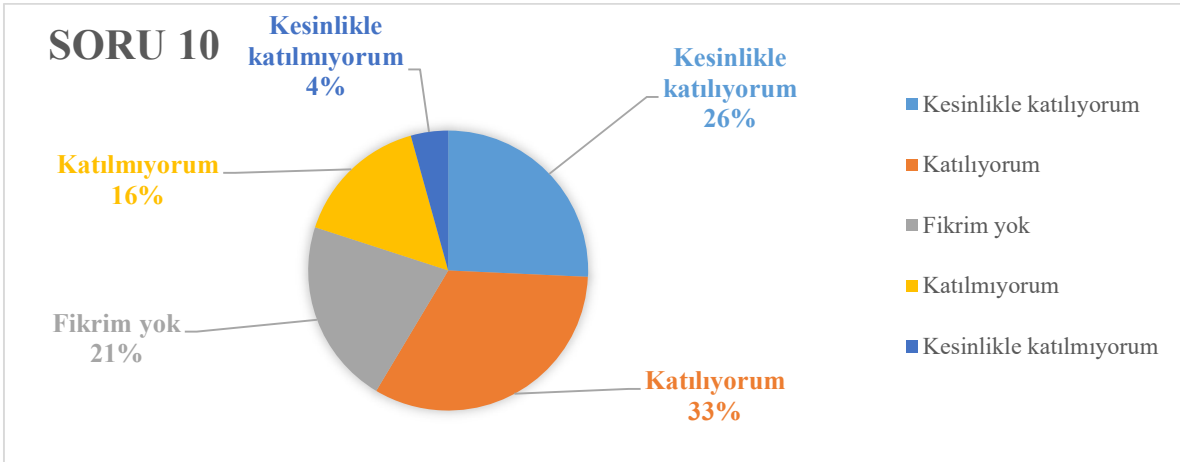
8. soruya katılımcıların %10'u kesinlikle katılıyorum, % 46'sı katılıyorum, % 11'i fikrim yok, % 24'ü katılmıyorum, % 9'u kesinlikle katılmıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Bu veriler, katılımcıların önemli bir kısmının ardıl çeviri sürecinde bilmedikleri kelimelerle karşılaştıklarını gösterir. Arapçanın zengin kelime hazinesinin bulunması, kelime çalışmaları yapılmasının sürekliliği önem taşıdığını göstermektedir.

4.9	Arapça kelimelerin çok anlamlı olması, doğru çeviriyi yapmamı zorlaştırıyor.	12	18	5	21	4
-----	--	----	----	---	----	---

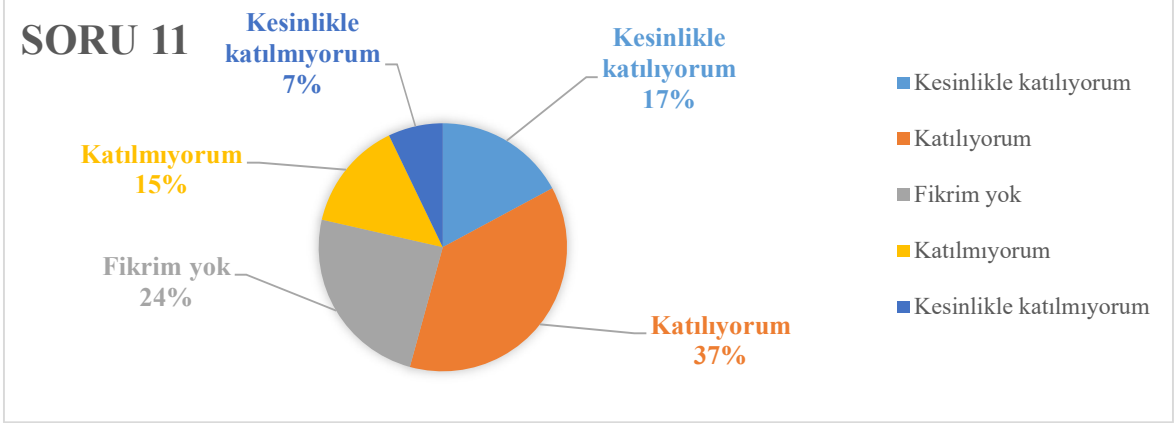
9. soruya katılımcıların %20'si kesinlikle katılıyorum, %30'u katılıyorum, %8'i fikrim yok, %35'i katılmıyorum, %7'si kesinlikle katılmıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Bu sonuçlar, Arapçada kelimelerin anlam çeşitliliğinin ardıl çeviri sürecini etkilediği ve çevirmenlerin performansına olumsuz tesir ettiğini göstermektedir.

4.10	Eğitimde öğrendiğim dil yapısı, sahada karşılaştığım dil ile farklılık gösteriyor.	18	23	15	11	3
------	--	----	----	----	----	---

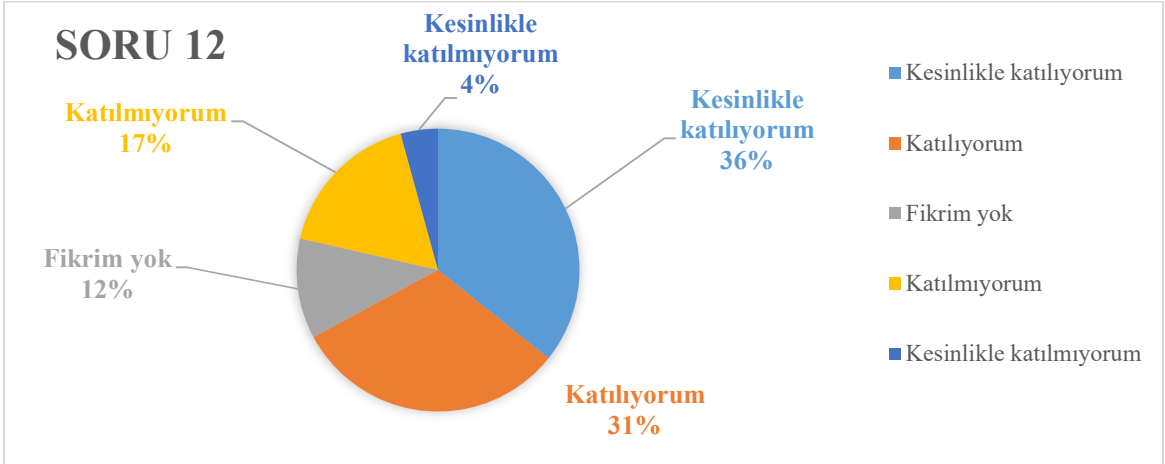
10. soruya katılımcıların %26'sı kesinlikle katılıyorum, %33'ü katılıyorum, %21'i fikrim yok, %16'sı katılmıyorum, %4'ü kesinlikle katılmıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Elde edilen veriler, eğitimde öğrenilen dil yapısıyla saha dil yapısı arasındaki farklar, ardıl çeviri sürecinde zorluklara yol açtığını göstermektedir. Bu durum, çeviri eğitimi sürecinde saha dil üslubuna daha fazla yer verilmesini gerektirmektedir.

4.11	Sahadaki Arapça kullanımının farklı üslubu, çeviri sürecimde sorunlara yol açıyor.	12	26	17	10	5
------	--	----	----	----	----	---

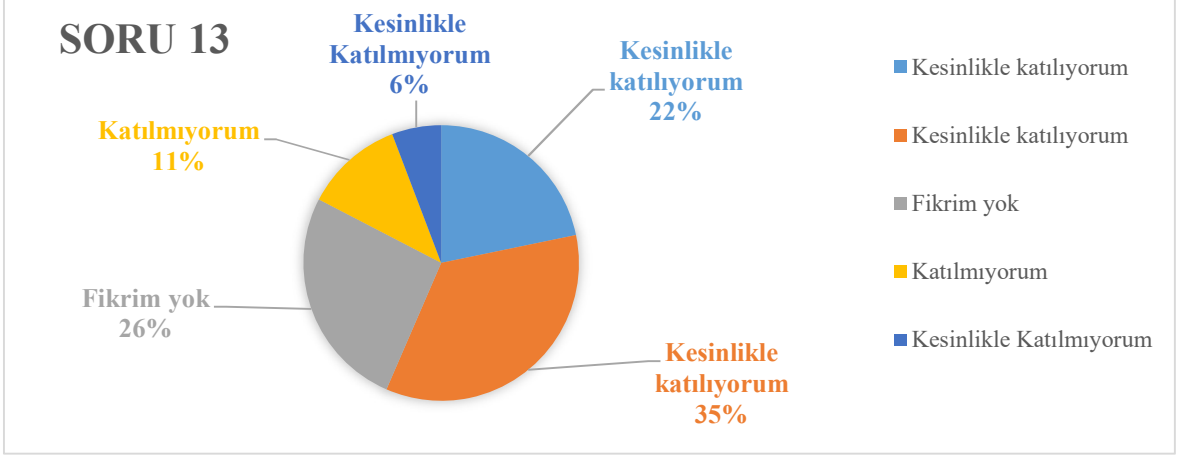
11. soruya katılımcıların %17'si kesinlikle katılıyorum, %37'si katılıyorum, %24'ü fikrim yok, %15'i katılmıyorum, %7'si kesinlikle katılmıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Bu veriler, sahadaki dil üslubunun çevirisinde katılımcıların zorlandıklarını göstermektedir. Bu nedenle çeviri eğitim sırasında çeşitli dil üslupları, özellikle günlük konuşma üslubu üzerinde durulması önem arz etmektedir.

4.12	Farklı Arapça lehçeleri anlamakta ve çevirmekte zorluk çekiyorum.	25	22	8	12	3
------	---	----	----	---	----	---

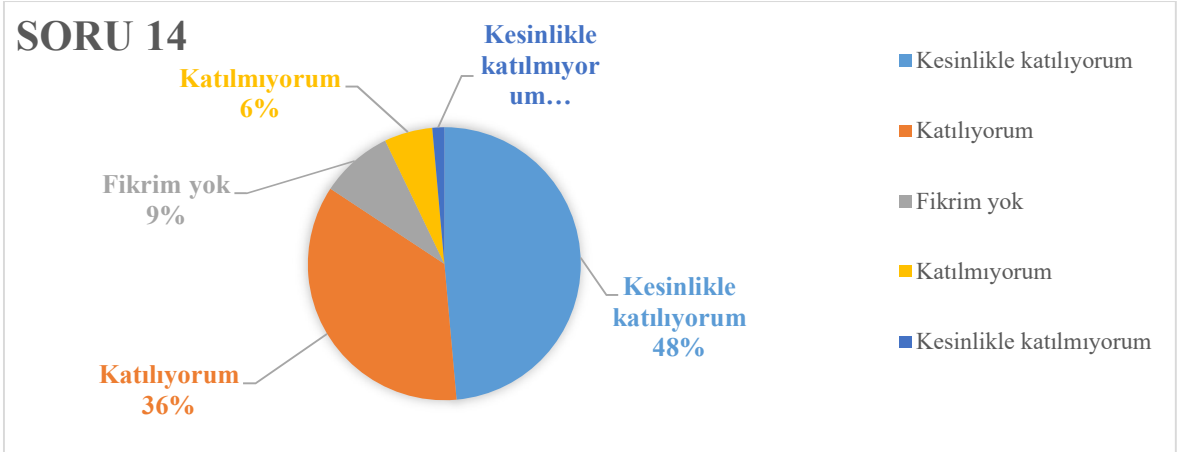
12. soruya katılımcıların %36'sı kesinlikle katılıyorum, %31'i katılıyorum, %12'si fikrim yok, %17'si katılmıyorum, %4'ü kesinlikle katılmıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Bu sonuçlar, katılımcıların büyük bir kısmının farklı Arapça lehçeleri anlamakta zorluk yaşadıklarını göstermektedir. Çeviri eğitiminde lehçelere dair müfredatın geliştirilmesi, bu soruna çözüm önerisi olarak önem arz etmektedir.

4.13	Lehçeler arası farklar, çevirinin kalitesini olumsuz etkiliyor.	15	24	18	8	4
------	---	----	----	----	---	---

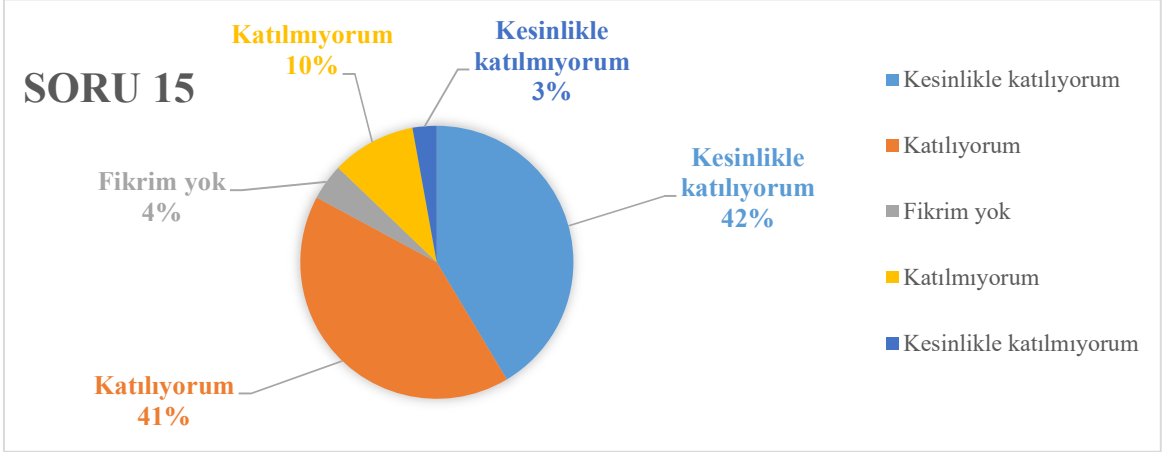
13. soruya katılımcıların %22'si kesinlikle katılıyorum, %35'i katılıyorum, %26'sı fikrim yok, %11'i katılmıyorum, %6'sı kesinlikle katılmıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Lehçeler arası farkların çeviri kalitesini olumsuz etkilediği bu verilerden anlaşılmaktadır. Özellikle ana dili Arapça olmayan katılımcıların lehçe farklarından kaynaklanan sorunlara daha fazla maruz kalmaktadır.

4.14	Konuşmacının telaffuzu anlaşılır olmadığında, çeviri yapmam zorlaşıyor.	34	25	6	4	1
------	---	----	----	---	---	---

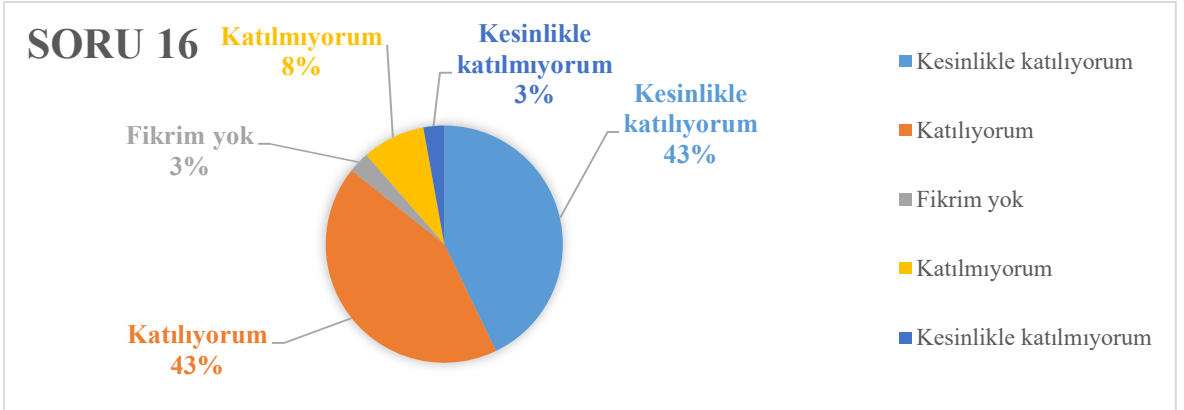
14. soruya katılımcıların %48'i kesinlikle katılıyorum, %36'sı katılıyorum, %9'u fikrim yok, %6'sı katılmıyorum, %1'i kesinlikle katılmıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Konuşmacının telaffuzunun anlaşılır olmaması çevirmenleri büyük ölçüde zorlayıcı bir durum olduğu görülmektedir. Bu sorunun çözümüne destek amaçlı farklı aksanlara yönelik eğitim programlarının düzenlenmesi, çeviri eğitimine büyük katkı sağlayacaktır.

4.15	Telaffuz hataları, çeviri kalitesini etkiliyor.	29	29	3	7	2
------	---	----	----	---	---	---

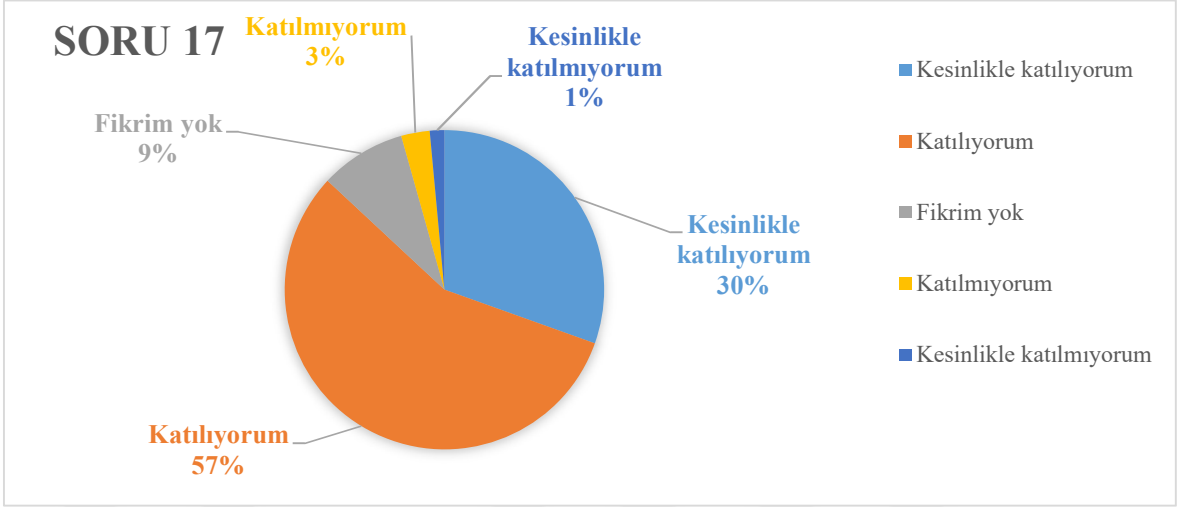
15. soruya katılımcıların %42'si kesinlikle katılıyorum, %41'i katılıyorum, %4'ü fikrim yok, %10'u katılmıyorum, %3'ü kesinlikle katılmıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Bu verilere göre, telaffuz hatalarının ardıl çeviride zorluk oluşturduğu görülmektedir. Bu durum özellikle, çevirmenlerin çeşitli aksanlara yönelik alıştırma yapmaları ve benzeri çalışmalar gerçekleştirmelerini gerektirmektedir.

4.16	Çeviri ortamındaki gürültü, doğru anlamı almamı ve aktarmamı zorlaştırıyor.	30	30	2	6	2
------	---	----	----	---	---	---

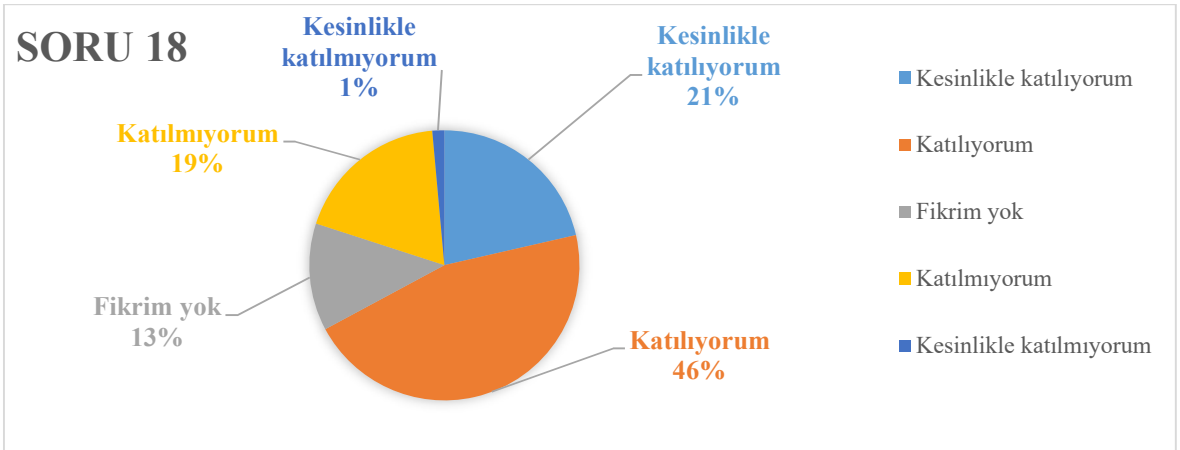
16. soruya katılımcıların %43'ü kesinlikle katılıyorum, %43'ü katılıyorum, %3'ü fikrim yok, %8'i katılmıyorum, %3'ü kesinlikle katılmıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Bu sonuçlar, gürültülü çeviri ortamlarında çevirmenlerin sorun yaşadıklarını göstermektedir. Çeviri eğitiminde dikkat dağınıklığını yönetme ve odaklanma yöntemleri üzerinde uygulamalar yapılması, bu tür zorlukların çözümüne destek olacaktır.

4.17	Çeviri sürecinde iletiyi tam olarak alamadığımda, çeviri kalitem düşüyor.	21	39	6	2	1
------	---	----	----	---	---	---

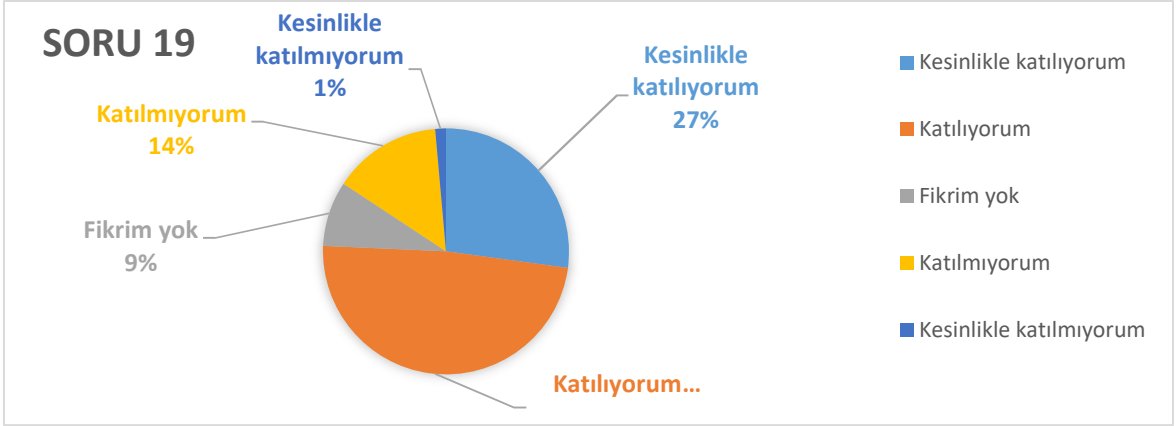
17. soruya katılımcıların %30'u kesinlikle katılıyorum, %57'si katılıyorum, %9'u fikrim yok, %3'ü katılmıyorum, %1'i kesinlikle katılmıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Katılımcılar iletiyi tam olarak alamadığında çeviri kalitesinin düştüğünü belirtmişlerdir. Çevirmenlerin eksik bilgiyi tamamlama ve bağlamdan anlam çıkarma yöntemlerini geliştirmeleri, bu sorunun çözümüne katkı sağlayacaktır.

4.18	Uzun süreli çeviri yaptığımda, yorgunluk hissettiğim için hata yapma olasılığım artıyor.	15	32	9	13	1
------	--	----	----	---	----	---

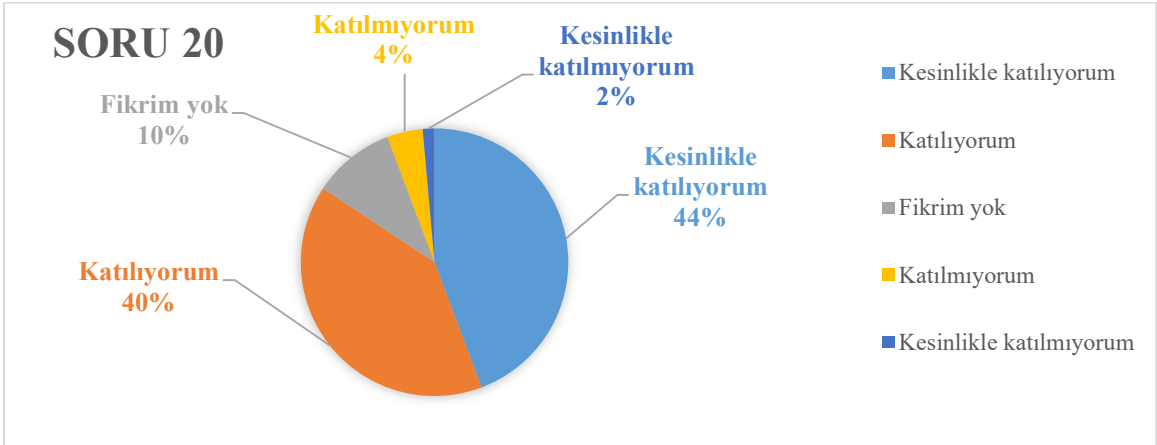
18. soruya katılımcıların %21'i kesinlikle katılıyorum, %46'sı katılıyorum, %13'ü fikrim yok, %19'u katılmıyorum, %1'i kesinlikle katılmıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Katılımcılar, uzun süreli çevirilerde yorgunluk nedeniyle hata yapma olasılığının arttığını belirtmişlerdir.

4.19	Yorgunluk nedeniyle, çevirinin sonlarına doğru dikkatim dağılıyor.	19	34	6	10	1
------	--	----	----	---	----	---

19. soruya katılımcıların %27'si kesinlikle katılıyorum, % 49'u katılıyorum, % 9'u fikrim yok, % 14'ü katılmıyorum, % 1'i kesinlikle katılmıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Bu sonuçlara göre, yorgunlukla birlikte dikkat dağılması meydana geldiği görülmektedir. Dikkat dağınıklığını azaltmak için, kısa molalar vermek ve çeviri öncesi zihinsel egzersizler yapmak, sorunun önlenmesine katkı sağlayacaktır.

4.20	Uzmanlık gerektiren terimler, çeviri sürecinde benim için zorluk teşkil ediyor.	31	28	7	3	1
------	---	----	----	---	---	---

20. soruya katılımcıların % 44'ü kesinlikle katılıyorum, % 40'ı katılıyorum, % 10'u fikrim yok, % 4'ü katılmıyorum, % 2'si kesinlikle katılmıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Uzmanlık gerektiren terimlerin bilinmemesi, çeviri sürecinde katılımcıların çoğu tarafından zorlayıcı olarak değerlendirilmiştir. Bu zorluğun çözümüne yönelik, terminoloji çalışmalarını artırmak ve alanda uzmanlaşmak ve çeviri eğitiminde alansal terminoloji derslerine daha fazla yer verilmesi gerekmektedir.

Anket çalışmasında 5'li likert ölçekli soruların yanı sıra beş temel açık uçlu soruyu katılımcıların yanıtlamaları istendi.

1. Arapça ve Türkçe arasındaki dil yapısı farklılıklarının ve nahiv kurallarının ardıl çeviri sürecine etkilerini detaylı olarak açıklayabilir misiniz? Bu farklılıklar, çeviri yaparken hangi zorlukları doğuruyor ve bu zorluklarla nasıl başa çıkıyorsunuz?

Bu soruda katılımcıların ardıl çeviri sürecinde dil yapısal ve nahiv kuralları ile ilgili karşılaştıkları sorunlar belirlenmeye çalışılmıştır. Elde edilen verilere göre, yanıtların genel eğilimi aşağıdaki şekilde olmuştur:

Arapça ve Türkçe gramer açısından cümle yapısındaki öğelerin sıralanış farklılığı, Arapçada müenneslik ile müzekkerlik, tekillik-ikillik-çoğulluk kurallarından kaynaklanan farklılıklar çeviriyi zorlaştırdığı ifade edilmiştir. Böyle durumlarda çözüm olarak konuşmanın genel anlamını ve önemli noktalarını aktarmak ve cümle bitimine kadar konuşmacıyı dikkatli dinlemek suretiyle bu zorlukları çözmeye çalışıldığına yer verilmiştir.

2. Eksik cümle yapıları, deyim ve kalıp ifadelerle karşılaştığınızda nasıl bir çeviri stratejisi uyguluyorsunuz? Bu tür ifadeleri doğru bir şekilde çevirmek için geliştirdiğiniz teknikler veya yöntemler var mı? Örnekler verebilir misiniz?

Bu soruda, katılımcılar ardıl çeviri sürecinde deyim ve kalıp ifadelerle karşılaştıklarında hangi yöntem ve tekniklerin kullanıldığını belirlemeye çalışılmıştır. Elde edilen verilere göre, yanıtların genel çerçevesi aşağıdaki şekilde olmuştur.

Arapça eksik cümle yapıları anlaşılmadığı takdirde konuşmanın konusunun bağlamından çıkarmaya çalışıldığı veya doğrudan konuşmacıya sormak şeklinde bir yöntem izlendiği ifade edilmiştir. Deyim ve kalıp ifadeler ile karşılaşıldığında ise Türkçeye en yakın anlamı bulmaya çalışmak veya konuşmanın akışına uygun olarak yorumlama yapma suretiyle çeviri yapıldığı ifade edilmiştir.

3. Arapça lehçeleri anlamak ve çevirmek konusunda yaşadığınız zorlukları anlatır mısınız? Bu zorlukları aşmak için uyguladığınız özel bir yöntem var mı?

Bu soruda, katılımcıların Arapçada bulunan farklı lehçeleri anlamak ve çevirmek hususunda ne tür zorluklar yaşadıklarını ve nasıl yöntem uyguladıkları tespit etmeye çalışılmıştır. Elde edilen verilere göre yanıtların genel eğilimi aşağıdaki gibi olmuştur:

Ana dili Arapça olmayan katılımcılar lehçeyi anlama hususunda zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Bunun esas nedeninin ise eğitimde fasih Arapça öğrenmiş olmak ve lehçe derslerinin yetersiz olmasıdır. Katılımcılar lehçe sorunuyla karşılaştıklarında belirli bir yöntem uygulamadıklarını, ancak ortamın durumuna göre çözüm olarak uyguladıkları yöntem ise, konuşmacıdan fasih Arapçada anlaşılır bir şekilde konuşmasını rica ettiklerini belirtmişlerdir.

4. Çeviri ortamındaki gürültü veya diğer çevresel faktörler nedeniyle iletileri almak ve aktarmak konusunda hangi zorluklarla karşılaşıyorsunuz? Bu durumlarla başa çıkmak için uyguladığınız stratejiler nelerdir?

Bu soruda, katılımcıların ardıl çeviri sürecinde çevresel faktörlerden kaynaklanan zorluklarla karşılaştıklarında nasıl etkilendikleri ve hangi yöntem uyguladıklarını belirlemeye çalışılmıştır. Elde edilen verilere göre, yanıtların genel eğilimi aşağıdaki şekilde olmuştur:

Katılımcılar, gürültülü ortamlarda iletiyi almakta ve aktarmakta zorluk yaşadıklarını ifade etmişler. Bu soruna çözüm olarak, daha uygun bir ortamda çeviri gerçekleştirebilmek için mümkünse çeviriyi ertelemek veya konuşmacının yüksek sesle konuşmasını rica ettiklerini belirtmişler. Çeviriyi anlaşılır bir şekilde iletebilmek için yüksek sesle çeviri yaptıklarını ve konuşmacıdan iletiyi tam alamadıklarında, konuşmanın bağlamından anlam çıkartıp çeviriyi tamamlamaya çalıştıklarını ve not alarak konuşmanın genel çerçevesine uygun bir şekilde çeviri yapmaya çalıştıklarını ifade etmişler.

5. Uzun süreli ardıl çeviri yaparken yorgunluk hissettiğinizde, çeviri kalitenizi nasıl koruyorsunuz? Yorgunluğun çeviri performansınıza olan etkilerini azaltmak için geliştirdiğiniz yöntemler veya uygulamalar var mı?

Bu soruda, katılımcılar uzun süreli ardıl çeviri yaparken yorgunluk hissettiğinde çeviriyi nasıl etkilediğini ve çeviri kalitesini korumak ne tür bir yöntem kullandıkları tespit edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen yanıtlara göre, yanıtların genel eğilimi aşağıdaki şekilde olmuştur:

Çeviriden önce dinlenmek, doğru beslenmek ve çeviriye hazırlık yapmak uzun süreli ardıl çeviride yorgunluğu azaltmaya neden olabileceği belirtilmiş. Ardıl çeviride yorgunluk hissedildiğinde, çeviri ortamı ara vermeye elverişli ise, dinlenmek için ara vermeyi

istedikleri belirtilmiş. Ayrıca kahve veya benzeri sıcak içecekler veya enerji içecekleri yorgunluk hissini azalttığı için bu içecekler tüketildiği ifade edilmiştir.

Anket çalışması sonucu edilen verilere göre, Arapça ardıl çeviri eğitimi geliştirme ihtiyacın olduğu görülmektedir. Bu ihtiyacın giderilmesine yönelik olarak, mevcut ders müfredatını daha verimli ve ayrıntılı hale getirmek amacıyla ders programı önerisi hazırlanmıştır. Müfredat, öğrencilere hem teorik bilgi hem de pratik beceri kazandırmayı amaçlamakta ve anketlerden elde edilen geri bildirimler doğrultusunda çeviri eğitimindeki eksikliklerin giderilmesini hedeflemektedir. Bu program, özellikle Arapçanın yapısal özelliklerine ve çeviri sürecinde yaşanan sorunlara odaklanarak, çeviri eğitiminde teori ile pratik arasındaki boşluğu kapatmak ve saha ihtiyaçlarına yönelik becerileri kazandırmak ve öğrencilerin sahada daha yetkin bir şekilde görev yapabilmesini sağlamayı amaçlar.

Arapça Ardıl Çeviri Eğitimi için 1. Dönem (14 Haftalık) Müfredat Önerisi:

Hafta	Konu Başlığı	İçerik	Uygulamalar ve Etkinlikler
1. Hafta	Müfredata Giriş ve Ardıl Çeviri Tanıtımı	Ardıl çevirinin tanımı, tarihçesi ve farklı türleri. Arapça-Türkçe ardıl çevirinin önemi.	Tartışma: Öğrencilerin ardıl çeviri deneyimlerinin paylaşılması.
2. Hafta	Gölgeleme Alıştırması	Gölgeleme tekniğinin tanıtımı, aktif dinleme ve anında tekrar etme yetisinin geliştirilmesi.	Kısa konuşmalarda gölgeleme egzersizleri.
3. Hafta	Ardıl Çeviride Not Alma Teknikleri I	Not alma teorisi, semboller, kısaltmalar, dikey düzen.	Kısa konuşmalarda not alma egzersizleri.
4. Hafta	Ardıl Çeviride Not Alma Teknikleri I	Anlam birimlerinin tespiti ve notların hiyerarşik yapısı.	Not alma becerisi geliştirme çalışmaları.
5. Hafta	Özetleyerek sözlü çeviri becerisinin kazanımı	Özetleme teknikleri, ana fikirleri tespit etme ve kısa sürede aktarma.	Kısa metinlerin özeti üzerinden çeviri uygulamaları.
6. Hafta	Özetleyerek sözlü çeviri becerisinin kazanımı	Karmaşık bilgilerin sadeleştirilmesi ve etkili çeviri yöntemleri.	Uzun konuşmalardan özet çıkarma alıştırması.
7. Hafta	Ara sınav		
8. Hafta	Arapçanın Yapısal Özellikleri ve Nahiv Kuralları	Eksilteli ifadeler, karmaşık cümle yapıları ve dil yapısına uygun çeviri yöntemleri.	Karmaşık metinlerin çeviri pratiği.

9. Hafta	Deyim ve Kalıp İfadelerin Çevirisi	Deyim ve kalıp ifadelerin anlamını koruyarak çevirisi.	Deyim ve kalıp ifadelerle ilgili örnekler.
10. Hafta	Deyim ve Kalıp İfadelerin Çevirisi	Kültürel bağlam ve deyimlerin hedef dile uyarlanması.	Kültürel anlam analizleriyle uygulamalar.
11. Hafta	Sayı ve tarih alıştırmaları	Tarih ve sayısal ifadelerin doğru çevirisi, sayısal ifadelerle çalışırken karşılaşılan zorluklar.	Arapça-Türkçe-Arapça, Arapça-Türkçe-Arapça sayı ve tarihlerin ardıl tekrar ve çeviri uygulamaları
12. Hafta	Sayı ve tarih alıştırmaları	Sayısal ifadelerin ve tarihlerin farklı bağlamlarda doğru şekilde aktarılması.	Tarih ve sayı içeren metinlerin çeviri alıştırmaları.
13. Hafta	Terminoloji Çalışması II (Hukuk)	Hukuk alanında kullanılan terimler ve ifadeler.	Hukuki terminoloji çalışmaları ve örnek çeviriler, terminolojik zorluklara yönelik uygulamalar.
14. Hafta	Terminoloji Çalışması II (Tıp)	Tıp alanında sık kullanılan terimler, tıbbi ifadelerin Arapça ve Türkçe karşılıkları.	Tıbbi terminoloji çalışmaları ve kısa tıbbi metinlerin çeviri çalışması.
15. Hafta	Dönem sonu sınavı		

Arapça Ardıl Çeviri Eğitimi için 2. Dönem (14 Haftalık) Müfredat Önerisi:

1. Hafta	Ara Sınav ve Performans Değerlendirmesi	İlk dönem konularının genel değerlendirmesi.	Ara sınav ve geribildirim oturumu.
2. Hafta	Çevresel Koşulların Çeviriye Etkisi	Gürültü, stres ve dikkat dağıtıcı faktörlerin çeviriye etkisi.	Gerçek ortam simülasyonları ve pratik uygulamalar.
3. Hafta	Çevresel Koşulların Çeviriye Etkisi	Çeviri ortamında etkili iletişim ve stres yönetimi.	Stres yönetimi teknikleri üzerine pratikler.
4. Hafta	Uzun Konuşmaların Çevirisi ve Hafıza Yönetimi	Uzun konuşmalarda hafıza kullanımı ve bilgiyi doğru aktarma teknikleri.	Hafıza geliştirme alıştırmaları.
5. Hafta	Uzun Konuşmaların Çevirisi ve Hafıza Yönetimi	Ana hatları koruma teknikleri ve hafıza egzersizleri.	Uzun metinlerin ardıl çevirisi uygulamaları.
6. Hafta	Hızlı Karar Verme ve Doğaçlama Teknikleri	Beklenmedik durumlarda hızlı karar verme stratejileri.	Doğaçlama ve hızlı çeviri simülasyonları.
7. Hafta	Ara sınav		

8. Hafta	Arap Lehçeleri ve Diyalekt Farklarının Çeviriye Etkisi	Arap lehçeleri arasındaki farklar.	Farklı lehçelerle çeviri çalışmaları.
9. Hafta	Arap Lehçeleri ve Diyalekt Farklarının Çeviriye Etkisi	Suriye, Mısır ve Körfez lehçelerinin Türkçeye çevirisi.	Lehçe farklılıklarına yönelik pratik çeviriler.
10. Hafta	Ardıl Çeviride Etik ve Profesyonel Davranışlar	Mesleki etik kurallar ve çevirmen sorumlulukları.	Etik ikilemler ve çözüm önerileri çalışmaları.
11. Hafta	Ardıl Çeviride Etik ve Profesyonel Davranışlar	Tarafsızlık, gizlilik ve profesyonellik ilkeleri.	Etik ihlallerin simülasyonu.
12. Hafta	Genel Değerlendirme ve Performans Sunumu Hazırlığı	İki dönem boyunca işlenen konuların tekrarı ve genel değerlendirme.	Bireysel gelişim planlarının gözden geçirilmesi.
13. Hafta	Final Performans Sunumu	Öğrencilerin ardıl çeviri performanslarının sunumu.	Performans değerlendirme ve geri bildirim.
14. Hafta	Genel Değerlendirme ve Kapanış	Genel kapanış ve öğrenci gelişimi değerlendirmesi.	Bireysel gelişim planlarının son hali.
15. Hafta	Dönem sonu sınavı		

SONUÇ

Bu araştırmanın hedefi, Arapçadan Türkçeye ardıl çeviride karşılaşılan zorlukları tespit etmeye çalışmaktır. Araştırma, çeviri uygulaması sırasında ortaya çıkan dilsel ve diğer unsurlardan kaynaklanan zorluklara odaklanarak çözümlerin ortaya çıkarılmasını sağlamaya katkıda bulunmaktadır. Bu gibi saiklerden yola çıkarak bu çalışmada, ardıl çeviri sürecinin zorlukları göz önüne alındığında, çevirmenlerin not alma, hafıza geliştirme ve anında çözümleme gibi becerilerinin üzerine daha fazla çalışılması gerektiği vurgulanmıştır.

Türkiye'nin Arap ülkeleriyle olan ticaret hacmi, politik ve kültürel ilişkileri, işbirliği projeleri, bölgesel durum, ekonomik ilişkiler ve göç hareketliliği gibi nedenlerden dolayı Türkiye'de Arapça sözlü çeviri ihtiyacı artmıştır. Arapça bilen nitelikli tercümanlara olan ihtiyaç, sosyal hizmetlerden sağlığa, eğitimden hukuka kadar birçok alanda kendini göstermektedir. Bu bağlamda Türkiye'deki üniversitelerde Arapça Mütercim ve Tercümanlık lisans programlarının müfredatları, artan ihtiyacı karşılamak için güçlendirilmelidir. Özellikle sözlü çeviri teknikleri, kültürel yeterlilik ve tematik alan bilgisine daha fazla odaklanılmalıdır. Üniversiteler, öğrencilere hem teorik hem de pratik deneyimler sunarak çeviri becerilerini geliştirmelerine destek olmalıdır.

Çalışmanın “Arapça-Türkçe Ardıl Çeviride Karşılaşılan Bazı Zorluklar” adlı bölümünde ardıl çeviri esnasında karşılaşılan bazı zorluklar üzerinde durularak ulaşılan bilgilere ve anket çalışmasından elde edilen verilere göre bazı sonuçlara varılmıştır. Bunlardan birkaçına aşağıda değinilecektir.

Arapça-Türkçe ardıl çeviri sürecinde karşılaşılan zorluklar, çeviri ürününü etkileyen çeşitli dilsel, kültürel, yapısal ve ortamdan kaynaklanan engellerden oluşmaktadır. Bu zorlukların arasında, Arapça ve Türkçe'nin dil yapısından kaynaklanan farklar bulunmaktadır. Arapça, nahiv açısından karmaşık bir yapıya sahip olup, sözcüklerin ve cümlelerin düzenlenmesi açısından Türkçeden önemli ölçüde farklılık gösterir. Bu durum, çevirmenlerin her iki dilin gramer yapısını derinlemesine anlamasını ve cümle yapılarını doğru bir şekilde yönetmelerini gerektiriyor. Bu açıdan çevirmenlerin, nahiv kurallarını düşünmeden uygulayabilecekleri düzeyde pratik yapmaları önemlidir. Bu, çevirmenlerin anlık çeviri sürecinde hızlarını artırır ve hata yapma olasılığını azaltır. Eğitim programlarında nahiv kurallarının pratikte konuşma esnasında nasıl kullanılacağına yönelik

alışmalar, bu sorunun çözümüne katkı sağlayabilir. Çeviri sırasında karmaşık nahiv kurallarının düşünülmesi, çevirmenlerin doğru kararlar vermesini zorlaştırabilir, bu da çevirinin doğruluğunu ve akıcılığını olumsuz etkileyebilir.

Arapçada yaygın olan konuşmacıların eksik veya tam olmayan cümleler kullanmaları ardıl çeviride, çevirmenlerin anlamı tam olarak yakalamasını zorlaştırabilir. Bu durum, özellikle konuşmacının düşüncelerini tam olarak ifade edemediği veya yarıda kestiği durumlarda görülür. Çevirmenlerin bu tür cümleleri anlamlandırmak için bağlamı doğru bir şekilde değerlendirme ve açıklama yapma becerilerini geliştirmeleri önemlidir. Bağlamı doğru bir şekilde anlamak, çevirmenin cümleleri doğru bir şekilde tamamlamasını ve anlamı koruyarak eviri yapmasını sağlar. Ayrıca etkili dinleme ve not alma teknikleri, çevirmenlerin bu tür zorlukların üstesinden gelmelerine yardımcı olabilir.

Araştırmada ele alınan sorunlardan deyim ve kalıp ifadeler, kültürel bağlamları nedeniyle eviri sürecinde zorluk oluşturmaktadır. Arapçadaki birçok deyim ve kalıp ifadeler, doğrudan Türkçeye çevrildiğinde anlamını yitirebilir veya yanlış anlaşılabilir. Çevirmenlerin, bu ifadelerin kültürel anlamlarını ve bağlamlarını anlamaları ve gerektiğinde açıklama yaparak doğru bir şekilde aktarmaları gerekmektedir. Kültürel farkındalığın artırılması, çevirmenlerin bu tür ifadeleri hedef dile aktarmada yaşamaları muhtemel olan zorlukları aşmasında önemli ölçüde katkı sağlayacaktır

Yine bu çalışmada ele alınan zorluklardan eviri sürecinin gerçekleştiği ortam, eviri kalitesini etkileyen önemli bir faktördür. Gürültülü, stresli veya dikkat dağıtıcı bir ortamda çalışmak, çevirmenlerin performansını olumsuz etkileyebilir. Bu tür ortamlar, çevirmenlerin bilişsel yükünü artırarak hata yapma olasılığını yükseltmektedir. Çeviri ortamlarının uygun bir şekilde düzenlenmesi, çevirmenlerin konsantrasyonunu ve verimliliğini artırır. Ayrıca, çevirmenlerin stres yönetimi konusunda eğitim almaları, eviri sırasında karşılaştıkları zorluklarla başa çıkmalarına yardımcı olabilir.

Bu zorlukların yönetimi, çevirmenlerin becerilerinin artırılması ve etkili eviri stratejilerinin geliştirilmesi ile mümkün olabilir. Çevirmenlerin bu tür zorluklarla başa çıkabilmeleri için eğitim, pratik, stres yönetimi ve teknoloji kullanımına yönelik stratejilerin uygulanması gerekmektedir. Bu adımlar, ardıl eviri sürecinin kalitesini artırarak doğru ve etkili bilgi aktarımını sağlar.

Bu çalışmanın getirdiği yenilikler ise şu şekilde sıralanabilir:

* Arapça-Türkçe dil çiftinde ardıl çeviri sürecinde karşılaşılan zorlukları ele alan ilk betimleyici bilimsel çalışmadır.

* Bu çalışma, üniversite öğrencileri ve sahada çalışan tercümanlarla yapılan anketler aracılığıyla Arapça-Türkçe ardıl çeviride karşılaşılan sorunlara dair özgün veriler sunmakta ve çeviri eğitiminde kullanılabilecek bir veri tabanı oluşturmaktadır.

* Elde edilen bulgular, çevirmenlerin karşılaştığı dilsel, kültürel ve yapısal engelleri kapsamlı bir şekilde analiz ederek, bu engellerin aşılmasına yönelik stratejik çözümlerin üretilmesine katkıda bulunmaktadır.

* Arapçanın dil yapısında bulunan özelliklerin Türkçeye aktarımında meydana gelen zorlukların anlaşılmasını sağlayarak, eğitim ve uygulama alanında daha hedefe yönelik stratejilerin geliştirilmesine imkân tanımaktadır.

Bundan sonra bilimsel olarak bu konuda yapılacak araştırmalar için aşağıdaki öneriler sunulabilir:

* Arapça-Türkçe ardıl çeviri sürecinde yaşanan zorlukların üstesinden gelmek için spesifik eğitim yöntemlerinin geliştirilmesi ve bu yöntemlerin etkinliğinin deneysel çalışmalarla test edilmesi üzerine araştırma yapılabilir.

* Sahada çalışan tercümanlar ve ardıl çeviri uygulamalarını yapan lisans öğrencileri üzerinde Arapça ardıl çeviride karşılaşılan zorlukların çözümüne yönelik geniş ve kapsamlı tez yazılabilir.

* Ardıl çeviri eğitimi almakta olan lisans öğrencileri ile sahada çalışan deneyimli çevirmenler arasında uygulamada ortaya çıkan farkları değerlendirme yapılabilir.

* Arapça çeviri yapılan sektörlerle özgü (tıp, hukuk, ticaret) terminolojik sorunların detaylı olarak incelenerek ve bu alanlarda çalışan çevirmenler için özel eğitim programların hazırlanması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Ateş, Şeref ve Özsöz, Burak “Sözlü Çeviride Sözlü Dil”, *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi* 7/21 (Aralık 2018): 895-906.

Averikina Yelizaveta, Lelyuh Yuliya, Hudobina Aleksandra "Виды Устного Перевода" (Vıdı Ustnogo Perevoda – Sözlü Çeviri Türleri) *Konferans Tomsk* (2013).

Beloruchev, Minyar. *Как статъ переводчиком? (Kak stat perevodchikom – Nasıl Çevirmen Olunur?)*, (Moskva: Gotik Yayınevi 1999).

Bulut, Alev. *Basından Örneklerle Çeviride İdeoloji İdeolojik Çeviri*. (Ankara: Siyasal Kitabevi 2018).

Dmûkî, Murâd. “et-Terceme eş-Şefevıyye el-Envâ’ ve’l-Esâlîb: et-Terceme et-Tetâbu’ıyye Nemuzecen” *Mecelletu Câmi’ati’l-Kudsi’l-Meftûha li’l-İnsâniyyeti ve’l-İctimâ’iyyeti* 6/65 (2024)

Doğan, Aymil. *Sözlü Çeviri Çalışmaları ve Uygulamaları*. (Ankara: Siyasal Kitabevi.2020).

Düzgün, Osman vd., *Arapçanın Lehçeleri 1*(İstanbul: Akdem Yayınları 2015).

Düzgün, Osman. *Arapça Mütercim ve Tercümanlık Programlarında Sözlü Çeviri Eğitimi ve Yeni Yöntemler*.(Kayseri: Tiydem Yayıncılık. 2022).

Celaleddin es-Suyutî. *El-Muzhiru fi ‘Ulumi’l-Lugati’l-‘Arabiyye ve Âdâbihâ*. (Kahire. Dar’ul-Kutubu’l-‘İlmiyye.) 1:59-60.

Emrullah, İşler – Musa, Yıldız. *Arapça Çeviri Kılavuzu* (İstanbul: Akdem Yayınları 2021).

Ergüven, Şabahettin. *Arapça Deyimler Lafız, Mana ve Kullanım Özellikleri*. (Ankara. Fecr Yayınları 2020). Tahir Gürçağlar, Şehnaz. *Çevirinin ABC’si* (İstanbul: Say Yayınları, 2011).

Firdevs, Güneş. “Türkçede sık kullanılan harfler ve öğretilmesi”, *Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi* 3/1 (Mart 2018):16.

Fomin, Sergey. *Последовательный перевод. Книга студента. (Posledovatelnyı perevod. Kniga studenta –Ardıl çeviri. Öğrenci kitabı.)*, (Mockva: Vostok-Zapad Yayınevi 2006).

Hacıbekiroğlu, Abdullah. “Arap Dilinin Yapısından Kaynaklanan Çeviri Zorluklar”, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/1(2020) 63-84

Hüseyin, Günday – Şener Şahin, *Arapça Dilbilgisi – Nahiv Bilgisi* (İstanbul: ALFA Basım Yayım 2001).

İbiş, Mustafa. *Arap Dilinde Ammice ve Fusha Tartışmaları* (İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015).

İlyas Hadîd, Huseyb. “et-Tercemetu’l-Fevriyye ve Su‘ûbâtihâ”, Merkezu’n-Nur. (2010). <https://www.scribd.com/document/399135574/> Erişim tarihi: 15.09.2024

Kanâfanî, Muhammed. *Alyasamin*. (Dubai: Masar Printing and Publishing 2017).

Kurbakova, Svetlana. “Развитие Системы Знаков в Последовательном Переводe”(Razvitiye Sistemi Znakov v Posledovatelnom Perevode - Ardıl Çeviride Sembol Sisteminin Geliştirilmesi) *Дискурс профессиональной коммуникации* (Profesyonel İletişim Söylemi) 1/3 (2019): 55

Mucahidî, Neval. *et-Tercemetu’l-Manzûra el-Ususu’n- Nazariyye ve’l-İcra’ât et-Ta’lîmiyye* (Câmi’atu Vehrân 1 – Ahmed bin Bella, Ma’hedu’t-Terceme, Doktora Tezi, 2016)

Pekçoşkun Güner, Sevda. “İkili Görüşme Çevirisi Dersine İlişkin Bir Ders İzlenesi Önerisi”, *İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi* 18 (2023): 167-196

Suçin, Mehmet Hakkı. *Öteki Dilde Var Olmak* (İstanbul: Say Yayınları, 2013).

Şehadeh Ali, Asım. “el-İzâfetu ve’l-Hazf fi’t-Tercemeti’ş-Şefevîyye ile’l-İnglîziyye” *Mecelletu Kuliyeti’l-Câmi’ati/Kerkûk*. sayı 5 (2019). 4

Türkmen, Burcu. *Çeviri Eğitiminde Teknoloji ve Dijital Medya Edinci* (Ankara: Gece Kitaplığı 2019).

Uyanık, Gözde. *Ardıl Çeviride Kültürel Referansların Aktarımı* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2020)

Yemenici, Alev. “Ardıl Çeviri Eğitiminde Dikkat Yönetimi ve Çalışma Belleği Dinamikleri”, *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* (2019): 297-313.

Yılmaz, Sezer. “Arapça – Türkçe Ardıl Çeviri Eğitiminde Bellek Etkinleştirme ve Sürdürme Stratejilerine Yönelik Pragmatik Yaklaşımlar”, *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 36 (2023): 1164-1177.

İNTERNET KAYNAKLARI

Hakkı, Suçin “Toplum Çevirmenliği Eğitimine Dair Deneyimler”. Toplum Çevirmenliği Semineri. https://youtu.be/onXJfig02iE?si=gA_GU9t3euF9GILG Erişim Tarihi: 19.04.2024

Синхронное повторение. (Дмитрий Бузаджи) Eşzamanlı tekrarlama. Dmitriy Buzadcı. <https://youtu.be/Pis2N4pbWnY?si=64zD5sj05m1EERCe> Erişim tarihi: 19.09.2024

Последовательный перевод без записи (Наймушин Б.А.) Not almaksızın ardıl çeviri. Naymuşin. B.A

<https://www.youtube.com/watch?v=JjO2enZLTJg&list=LL&index=18&t=1525s>
Erişim Tarihi: 20.09.2024

Geniş bilgi için bk. <https://linguacontact.com/blog/osobennosti-posledovatel'nogo-perevoda/> Erişim Tarihi: 21.08.2024

Бүyük Түркче Сөзлүк, Түрк Дил Куруму (TDK) Yayınları, Ankara. Erişim Tarihi: 25.09.2024

EK -1 ANKET SORULARI

Soru No	SORU	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim yok	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
1	Arapça ve Türkçe arasındaki dil yapısı farklılıkları, çevirim sırasında sık sık hatalar yapmama neden olur.					
2	Arapça nahiv kurallarını doğru bir şekilde uygulamakta zorlanıyorum.					
3	Nahiv kurallarını tam olarak anlamadığımda, cümlelerin anlamını doğru bir şekilde aktaramam.					
4	Arapça eksik cümle yapılarıyla karşılaştığımda, anlamı Türkçeye aktarmada güçlük çekiyorum.					
5	Deyimsel ifadelerin doğru karşılığını bulmakta sorun yaşıyorum.					
6	Arapça sayıları çevirirken sıklıkla hata yapıyorum.					
7	Sayıların çevirisi sırasında, doğru anlamı aktarmak benim için zorlayıcıdır.					
8	Arapçada anlamını bilmediğim kelimelerle sık sık karşılaşıyorum.					

9	Arapça kelimelerin çok anlamlı olması, doğru çeviri yapmamı zorlaştırıyor.					
10	Eğitimde öğrendiğim dil yapısı, sahada karşılaştığım dil ile farklılık gösteriyor.					
11	Sahadaki Arapça kullanımının farklı üslubu, çeviri sürecimde sorunlara yol açıyor.					
12	Farklı Arapça lehçeleri anlamakta ve çevirmekte zorluk çekiyorum.					
13	Lehçeler arası farklar, çevirinin kalitesini olumsuz etkiliyor.					
14	Konuşmacının telaffuzu anlaşılır olmadığında, çeviri yapmam zorlaşıyor.					
15	Telaffuz hataları, çeviri kalitesini etkiliyor.					
16	Çeviri ortamındaki gürültü, doğru anlamı almamı ve aktarmamı zorlaştırıyor.					
17	Çeviri sürecinde iletiyi tam olarak alamadığımda, çeviri kalitem düşüyor.					
18	Uzun süreli çeviri yaptığımda, yorgunluk hissettiğim için hata yapma olasılığım artıyor.					
19	Yorgunluk nedeniyle, çevirinin sonlarına doğru dikkatim dağılıyor.					
20	Uzmanlık gerektiren terimler, çeviri sürecinde benim için zorluk teşkil ediyor.					

Açık uçlu sorular:

1. Arapça ve Türkçe arasındaki dil yapısı farklılıklarının ve nahiv kurallarının ardıl çeviri sürecine etkilerini detaylı olarak açıklayabilir misiniz? Bu farklılıklar, çeviri yaparken hangi zorlukları doğuruyor ve bu zorluklarla nasıl başa çıkıyorsunuz?
2. Eksik cümle yapıları, deyim ve kalıp ifadelerle karşılaştığınızda nasıl bir çeviri stratejisi uyguluyorsunuz? Bu tür ifadeleri doğru bir şekilde çevirmek için geliştirdiğiniz teknikler veya yöntemler var mı? Örnekler verebilir misiniz?
3. Arapça lehçeleri anlamak ve çevirmek konusunda yaşadığınız zorlukları anlatır mısınız? Bu zorlukları aşmak için uyguladığınız özel bir yöntem var mı?
4. Çeviri ortamındaki gürültü veya diğer çevresel faktörler nedeniyle iletileri almak ve aktarmak konusunda hangi zorluklarla karşılaşıyorsunuz? Bu durumlarla başa çıkmak için uyguladığınız stratejiler nelerdir?
5. Uzun süreli ardıl çeviri yaparken yorgunluk hissettiğinizde, çeviri kalitenizi nasıl koruyorsunuz? Yorgunluğun çeviri performansınıza olan etkilerini azaltmak için geliştirdiğiniz yöntemler veya uygulamalar var mı?